

KONKURENTSIAMET

**ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST
EESTIS**

TALLINN 2009

Sisukord

1. EESSÕNA	4
2. ÜLEVAADE ENERGIATURU REGULAATORIST	6
3. ELEKTRITURG	11
3.1. Ülevaade elektriturust	11
3.1.1 Riikidevahelised elektriühendused, vaba võimsuse olemasolu ning selle jagamine	14
3.1.2 Süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid	17
3.2. Elektrivõrkude regulatsioon	18
3.2.1 Põhivõrkude vaheline kompensatsiooni mehhanism	20
3.2.2 Võrgutasude kooskõlastamine	21
3.2.3 Taastuvate energiaallikate ja koostootmise toetamine	26
3.2.4 Süsteemiga liitumise tingimused uutele tootjatele	27
3.2.5 Regulatsiooniperiood 2008 kuni 2010	28
3.2.6 Elektrivarustuse kvaliteet	28
3.2.6.1 Teeninduse kvaliteedinõuded	28
3.2.6.2 Võrguteenuse kvaliteedinõuded	30
3.2.6.3 Võrguteenuse kvaliteedinõuete täitmine OÜ Elering (põhivõrk) ja OÜ Eesti Energia Jaotusvõrk poolt ning võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg	32
3.2.7 Bilansivastutus	33
3.2.8 Tegevusalade eristamine	34
3.2.9 Võrdse kohtlemise tagamine	36
3.2.10 Võrdse kohtlemise tegevuskava	38
3.2.10.1 Tegevusalade eristamine põhivõrgus	38
3.2.10.2 OÜ Elering juhtimine ja juhtimise sõltumatuse tagamine	38
3.2.10.3 Turuosaliste võrdne kohtlemine	40
3.2.10.4 Kaupade ja teenuste ostmine Eesti Energia AS kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt	42
3.2.10.5 Avalikustamine	42
3.2.11 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ võrdse kohtlemise tegevuskava	43
3.2.11.1 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ tegevusalade eristamine	43
3.2.11.2 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ juhtimine	43
3.2.11.3 Turuosaliste võrdne kohtlemine	44
3.2.11.4 Kaupade ja teenuste ostmine Eesti Energia AS kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt	44
3.2.11.5 Avalikustamine	45
3.2.12 Arengud põhivõrgu sõltumatuse suurendamisel	45
3.3. Konkurents elektriturul	46
3.3.1 Hulgiturg	46
3.3.2 CO ₂ mõju elektrienergia hinnale	48
3.3.3 Jaeturg	48

3.3.4	Müügikohustus ja hinnaregulatsioon	49
3.4.	Konkurentsialane järelevalve	53
3.5.	Turuosaliste kohustused ja tarbijakaitse.....	55
3.5.1	Turuosaliste üldised kohustused	55
3.5.2	Konkurentsiameti õigused ja kohustused.....	56
3.5.3	Tarbijatele esitatav informatsioon.....	57
3.5.4	Tarbijatega sõlmitavad lepingud, elektrivarustuse piiramine ning katkestamine ja kohtuväline menetlus	58
4.	MAAGAASITURG	61
4.1.	Ülevaade gaasiturust ja selle regulatsioonist.....	61
4.1.1	Riikidevahelised ühendused, vaba võimsuse olemasolu ning selle jagamine	64
4.1.2	Gaasivõrkude hinnaregulatsioon.....	65
4.1.3	Gaasivarustuse kvaliteet.....	70
4.1.4	Bilansivastutus	71
4.1.5	Tegevusalade eristamine	72
4.1.6	Tegevuskava	73
4.2.	Konkurents gaasiturul.....	75
4.2.1	Hulgiturg	75
4.2.2	Jaeturg	76
4.2.3	Müügikohustus ja hinnaregulatsioon	79
4.3.	Konkurentsialane järelevalve.	80
4.4.	Turuosaliste kohustused ja tarbijakaitse.....	82
4.4.1	Turuosaliste üldised kohustused	82
4.4.2	KA õigused ja kohustused	83
4.4.3	Tarbijatele esitatav informatsioon.....	84
4.4.4	Tarbijatega sõlmitavad lepingud, gaasivarustuse piiramine ja katkestamine ning kohtuväline menetlus	85
5.	TARNEKINDLUS	87
5.1.	Elekter	87
5.1.1	Põhivõrgu koostatud varustuskindluse analüüs	90
5.1.2	Elektrimajanduse arengukava	91
5.1.3	Estlink 1, Estlink 2 ja teised ühendused.....	92
5.1.4	Investeeringud Narva Elektrijaamadesse ja Aulepa tuuleparki	92
5.2.	Gaas.....	94

1. Eessõna

2008. aasta 1. jaanuarist moodustati senise Konkurentsiameti, Energiaturu Inspeksiooni ja Sideameti ühendamiseks uus Konkurentsiamet (edaspidi amet). Ühinemise tulemusena on uue ameti pädevuses nii endise Konkurentsiameti, Energiaturu Inspeksiooni funktsioonid kui ka endise Sideameti tururegulatsiooniga seonduvad ülesanded. Täiendavalt lisandusid eelpool nimetatutele veel raudteeinfrastruktuuri läbilaskevõime jaotamise järelevalve ning raudtee tegevuslubade väljaandmine.

Lisaks uue asutuse moodustamisele iseloomustavad 2008. aastat rekordkõrged kütuse hinnad. Kütus ja energia kujunesid olulisteks märksõnadeks nii tarbijatele kui ka ettevõtjatele. Kõige lihtsamini on see hoomatav kiiresti muutuvast bensiini ja diislikütuse hinnast, millega tarbija on juba ammu harjunud. Kui juulis tõusis nafta hind rekordkõrgele ning ületas isegi 140 dollari piiri, siis detsembriks langes see taas 40 dollarile. Ei saa ära unustada, et ka elektri-, maagaasi- ning kaugküttesektor sõltuvad otseselt või kaudselt nafta hinnast maailmaturul. Kuna Eestis toodetakse valdav enamusele elektrienergiast põlevkivist, siis ei mõjuta see küll otseselt elektrienergia tarbijaid, küll aga maagaasi- ja kaugkütteenuste tarbijaid.

2008. aasta ei olnud mitte just kõige meeldivam kaugkütte- ega ka gaasitarbijaile. Gaasi hinna järsk tõus kandus omakorda edasi ka suurele osale soojustarbijatest. Kuna maagaasi impordihinna aluseks on viimase 6-kuu keskmine nafta hind, siis saavutas gaasi hind oma tipu 2008. a. novembris-detsembris - just hetkel kui nafta hind maailmaturul oli juba vabalanguses. Gaasi hind tõstis rekordkõrgele ka müüdava soojuse hinna nendes ettevõtetes, kus kasutatakse kütusena maagaasi. Seevastu 2009. a. esimeses pooles toimus omakorda soojuse hindade langus.

Gaasi hinna mõjutamiseks on Konkurentsiametil küllaltki piiratud võimalused ning seda saab realiseerida vaid võrguteenuste hinnaregulatsiooniga. Samas moodustavad näiteks tüüpilise gaasi tarbiva kaugkütte katlamaja puhul kulud infrastruktuurile alla 10% lõpphinnast. Gaasi kodutarbija puhul on see näitaja sõltuvalt gaasitarbijast 10 kuni 20%. Võrdluseks on näiteks elektri kodutarbija hinnas võrguteenuste osakaal kuni 60%, mis näitab, et ka vaba elektrituru tingimustes on Konkurentsiametil oluline roll tarbijate hinnakujunduses.

Seega ei saa ära unustada, et nii elekter, gaas kui ka kaugküte jõuavad tarbijani vastava infrastruktuuri, kas elektri-, gaasi või kaugküttevõrgu kaudu ning infrastruktuuri ehk võrgu kasutamise tasud on täiesti sõltumatud nafta maailmaturu hinna kõikumistest. Kuna infrastruktuuri näol on tegemist loomulike monopolidega, siis kuulub nende hinnaregulatsioon Konkurentsiameti alla. Infrastruktuuriteenuste hinnakujundus sõltub aga eelkõige kohalikest majandusoludest nagu investeeringute vajadusest, kaupade ja teenuste hindade muutumisest vastavalt siseriiklikule inflatsioonile ning tehnilisest efektiivsusest. Seega ei ole infrastruktuuritasudel mingit seost kütuse hinna muutustega maailmaturul ja nende teenuste hinnad on ka stabiilsed ning jäävad reeglina ka inflatsioonist madalamaks. Vastavalt kehtivale seadusele peab ettevõtja elektri- ja gaasitarbijatele esitataval arvel eristama kulud võrguteenuse ehk infrastruktuuri kasutamise eest ning kulud energiale või kütusele. Seega saab iga tarbija ka jälgida, millest koosneb tema elektri või gaasi arve.

2008 a. lahvatanud finantskriis ei jätnud mõjuta ka energeetika sektorit, lisaks juba eelpool mainitu rekordkõrgetele naftahindadele sai alguse ka energiatarbimise vähenemine. Kui elektri osas oli peamiseks põhjuseks SKP vähenemine ja sellest tulenev tarbimise langus, siis kaugkütte osas oli põhjuseks ka rekordkõrge hind, mis sundis tarbijaid kokkuhoiule. Samas ei ole ka halba ilma heata, majandussurutise ja kõrgete kütusehindade mõjuga kaasnenu tarbimise vähenemine tõi endaga kaasa infrastruktuuride (elektrivõrkude ja gaasitorustike) vaba läbilaskevõimsuse suurenemise, tarbimise tippkoormuste langemisega, kuid ühes sellega ka tarnekindluse kasvu.

Vastavalt EL elektri- ja maagaasidirektiivile on tagatud kõikidele elektri- ja gaasitarbijatele vaba juurdepääs võrgule ehk tarbijal on õigus endale ise elektri- või gaasimüüja valida ning soovi korral ka müüjat vahetada. Paralleeli võib siin tuua näiteks telefonituruga, kus tarbijal on õigus operaatori vahetamiseks, samas kui telefonivõrgu omanik peab tagama kõikidele operaatoritele juurdepääsu oma sidevõrgule. Elektrituru avamise osas on Eestil üleminekuperiood aastani 2013. Aastaks 2009 peab aga Eesti avama oma elektrituru 35 % ulatuses, mis tähendab, et juba siis saavad suuremad tööstustarbijad valida endale ise sobiva elektrimüüja või -tootja. Gaasituru osas Eestil üleminekuperioodi ei ole ning alates 1. juulist 2007 on kõikidel tarbijatel õigus endale gaasimüüja valida.

Olulise sündmusena 2008. aastal tuleb ära märkida OÜ Elering (põhivõrk) ja Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ (toimus ärinimede muutus, mida käsitletakse käesoleva aruande peatükis 3.2.9) elektrienergia võrgutasude indekseerimise jätkamise. Nimelt kooskõlastatakse alates 2005. aastast elektrienergia võrgutasud 3-aastaseks perioodiks ning muudetakse igal aastal vastavalt inflatsioonile. Tänapäevaste teadmiste ja kogemuste põhjal võib kinnitada, et indekseerimine on hästi õnnestunud ning sama suunda tuleb jätkata ka tulevikus. Uus 3-aastane regulatsiooniperiood käivitus 1. märtsist 2008 ning kestab kuni 1. märtsini 2010.

Olulisteks sündmusteks kujunes ka soojuse- ja elektri koostootmise jaamade rajamine Tallinnasse ja Tartusse. Mõlemad 25 MW elektrilise võimsusega jaamad töötavad turbal ja puidul ning annavad seeläbi ka olulise panuse nii stabiilsema soojuse hinna kujunemisele kui ka parandavad elektrienergia varustuskindlust. Ka pandi 2008. aastal nurgakivi Aulepa tuulepargile, mis on oma 39 MW võimsusega Balti maade suurim ning suurendab taastuvate energiaallikate osakaalu energiabilansis.

Kokkuvõtteks soovime anda käesoleva aruandega võimalikult hea ülevaate energiaturu toimimisest ning tarnekindlusest ning loodame, et seeläbi saab lugejale selgemaks nii turukorraldus kui ka regulatsioon.

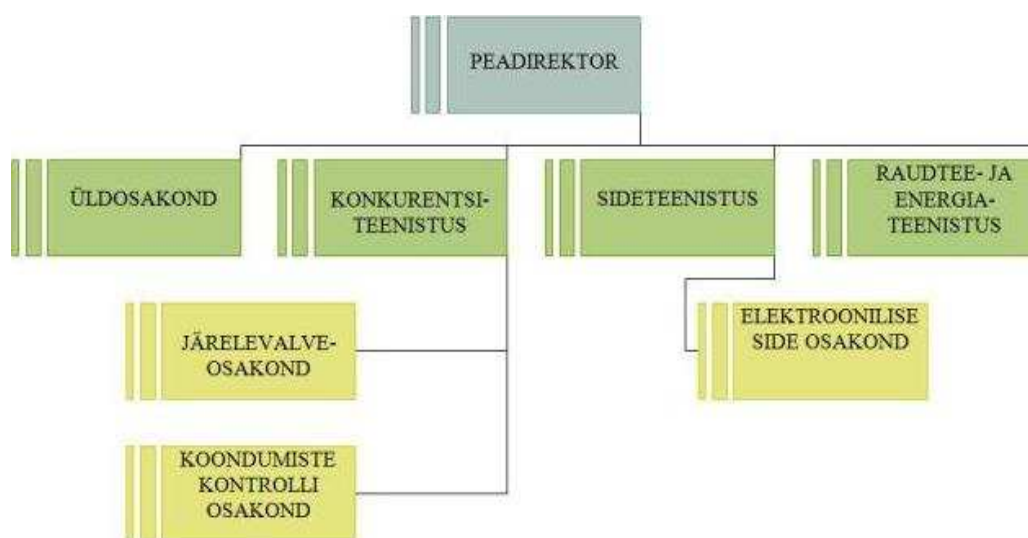
Parimate soovidega,

Märt Ots
Konkurentsiameti peadirektor

2. Ülevaade energiaturu regulaatorist

2008. aasta 1. jaanuarist moodustati senise Konkurentsiameti, Energiaturu Inspeksiooni ja Sideameti ühendamiseks uus Konkurentsiamet. Ühinemise tulemusena on uue ameti pädevuses nii Konkurentsiameti, Energiaturu Inspeksiooni kui ka Sideameti tururegulatsiooniga seonduvad ülesanded. Täiendavalt lisandusid eelpool nimetatutele veel raudteinfrastruktuuri läbilaskevõime jaotamise järelevalve ning raudtee tegevuslubade väljaandmine.

Vastavalt põhimäärusele koosneb Konkurentsiamet kolmest valdkonnapõhisest teenistusest, milleks on konkurentsitenistus, raudtee- ja energiateenistus ning sideteenistus. Lisaks teenistustele kuulub ameti koosseisu administratiivüksus ehk üldosakond, kes vastutab tugiteenuste efektiivse toimimise eest (vt joonis 2.1). Konkurentsiameti (edaspidi KA) tööd juhib peadirektor.

Joonis 2.1. Konkurentsiameti struktuur

Peadirektori ning ka kõikide teiste KA töötajate ametisse nimetamise aluseks on avaliku teenistuse seadus. Peadirektori määrab ametisse majandus- ja kommunikatsiooniminister kantsleri ettepanekul. Peadirektori ametisse määramise eeltingimuseks on atesteerimine Riigikantselei kõrgemate riigiametnike konkursi- ja atesteerimiskomisjoni poolt. Peadirektor nimetatakse ametisse tähtajatult.

Peadirektori ametist vabastamine toimub analoogselt ametisse nimetamisega avaliku teenistuse ja vabariigi valitsuse seaduse alusel, mille kohaselt vabastab peadirektori ametist majandus- ja kommunikatsiooniminister kantsleri ettepanekul.

Vastavat teenistust juhib juhataja, kelle nimetab ametisse peadirektor. Analoogselt peadirektoriga on ametisse määramise eeltingimuseks atesteerimine Riigikantselei kõrgemate riigiametnike konkursi- ja atesteerimiskomisjoni poolt.

Konkurentsiteenistus täidab analoogseid ülesandeid teiste konkurentsiametitega. Põhitegevusteks on keelatud kokkulepete avastamine, turguvalitsevat seisundit omavate ettevõtete tegevuse järelevalve, konkurentsiolekorra analüüs erinevates sektorites ning koondumiste kontroll.

Raudtee- ja energiateenistuse põhitegevusteks on energia- ja raudtee ettevõtjatele tegevuslubade väljaandmine kui ka kehtetuks tunnistamine, hindade kooskõlastamine, liitumistasude meetodikate kui ka tüüptingimuste kooskõlastamine, tarnekindluse ja kvaliteedi kontroll ja monitooring, raudteeinfrastruktuuri läbilaskevõime jaotamise järelevalve ning järelepäringute ja kaebuste lahendamine.

Sideteenistuse põhitegevusteks on antud valdkonna spetsiifilise turu reguleerimine; kehtestatud meetmete kontroll; arengute jälgimine elektroonilise side turgudel; sideteenuste ja sidevõrkudega seotud elektroonilise side ja konkurentsialaste vaidluste lahendamine; postiteenuse turu reguleerimine, universaalteenuse osutamise korraldamine ja järelevalve teostamine, posti ja side valdkonda puudutavate avalduste, järelepäringute ja kaebuste lahendamine.

Üldosakonna peamised ülesanded on ameti ja avalikkuse vaheliste ning rahvusvaheliste suhete korraldamine; ameti halduskorralduse tagamine; ameti valduses oleva riigivara ja vahendite haldamine ning riigihangete korraldamine; töövahendite ja inventari olemasolu tagamine; personalitöö ja koolituste korraldamine; eelarve projekti koostamine ja finantskontrolli teostamine; klienditeeninduse ning dokumendihalduse korraldamine ja arhiivi haldamine.

Ameti finantseerimine toimub riigieelarvest. 2008. aasta eelarve oli **30,67 miljonit krooni (1 960 000 €)**, millest 0,236 miljonit krooni (15 100 €) on rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaksud, 23,75 miljonit krooni (1 517 600 €) töötasud ning 6,69 miljonit krooni (427 242 €) majandamiskulud.

Vastavalt riigieelarve koostamise protseduurile esitab KA iga aasta kevadel eelarvetaotluse koos põhjendustega Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumile. Lõplik eelarve kinnitatakse valitsuses ning seejärel riigieelarve seaduse alusel parlamendi poolt.

Seoses asutuste liitmisega on paranenud võimalused konkurentsivõimeliste töötajate palkamiseks, sest ühendatud asutusel on suurem eelarve. Samuti võimaldas ühendamine administreerimiskulude kokkuhoidu ning selle tulemusena saab panustada enam tugevate spetsialistide tööle võtmiseks. 2008.a kujunes KA keskmiseks brutopalgaks 20 000 krooni kuus, mida võib lugeda konkurentsivõimeliseks töötasuks.

Raudtee- ja energiateenistus

Raudtee- ja energiateenistuse üks kesksemaid ülesandeid on tarbijatele stabiilsete tingimuste tagamine elektri-, kaugkütte- ja maagaasiturul. Oma tegevuses lähtub raudtee- ja energiateenistus energeetika- ja raudteesektorit reguleerivatest õigusaktidest: elektrituru-, maagaasi-, kaugkütte-, vedelkütuse- ja raudteeseadusest. Energiasektori tururegulaator täidab alljärgnevat ülesandeid:

- Kooskõlastab elektri- ja gaasi võrguteenuse hinnad enne nende jõustumist (nn *ex-ante* hinnaregulatsioon).
- Kooskõlastab elektri- ja gaasivõrguga liitumise meetodikad enne nende jõustumist.
- Kooskõlastab mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia kaalutud keskmise ning kodutarbijatele müüdava maagaasi piirhinnad.
- Kooskõlastab kaugkütte soojuse piirhinnad juhul, kui ettevõtja aastane konsolideeritud müügiimaht on üle 50 000 MWh aastas (ettevõtjatele müügiimahuga alla 50 000 MWh aastas kooskõlastab soojuse hinnad kohalik omavalitsus).
- Kooskõlastab soojuse- ja elektri koostootmise protsessis toodetava soojuse piirhinna.
- Lahendab kohaliku omavalitsuse ja kaugkütteettevõtjate vahelisi vaidlusi soojuse piirhinna küsimustes.
- Kooskõlastab elektrivõrgu teenuse osutamise lepingu tüüptingimused, elektrimüügi lepingu tüüptingimused mittevabatarbijatele ning gaasimüügi lepingu tüüptingimused kodutarbijatele.
- Väljastab ja tühistab tegevuslubasid elektrivõrguteenuse osutamiseks, elektri tootmiseks ja müügiks, gaasi võrguteenuse osutamiseks ja gaasi müügiks ning soojuse tootmiseks, jaotamiseks ja müügiks. Koos tegevusloa väljastamisega sätestab tegevusloa tingimused. Kontrollib väljastatud tegevuslubade sätestatud tingimuste täitmist.
- Kontrollib elektri ja gaasi süsteemihalduri (põhivõrgu) poolt müüdava bilansienergia hindu ja bilansilepingu tingimusi.
- Kontrollib, kas turuosalistel järgivad seaduste ja nende alusel kehtestatud õigusaktidega ettenähtud nõudeid ja täidavad asjakohaseid kohustusi (raamatupidamise eristatus, süsteemihalduri sõltumatus, informatsiooni avaldamine, kolmanda osapoole juurdepääs võrgule, jne).
- Avalikustab oma veebilehel kooskõlastatud hinnad ja tasud.
- Kontrollib müüdava vedelkütuse ning elektrienergia kvaliteedi vastavust kehtestatud normidele.
- Lahendab kohtueelse menetlejana turuosaliste vahelisi vaidlusi.
- Koostab ettekirjutusi ja algatab väärteomenetlusi seaduste rikkumise korral.
- Teeb koostööd Eesti teiste järelevalveasutuste ja välisriikide regulaatoritega ning täidab muid seaduste ning põhimäärusega sätestatud ülesandeid.
- Koostab Euroopa Komisjonile aruande elektri- ja gaasituru toimimisest Eestis.

Amet on sõltumatu asutus otsuste tegemise osas. Vastavalt haldusmenetluse seadusele ning raudtee- ja energeetikasektorit reguleerivatele elektrituru-, maagaasi-, kaugkütte- ja vedelkütuse- ja raudteeseadusele annab KA välja haldusakte: otsuseid ja ettekirjutusi. Näiteks kooskõlastab KA otsusega hindu või otsustab neid mitte kooskõlastada. Otsusega väljastatakse ettevõtjatele tegevusluba või otsustatakse tegevusluba mitte väljastada või tunnistada kehtetuks. Samuti lahendatakse otsusega tarbijate kaebusi ettevõtjate tegevuse suhtes või turuosaliste vahelisi vaidlusi. Ettekirjutusi tehakse ettevõtjatele juhul, kui on ilmnenud seaduse rikkumisi. Vastavalt seadustele peavad otsused olema motiveeritud ja põhjendatud. Turuosaliste kaebuste lahendamise eesmärgiks on, et kohtu asemel saab tarbija pöörduda KA poole, kes teeb otsuse kohtust kiiremini, nimelt on seadusega pandud KA-le kohustus teha otsused hiljemalt 60 päeva jooksul alates kaebuse laekumisest.

KA otsused on sõltumatud nii poliitiliselt kui ka energiaettevõtjatest ning nende tegemisel lähtutakse seadustest. KA otsust ei saa muuta ega tunnistada kehtetuks ei minister ega valitsus. Vastav regulatsioon on sätestatud vabariigi valitsuse seaduse § 93 lg 6, mis sätestab, et vabariigi valitsuse seadusega sätestatud teenistusliku järelevalve kord ei laiene:

- 1) riikliku järelevalve toimingutele ning riikliku sunni kohaldamisel antud otsustele;
- 2) seaduses ettenähtud juhtudel täidesaatva riigivõimu asutuse ja ametiisiku akti või toimingute peale esitatud kaebuse või protesti kohtueelsele lahendamisele.

KA otsused ja ettekirjutused võib vaidlustada halduskohtus 30 päeva jooksul alates otsuse või ettekirjutuse kättesaamisest. Halduskohtu otsused võib omakorda vaidlustada ringkonnakohtus ja ringkonnakohtu otsused riigikohtus. Kuna Eesti on õigusriik, siis tuleb ka otsuste ja ettekirjutuste vaidlustamisse suhtuda kui normaalsesse protsessi, kus nii ettevõtjatele kui ka tarbijatele on tagatud õiguskaitse. Aastal 2008 tegi raudtee- ja energiateenistus kokku 540 otsust ja 2 ettekirjutust. Otsuste arvu märkimisväärset tõusu mõjutasid eelkõige nii maagaasi kui ka elektrienergia hindade muutus. 2008.a oli raudtee- ja energiateenistusel 12 kohtumenetlust, millest kaotati üks, mida võib lugeda heaks tulemuseks ning see iseloomustab tehtud töö kvaliteeti.

Energiaturu regulaatori töömahtu iseloomustab nii aastas teostatud otsuste, ettekirjutuste, analüüside kui ka reguleeritavate ettevõtjate arv.

2008 aastal tehti:

tegevuslubade väljastamiseks/tühistamiseks 49 otsust/käskkirja;

туруosaliste vaheliste vaidluste lahendamiseks 19 otsust;

ettevõtetele koostati 2 ettekirjutust;

liitumistasude meetodikate ja tüüptingimuste osas 58 otsust;

hindade kooskõlastamise või kooskõlastamata jätmise osas 289 otsust;

teabenõudeid ja järelepärimisi 125.

Kõige suurema töömahuga on hindade kooskõlastamise protsess, mistõttu annab parima ülevaate teenistuse tööst ettevõtjate arv, kellele teostatakse hinnaregulatsiooni. 2008. aastal teostas KA hinnakontrolli alljärgnevate ettevõtjate üle:

Elektri põhivõrk 1

Elektri jaotusvõrgud 40

Gaasi põhivõrk 1

Gaasi jaotusvõrgud 27

Kaugkütte ettevõtted 47

Elektri- ja soojuse tootmine, põlevkivi kaevandamine 3

Seega on ettevõtjate arv, kelle üle teostatakse regulaarselt hinnakontrolli kokku 119. Samas tuleb tõdeda, et viimase kolme aasta jooksul on reguleeritavate ettevõtjate arv tunduvalt kasvanud, põhjuseks on uute gaasivõrkude arendamine ning kaugkütte ettevõtjate omandamine kontsernide poolt, kus vastavalt kaugkütteseadusele läheb hinnaregulatsioon kohalikult omavalitsuselt üle KA-le. Kaugküttesektoris teeb KA koostööd kohalike omavalitsustega, et ühtlustada regulatsiooni ning anda edasi teadmisi regulatsiooni põhialustest.

Kokkuvõttes võib väita, et Eesti täidab EL-i elektri- ja gaasituru direktiivis sätestatud regulaatori sõltumatuse nõuet. Amet on sõltumatu nii otsuste tegemisel kui ka asutuse juhtimisel, samuti võib lugeda piisavaks rahastamise taset.

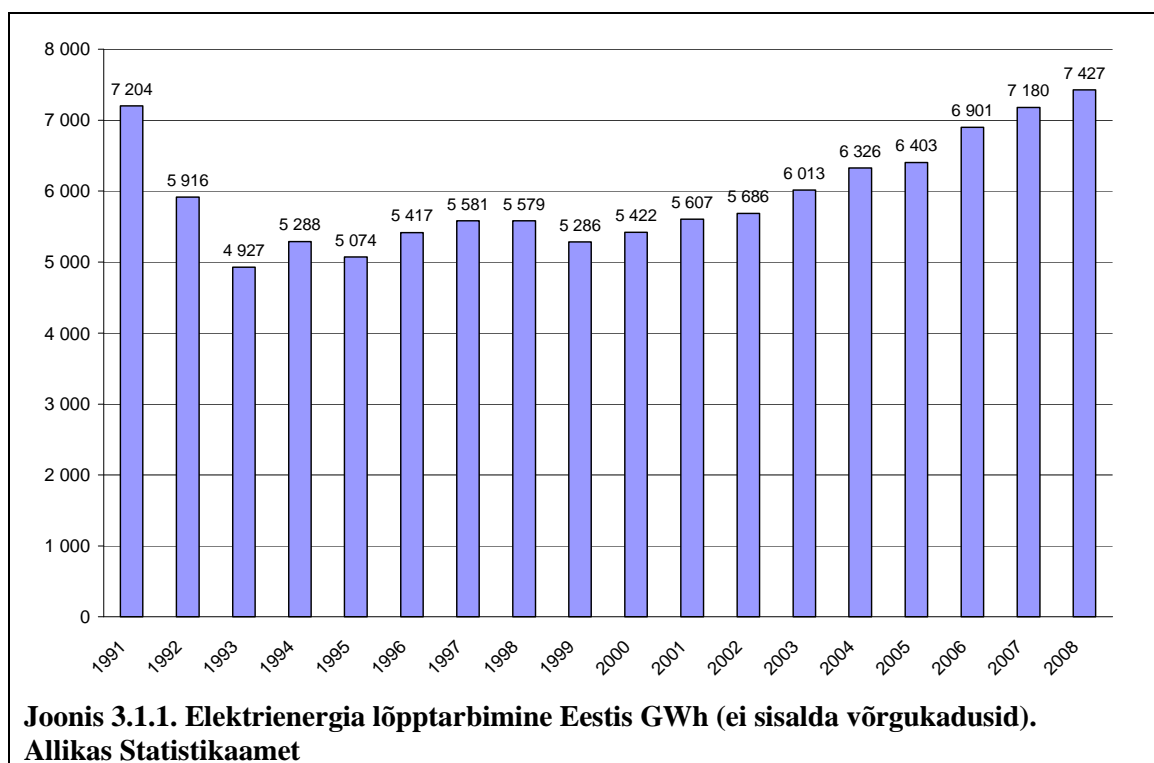
3. Elektriturg

3.1. Ülevaade elektriturust

Eesti elektrisüsteem on üles ehitatud osana endise Nõukogude Liidu (edaspidi *NL*) loode elektrisüsteemist. Eesti kuulub ühtsesse sünkroniseeritud süsteemi koos Venemaa, Valgevene, Läti ja Leeduga. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 3.1.2.

Nagu jooniselt näha, on Eestil naaberriikidest ühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Ühendus Soomega toimub 2006. aasta lõpus käivitatud 350 MW võimsusega alalisvoolu kaabli kaudu. Samas tuleb ära märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Loode-Venemaa elektrisüsteemiga, mille alla kuulub Eesti.

Võrreldes teiste EL liikmesriikidega on Eesti elektriturg väike. 2008. aasta andmete kohaselt kujunes elektrisüsteemi tippvõimsuseks 1525 MW, aastaseks toodanguks 10,6 TWh, millest 2,3 TWh moodustas eksport. Sisemaine elektritarbimine oli 7,4 TWh. Siiski toimus 1999. aastast kuni 2008.a. elektrienergia tarbimise pidev kasv keskmiselt 4,5% aastas (joonis 3.1.1.). Vaatamata 2008.a toimunud majanduslangusega jätkus elektrienergia tarbimise kasv. SKP 3,6 protsendise languse juures kasvas elektrienergia tarbimine 3,4 %. Viimane on tingitud elektritarbimise kasvu hilistumisest võrreldes majanduskasvuga. Seevastu prognoositakse 2009 a. majanduslanguseks üle 15 protsendi ning viimased andmed viitavad ka olulisele elektritarbimise langusele.

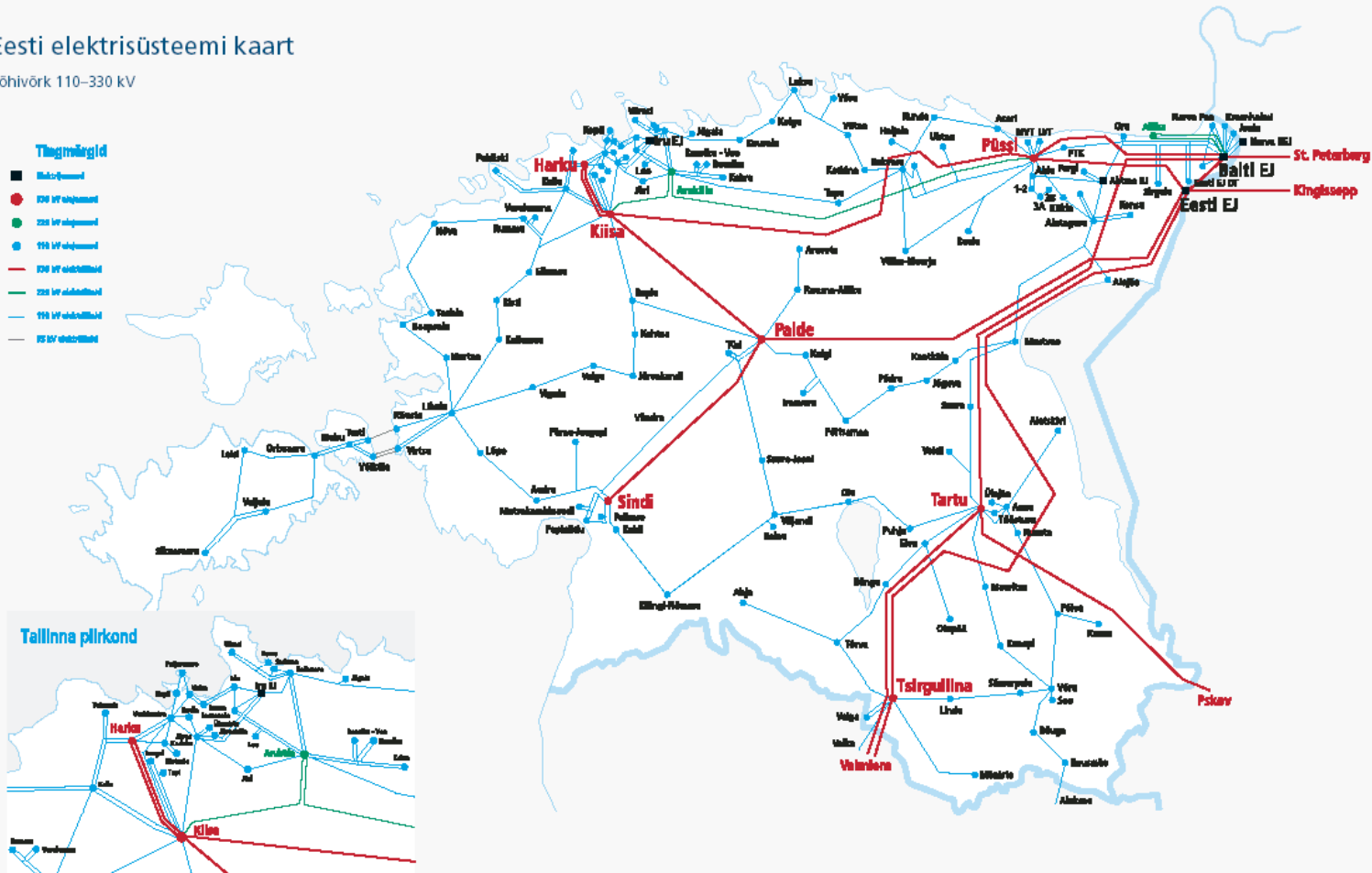

Eesti elektrisüsteemi kaart

Põhivõrk 110–330 kV

Tähtsused

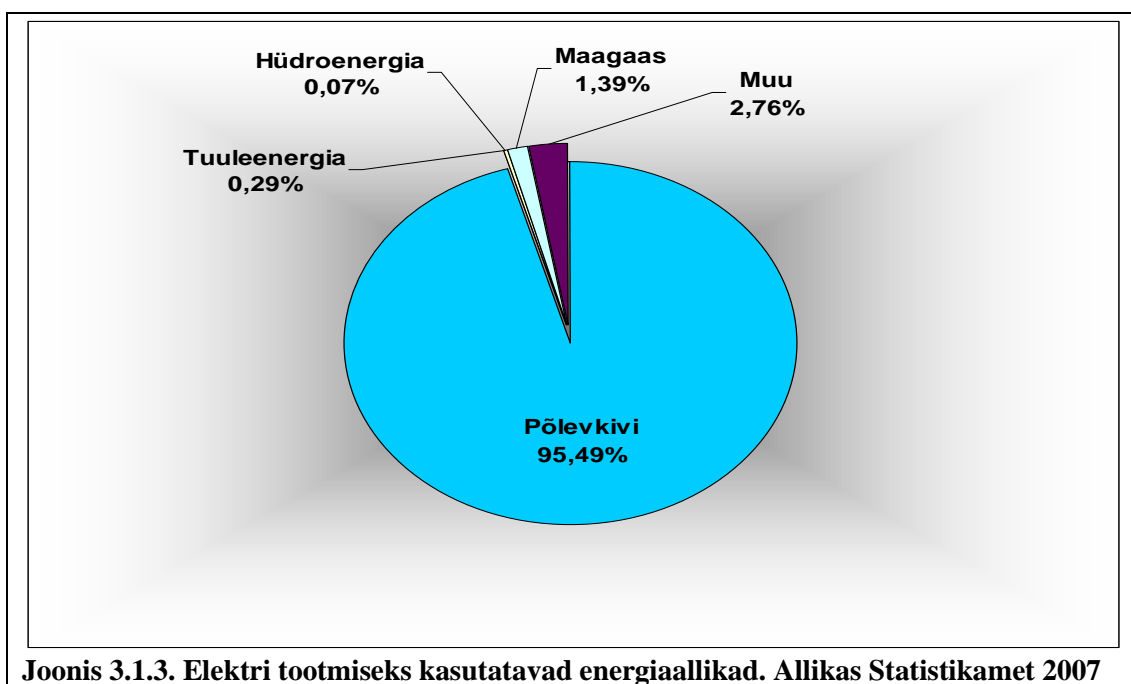
- Muutuja
- 330 kV võrguosa
- 220 kV võrguosa
- 110 kV võrguosa
- 330 kV võrguliin
- 220 kV võrguliin
- 110 kV võrguliin
- 66 kV võrguliin

Joonis 3.1.2. Eesti elektrisüsteemi kaart

Samuti iseloomustab Eesti elektriturgu äärmiselt suur kontsentreeritus ning orienteeritus ühele kütuse liigile. Nimelt toodetakse ligi 95,49% kogu elektrienergiast põlevkivist (arvestades kütuse sisendit katlasse), samas on muude kütuste osakaal äärmiselt tagasihoidlik. Maagaasi osakaal on vaid 1,39%, taastuvatel energiaallikatel 0,36% ning muul kütusel 2,76% (joonis 3.1.3.).

Samuti kontrollib sisuliselt kogu elektrienergia tootmist suurim energiaettevõtja - Eesti Energia AS, kellele kuulub Eesti installeeritud 2 363 MW netovõimsusest 2 184 MW ehk 92,4% ning kes tootis 2008. aastal 96,5% kogu elektrienergiast. Seejuures väärub ära märkimist, et praktiliselt kogu elektrienergia tootmine baseerub kodumaistel energiaallikatel ning seeläbi on Eesti sõltumatu kütuse impordist.

Positiivsest küljest tuleb ära märkida äärmiselt tugeva elektrienergia ülekande infrastruktuuri olemasolu kõigis kolmes Balti riigis, mis on ainus EL piirkond, kus puudub ühendusvõimsuse defitsiit ehk ei eksisteeri nn pudelikaelu. Samas on Balti riikidel tagasihoidlikud ühendused teiste EL riikidega (ainus ühendus on 350 MW Estlink Soome ja Eesti vahel). Kuna Baltikumi ühendused teiste EL-i riikidega on piiratud, siis saab täna eelkõige vaadelda piirkonda kui Balti elektriturgu, kus saab osaleda EL-i mittekuuluv Venemaa ning teatud määral ka Soome.

Koos Leedu-Rootsi ja Eesti-Soome täiendava ühenduse väljaehitamise ja väljajätkamisega võib eeldada Balti riikide integreerumist Põhjamaade turuga. Seejuures on Estlink 2 kavas käivitada juba 2013 aastal, mille tulemusel kujuneks Eesti ja Soome vahelise ühenduse koguvõimsuseks 1000 MW.

Ka muus osas peale tootmise iseloomustab Eesti elektriturgu äärmiselt suur kontsentreeritus. Lisaks 96,5% tootmisturule kuulub Eesti Energia AS-i kontserni veel OÜ Elering (põhivõrk) ning Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ turuosaga 87,7%¹. Samuti

¹ Turuosa arvutamise aluseks on jaotusteenuse müük lõpptarbijatele, mistõttu on jaotusteenuse müügist lahutatud müük teistele jaotusvõrkudele.

kuulub kontserni ka suurim põlevkivi tootja Eesti Energia Kaevandused AS (endine ärinimi AS Eesti Põlevkivi).

Eesti elektrituru korraldus sai aluse 1998. aastal koos energiaseaduse jõustumisega. Energiaseaduse alusel reguleeriti nelja energeetika sektorit: elekter, soojus, maagaas ning vedelkütused. Alates 2003. aastast reguleerivad energiaturgu eraldi seadused: elektrituru-, maagaasi-, kaugkütte- ja vedelkütuse seadus.

1998. aastast jõustunud energiaseadusega sätestati ka vabatarbija staatus tarbijatele, kelle aastane tarbimismaht ületab 40 GWh aastas. 2003. aasta 1. juulil jõustunud elektriturseadus jättis vabatarbija staatuse muutmata. Eesti liitumisel EL-ga 1. mail 2004 jõustus erand elektrituru osas. Vastavalt erandile peab Eesti avama oma elektrituru 35% ulatuses aastaks 2009 ning kõikidele tarbijatele aastaks 2013. Tabelis 3.1.1. on toodud turu avamise dünaamika. Alates 01.01.2009 kvalifitseerub vabatarbijaks tarbija aastase mahuga 2 GWh.

Tabel 3.1.1. Elektrituru avamine Eestis

Aasta	Vabatarbija definitsioon tarbimine GWh aastas	Turu avamise %
1995	0	0
1997	0	0
1999	40	10
2001	40	10
2003	40	12
2005	40	12
2006	40	13
2007	40	13
2008	40	13
2009	2	35
2013	kõik tarbijad	100

Vastavalt elektriturseadusele peavad mittevabatarbijad ostma elektrienergiat oma jaotusvõrguettevõtjalt või selle määratud müüjalt, kusjuures elektrienergia peab olema toodetud kas põlevkivi kasutava Narva Elektrijaamas, soojuse- ja elektri koostootja või väiketootja (alla 10 MW võimsusega) poolt.

3.1.1 Riikidevahelised elektriühendused, vaba võimsuse olemasolu ning selle jagamine

Nagu eelpool mainitud on Eestil elektrilised ühendused Venemaa ja Lätiga ning alates 2006. aasta lõpust ka alalisvooluühendus (merekaabel) Soomega. Olemasolevad ühendused on toodud joonistel 3.1.2 ja 3.1.4. Narvast suundub Venemaale 330 kV ja 220 kV ühendus koguvõimsusega 1 050 MW ning Lõuna-Eestist Venemaale 330 kV liin võimsusega 500 MW, sama liini Venemaa-Eesti suunal on läbilaskevõime 400 MW. Lõuna-Eestist suunduvad Lätisse samuti 330 kV liinid võimsusega 750 MW.

2008. aasta andmetel oli Narvast Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 211 MW, Lõuna Eestist Venemaa-suunalise ühenduse tippvõimsus 158 MW ning Läti-suunalise ühenduse tippvõimsus 809 MW. Seega ületas tehniline võimsus oluliselt tegeliku ülekandevõimsuse ning elektrilistel ühendustel ei ole tekkinud kordagi võimsuse puudujääki. Ka ei ole turuosalised esitanud KA-le ühtegi kaebust ega avaldust ülekandevõimsuse puudujäägi kohta. Teadaolevalt ei ole ka teistele Balti

regulaatoritele esitatud avaldusi võimsuste puudujäägi kohta. Andmed ülekandevõimsuse kohta on toodud tabelis 3.1.2.

Tabel 3.1.2. Andmed ülekandevõimsuste kohta ****

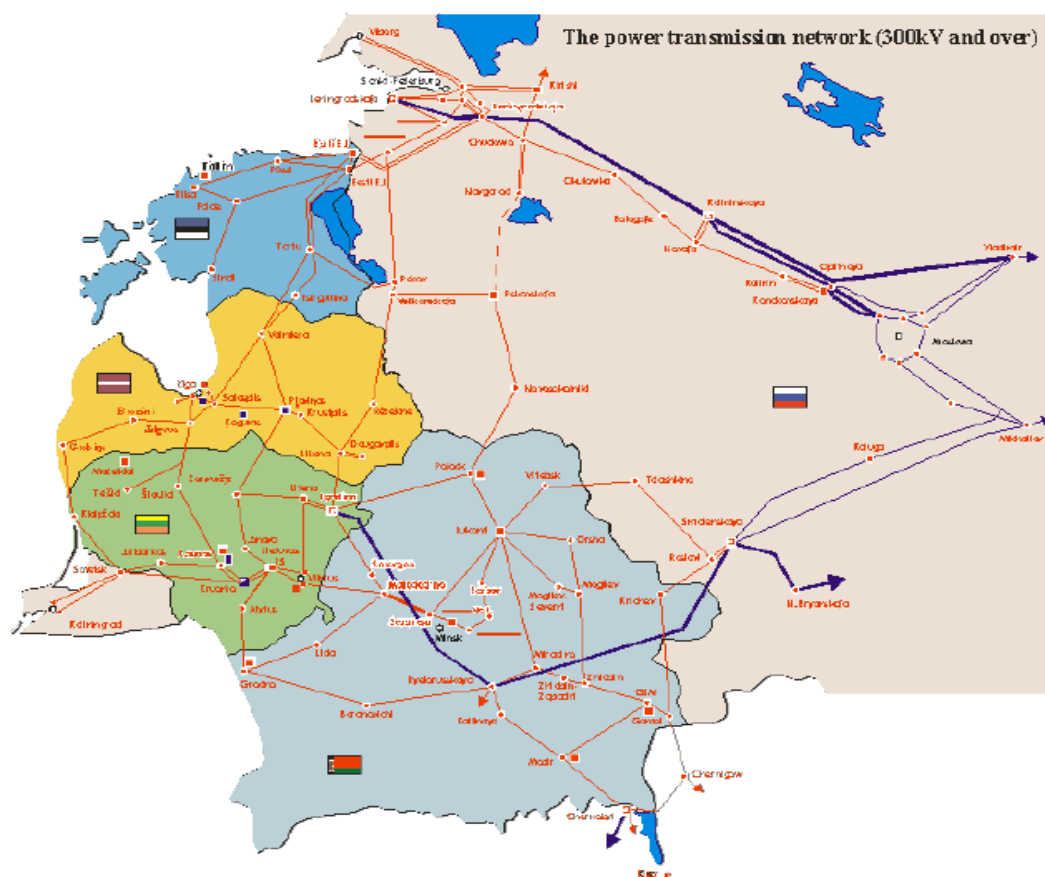
	tehniline läbilaskevõime MVA ***				tegelik tipuvõimsus MVA			
	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid	Soome suunaline liin	Narvast Venemaa suunalised liinid	Lõuna-Eestist Venemaa suunaline liin	Lõuna-Eestist Läti suunalised liinid	Soome suunaline liin
2001	1050/950*	500/400**	750	-	662	321	720	-
2002	1050/950*	500/400**	750	-	698	250	721	-
2003	1050/950*	500/400**	750	-	472	194	663	-
2004	1050/950*	500/400**	750	-	707	194	718	-
2005	1050/950*	500/400**	750	-	450	236	885	-
2006	1050/950*	500/400**	750	-	483	141	658	-
2007	1050/950*	500/400**	750	365	565	204	623	388
2008	1050/950*	500/400**	750	365	211	158	809	385
2009	1050/950*	500/400**	750	365	-	-	-	-
2010	1050/950*	500/400**	750	365	-	-	-	-
2011	1050/950*	500/400**	750	365	-	-	-	-
2012	1050/950*	500/400**	750	365	-	-	-	-
2013	-	-	-	365	-	-	-	-
2014	-	-	-	1065	-	-	-	-
2015	-	-	-	1065	-	-	-	-
2016	-	-	-	1065	-	-	-	-

* - suunal Narva-Peterburg läbilaskevõime 1050 MVA; suunal Peterburg - Narva läbilaskevõime 950 MVA

** - suunal Tartu - Pihkva läbilaskevõime 500 MVA; suunal Pihkva-Tartu läbilaskevõime 400 MVA

*** - läbilaskevõime sõltub Venemaa, Läti, Leedu, Valgevene sisevõrgust - täpseid andmeid nendes riikides toimuva ülekandevõrgu arengu kohta pole hetkel saadaval

**** - antud on maksimaalsed normaalolukorras 20% varuteguriga.

Joonis 3.1.4. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart

Kuna ülekandevõimsuse puudujääke tekkinud ei ole, on Balti regionaalsel elektriturul ellu viimata EL-i määrus 1288/2003 (täiendanud EÜ 9.11.2006 otsuse 2006/770/EC p. 3.2 (g)), mille järgi Balti riikides tuleb alates 1.1.2007 jagada riigipiire ületavate ülekandevõimsuste kasutusõigusi oksjonite abil. Seoses Leedu Ignalina elektrijaama sulgemisega võib Balti regionaalsel elektriturul alates 2010. aastast ette näha “pudelikaelade” teket, mistõttu on äärmiselt oluline Balti riikide ühise ülekandevõimsuste kasutusõiguse oksjonite kasutuselevõtt hiljemalt 2009. a. lõpus. KA koostas põhivõrgule märgukirja, millega juhiti tähelepanu EÜ vastavale määrusele ja selle täitmise kohustuslikkusele.

Soome ühendusega Estlinki näol on tegemist nn kommertsühendusega, mille võimsuse kasutamise õigus on vaid selle omanikel. Estlinki avamisel kolmandale osapoolele (hiljemalt 2013 aastal) tekib seal eeldatavalt ülekandevõimsuse defitsiit ning seoses sellega ka vajadus olemasolevate võimsuste jagamiseks.

Estlink 1

Soome-Eesti vaheline ühendus Estlink 1 käivitus 2006. aasta lõpus. Ühendused on toodud joonistel 3.1.5. kus punktiiriga on tähistatud kavandatav Estlink 2. Estlink 1 kaabli omanikuks on AS Nordic Energy Link, mille aktsionärideks on:

Eesti Energia AS (Eesti) 39,9 %,

Lietuvos Energija AB (Leedu) 25%

VAS Latvenergo (Läti) 25%

Finestlink (Soome) 10,1%

Estlinki projektile anti nii Soome Energiaturu regulaatori kui ka Eesti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt erand selle kasutusele võtuks nn kommertsprojektina, kus ei rakendata kolmanda osapoole vaba juurdepääsu printsiipi ning kogu vaba võimsus on lepingutega jagatud omanike vahel. Erandi on kinnitanud ka Euroopa Komisjon ning nagu eelpool nimetatud, jagatakse kuni aastani 2013 kaabli läbilaskevõimsused aktsionäride kokkuleppe alusel. Juhul kui kaabli omanikud ei kasuta kokkulepitud võimsusi on nad kohustatud võimaldama kasutada vaba võimsust kolmandale osapoolele. Estlinki omanik AS Nordic Energy Link on kohustatud avaldama oma koduleheküljel jooksvalt infot vaba võimsuse olemasolu kohta. Samas on ühe osaniku vaba võimsuse eeliskasutusõigus teistel ühenduse omanikel. Selline korraldus on turu arengut takistav. 2009.a. märtsis pöördusid KA koos Soome energiaturu regulaatori EMV-ga osaliste poole palvega avada ühendus ka teistele osapooltele enne kasutusõiguse erandi perioodi lõppu 2013.a. Loodetav teistele osapooltele ühenduse avamise aeg oleks omanike vastavasisulise otsuse korral 01.04.2010.a.

Joonis 3.1.5. Estlink 1 ja Estlink 2 Soome lahes

Omanike otsusega või pärast erandi perioodi lõppu hiljemalt 2013 aastal, lülitatakse kaabli maksumus põhivõrkude reguleeritava vara hulka ning Estlinkile hakkab kehtima kolmanda osapoolle vaba juurdepääs.

Estlink 2 puhul oleks tegemist Eesti ja Soome põhivõrkudele kuuluva liiniga. Projekti rahastamine on kavandatud Eesti, Soome ja Euroopa Liidu vahenditega. Vastavalt Estlink 2 projektile näeb ajakava ette ühenduse kasutuselevõttu 2013.a. lõpuks.

3.1.2 Süsteemi ülekoormuse lahendamise reeglid

Kuna Eesti ja Läti vahel ei ole esinenud ülekandevõimsuse piiranguid, siis on senini puudunud ka vajadus juhtida võrkudevahelise võimsuse ülekoormust. Erijuhtudel tekkivate piirangute juhtimiseks on olemas ülekoormuse juhtimise meetodika, mille sisuks on määratud tarnete proportsionaalne vähendamine. Praegu käib antud ülekoormuse juhtimise meetodika kooskõlastamine Balti süsteemihaldurite poolt. Põhjamaade Elektribörsi / *Nord Pool Spot (edaspidi NPS)* laienemine Balti riikidesse (mida on täpsemalt käsitletud ptk. 3.3.4 lk 53) toob kaasa ka võrkudevahelise võimsuse ülekoormuse juhtimise turupõhise mehhanismi väljatöötamise vastavalt *NPS* reeglitele. Eeldatavalt 2013. a. luuakse *NPS* Balti hinnapiirkond.

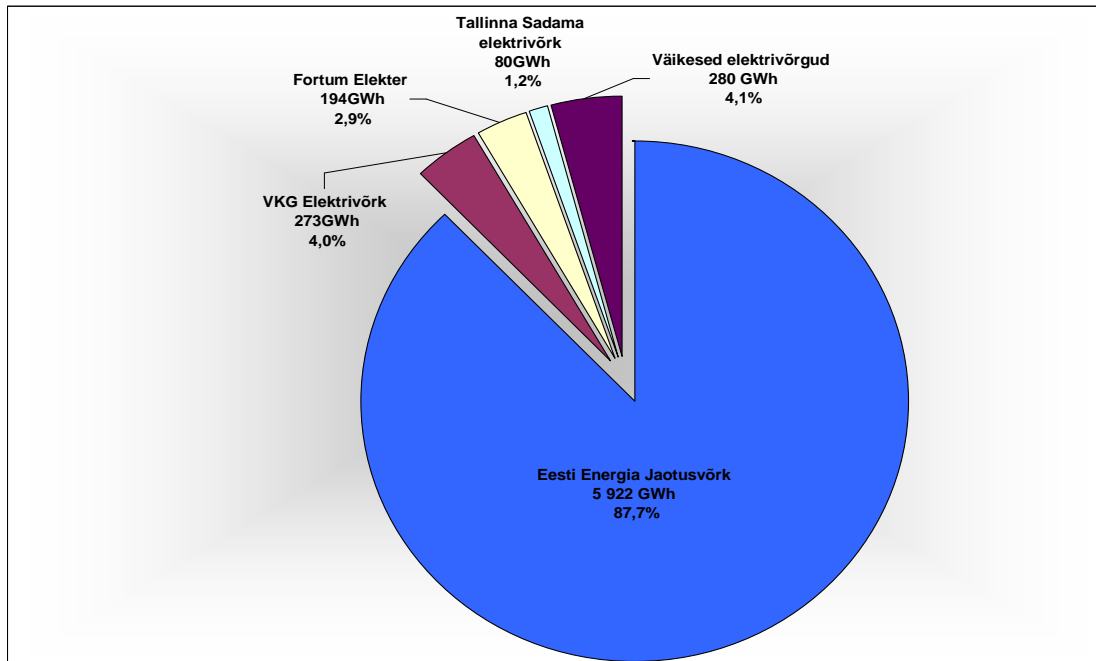
Kuna praeguse ajani puudusid läbilaskevõimete piirangud, siis ei ole põhivõrk avaldanud infot kasutusel olevast edastamisvõimsusest. Vastavalt ettevõtte selgitustele on plaanis teha seda juba lähiajal ning põhivõrk hakkab avaldama infot kasutusel oleva edastamisvõimsuse kohta järgmiseks päevaks, järgmiseks nädalaks ja järgmiseks kuuks alates 14.08.2009. Elering OÜ (põhivõrk) kasutab koos teiste Balti tiikide süsteemihalduritega ühist arvutusmudelit (PSSE31), kus arvutatakse välja tegelike ja kaubanduslike elektriliste voogude erinevusi arvestades võimalikke ringvoole.

3.2. Elektrivõrkude regulatsioon

Vastavalt kehtivale elektrituruseadusele on elektrivõrkudele rakendatud nn ainuõiguse ehk kontsessiooni printsiipi, kus seadusega on sätestatud elektri ülekande ning süsteemiteenuste osutamise ainuõigus põhivõrguettevõtjale. Sama printsiip on rakendatud ka jaotusvõrkudele, kus igale jaotusvõrguettevõtjale on geograafiliste koordinaatidega määratud tegevuspiirkond, kus teenuse osutamise ainuõigus on vastaval jaotusvõrgul. Seega ei ole liinidevaheline konkurents või paralleelsed liinid lubatud. Kontsessiooni printsiibi rakendamine vähendab ka võrguettevõtjate äririski, kuna loomuliku monopoli staatus ei tulene mitte tegelikust olukorrast, vaid on sätestatud ka seadusega. Tulenevalt ainuõigusest on võrguettevõtjatel ka kohustus arendada võrku oma piirkonnas viisil, mis tagab kõikide juba liitunud ning liituda soovivate tarbijate elektrivarustuse.

Eestis on põhivõrguettevõtja ehk süsteemihaldur eraldi äriühing OÜ Elering, mille aktsiad kuuluvad 100% Eesti Energia AS-le. Jaotusvõrkude arv on 40, mida on Eesti suurusel arvestades küllaltki palju. Jaotusvõrkude osas on turg äärmiselt kontsentreeritud. Suurim ettevõtja on Eesti Energia AS-le kuuluv Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ, kelle müügimaht oli 2008 aastal 5 922 GWh (koos müügiga teistele jaotusvõrkudele 6457,1 GWh) ning klientide arv 622 000, ettevõtja turuosa on 87,7%. Suuruselt teine jaotusvõrguettevõtja VKG Elektrivõrgud OÜ kuulub Eesti erakapitalile (ettevõtja ainuomanik on Eesti suurim põlevkiviõli tootja Viru Keemia Grupp AS), ettevõtja müügimaht oli 273 GWh aastas ning klientide arv 35 000. Suuruselt kolmas võrguettevõtja on Fortum Elekter AS, müügimahuga 194 GWh aastas ning klientide arvuga 23 500. Ülejäänud 37 jaotusvõrgu summaarne müügimaht jääb alla 500 GWh aastas. Neist suurimad on OÜ Tallinna Sadama Elektrivõrk, AS Sillamäe SEJ ja AS Loo Elekter. Kõige väiksemate võrkude aastane müügimaht jääb alla 2 GWh.

Elektri jaotusvõrkude jagunemine turuosa alusel on toodud joonisel 3.2.1. Vaatamata sellele, et üksikute väikeste elektrivõrkude turuosa on marginaalne, on summaarselt tegemist arvestatava 12,3 %-lise turuosaga, mistõttu tuleb ka seal rakendada suuremate jaotusvõrkudega analoogselt tugevat regulatsiooni. Elektrivõrguettevõtjate peamised koondnäitajad on toodud alljärgnevas tabelis 3.2.1.

Joonis 3.2.1. Elektri jaotusvõrkude turuosa

Tabel 3.2.1. Elektrivõrke iseloomustavad näitajad (ülekande- ja jaotusteenuse hinnad 2008. aastal)

	Ettevõtjate arv	Keskmise ülekande või jaotusteenuse hind €/MWh (Eesti senti/kWh)			Elektrivarustuse kvaliteeti iseloomustav rikestest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas
		Suur tööstustarbija	Kommertstarbija	Kodutarbija	
Põhivõrk	1	7,39 (11,57)			4,922
Jaotusvõrk	40	12,63 (19,77)	27,50 (43,04)	37,20(58,22)	443

Märkused:

Vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

-suur tööstustarbija aastane tarbimine on 24 GWh, maksimum võimsus 4000 kW;

-kommertstarbija aastane tarbimine on 50 000 kWh, maksimum võimsus 50 kW;

-kodutarbija aastane tarbimine on 3 500 kWh;

Jaotusteenuse andmed on vastavalt Eesti Energia 01.07.2008 hinnakirjale.

1 €= 15,65 EEK

Vastavalt seadusele rakendatakse hinnaregulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. KA tööle lisab see arvestatava lisakoormuse, kuna töö maht hindade kooskõlastamisel sõltub eelkõige ettevõtjate arvust. Ka konkreetne töömaht hindade kooskõlastamisel on enam-vähem samas suurusjärgus, olenemata sellest, kas tegemist on suure või väikese ettevõtjaga.

Erinevus elektrivõrguettevõtjatele kehtestatud nõuetel on võrgutegevuse juriidiline eristamine, mis on nõutav kui klientide arv on üle 100 000. Tulenevalt sellest on ainsana juriidiliselt eristatud Eesti Energia AS-le kuuluv jaotusvõrk, kus alates 2004. aastast on moodustatud eraldi äriühing Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ. Teistel ettevõtjatel on seadusega sätestatud raamatupidamise eristamise ja auditeerimise kohustus.

Vastavalt seadusele kooskõlastab KA eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja poolt osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid KA-1 on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni

3.2.1 Põhivõrkude vaheline kompensatsiooni mehhanism

Tulenevalt EL-i määrusest nr 1228/2003 tuleb riikidevahelisele elektrienergia ülekandele rakendada printsiipi, kus tarbija maksab elektrienergia ülekande eest tasu vaid oma riigi põhivõrgule ning kus põhivõrgud teostavad arveldusi omavahel. Vastavalt määrusele tuleb moodustada EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel nn kompensatsioonifond, kuhu panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning fondist kompenseeritakse vastavalt põhivõrkude kulud, kes osalevad elektrienergia transiidis. Põhivõrkudevaheliste kulude kompenseerimine tuleneb EL-i määrusest, mille täitmine on Eestile kohustuslik. Nimetatud määruse artikkel 4 punkt 3 sätestab, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest kompensatsioonifondist. Näiteks kui Leedu elektritarbija ostab elektrit Eesti tootjalt, peab ta ülekande eest maksma vaid oma kohalikule põhivõrgule. Leedu põhivõrguettevõtja arveldab omakorda kompensatsioonifondi kaudu nii Läti kui ka Eesti põhivõrguettevõtjaga. Olenevalt energia ülekande voogudest võib vastava riigi põhivõrguettevõtja kas kompensatsioonifondist raha saada või sinna maksta ning regulaator peab nimetatud maksetega arvestama ka põhivõrguettevõtja hindade kooskõlastamisel. Seega, kui näiteks Eesti põhivõrguettevõtja saab kompensatsioonifondist tulu, väheneb selle arvelt ka tarbijate poolt makstav võrguteenuse hind. Vastupidisel juhul, kui põhivõrguettevõtja peab fondi maksma, suureneb ka tarbijate poolt makstav võrguteenuse hind.

Eelpool kirjeldatud põhimõtted on üheks EL vaba elektrituru toimimise aluseks. Kuna tarbija poolt makstav ülekandetasu suurus ei sõltu sellest, millises riigis asuvalt tootjalt elektrit ostetakse, siis on ka kõikide riikide tootjatele antud võrdsed võimalused. Sama küsimus kerkis näiteks ülesse ka diskussioonil Leedu rajatava tuumaelektrijaama tasuvuse suhtes, kus ühe potentsiaalse riskina märgiti ülekandetasu lisandumist Eestisse transporditavale elektrienergiale. Tegelikult selline risk puudub kuna Eesti elektritarbija maksab ühesugust ülekandetasu olenemata sellest, kas elekter on toodetud Eestis, Lätis, Leedus või mujal. Ehk elektrijaama asukoht ei oma tähtsust tarbija suhtes.

Vastavalt EL määrusele kinnitab Euroopa Komisjon meetodika, mille alusel arvutatakse kompensatsioonifondi makstavad või sealt saadavad summad. Kuna nimetatud meetodika puudub, kuid kompensatsioonimehhanismi rakendamine on vajalik elektrituru häireteta funktsioneerimiseks, siis sõlmisid EL-i põhivõrguettevõtjad 12.10.2007 lepingu (põhivõrguettevõtjate vahelise

kompensatsioonimehhanismi arvestamise kokkulepe 2008-2009). Kuna Balti riikide elektrisüsteem ei ole sünkroniseeritud ülejäänud EL-i riikide elektrisüsteemidega, siis käsitletakse Balti riikide kompensatsiooni eraldi. Lepingu kohaselt tuleb OÜ-l Elering tasuda kompensatsioonifondi 0,9768 miljonit EUR ehk 15 287 tuh kr. Lisaks eelpooltoodule on OÜ Elering sõlminud Läti ja Leedu põhivõrguettevõtjatega analoogse lepingu Balti elektrisüsteemi vaheliste transiidivoogude kompenseerimiseks, mille alusel tuleb OÜ-l Elering tasuda Balti riikide kompensatsioonifondi 2 955 tuh kr. Mõlemad summad on lülitatud ka põhivõrgu võrgutasudesse ning tulenevalt eelpooltoodust kujuneb põhivõrgu tasudesse lülitatud kompensatsioonimehhanismi kuludeks kokku 18 282 tuh kr.

KA aktsepteerib EL põhivõrguettevõtjate vahel sõlmitud lepingut, sest see oli vajalik kompromissi leidmiseks ning selle kaudu elektrituru toimimiseks. Samas ei pea KA õigeks Balti riikide poolt kompensatsioonifondi makstava summa põhjendatust, sest eriti Eesti puhul on tegemist valdavalt transiiti osutava riigiga, kes vastupidiselt fondi maksmise asemel peaks sealt hoopis tulu saama. Samuti ei pea KA õigeks, et Eesti maksab võrreldes Läti ja Leeduga tunduvalt rohkem, samas kui kõik Estlingi transiidivood läbivad Eestit. Nimetatud lepinguga ei ole lahendatud Venemaalt tulevate energiavoogude maksustamine, sest ükski Balti riikidest ei võta täna Venemaalt tuleva energiavoo eest tasu.

3.2.2 Võrgutasude kooskõlastamine

KA töötab välja võrgutasude arvutamise ühtse metoodika, mis on aluseks võrgutasude kujundamisel ning kooskõlastamisel. Metoodika on avalikustatud KA koduleheküljel. Algandmete kogumiseks on välja töötatud ja avaldatud KA koduleheküljel vastavad tabelid, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on suhteliselt mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeeringute plaani ning eraldi iga võrguteenuse müügikogused. Et hinna kooskõlastamiseks esitatavad tabelid on väga mahukad, siis on nende täitmine nõutav hindade kooskõlastamisel vastavaks regulatsiooniperioodiks. Kuna hinnad kooskõlastatakse valemiga 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks, siis on ka tabelite täitmine nõutav kord kolme aasta jooksul. Vahepealsel perioodil tabelite täitmist ei nõuta. Vajadusel on KA-l õigus küsida informatsiooni ettevõtjate majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta.

Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on KA-l õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on KA töötajatel õigus igal ajal külastada ettevõtjaid ning nõuda andmeid ning dokumentidest koopiaid. Senise praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud.

Elektrivõrkude hinnaregulatsioonil on KA-l määrav roll regulatsiooni metoodika valikul. Seadus sätestab hinnaregulatsiooni suhtes vaid alljärgnevad printsiibid:

- Võrgutasude suurus peab võimaldama võrguettevõtjal täita õigusaktist ja tegevusloa tingimustest tulenevaid kohustusi ning tagama põhjendatud tulukuse investeeritud kapitalilt.

- KA töötab välja ja avalikustab võrgutasude arvutamise ühtse meetoodika ning lähtub sellest võrguettevõtjate võrgutasude kooskõlastamisel.

Seega on regulaatori otsustada milline meetoodika valida. Meetoodika valikul on arvestatud ka ettevõtjate arvamust ning meetoodika valmis KA ning ettevõtjate pikaajalise arutelu tulemusena. Võrgutasude hinnaregulatsioonil on kasutusel nn pikaajaline THI-x indekseerimine, kus võrgutasud kooskõlastatakse 3-aastaseks perioodiks ning korrigeeritakse igal aastal.

Võrgutasude hinnakujunduse aluseks on 3-aastaseks regulatsiooniperioodiks koostatav lubatud müügitulu prognoos. Alljärgnevalt on koostatud näidistabel, mis annab ülevaate võrgutasude hinnakujunemisest ning sellest, millised hinnakomponendid võrgutasudesse lülitatakse.

	2008	2009	2010
Võrgutasude hinna prognoos			
Võrguteenuse müük GWh	1 000	1 030	1 061
Elektrikaod vastavalt kulude kokkuhoiu kohustusele	10,0%	9,5%	9,0%
Elektrikaod GWh	111	108	105
Elektrienergia hind s/kWh	40	40	40
Kulud elektrikadude kompenseerimiseks milj kr	44,40	43,35	41,88
Võrgutasude hind s/kWh	12,00	12,18	12,36
Kulud võrgutasudele milj kr	133,32	138,65	144,10
Püsikulud	200,00	205,00	210,13
THI muutus	4,00%	4,00%	4,00%
Püsikulude kokkuhoiu kohustus x	1,50%	1,50%	1,50%
Püsikulude kordaja (THI-x)	2,50%	2,50%	2,50%
Püsikulude muutus milj kr		5,00	5,13
Kapitalikulu milj kr	31,69	32,56	33,44
Põhjendatud tulukus (ärikasum) milj kr	38,22	38,44	38,59
Lubatud müügitulu milj kr	447,63	458,00	468,13
Võrgutasude korrigeerimiskordaja		0,9934	0,9923

Alljärgnevalt on kirjeldatud täpsemalt hinna arvutamise põhimõtteid.

Võrguteenuse müügimaht

Müügimahtude hindamine on äärmiselt oluline. Kuna võrgutasude puhul on tegemist valdavalt püsikuludega, siis mida suurem on müügimaht, seda väiksemaks kujuneb võrgutasu suurus. Võrgutasude indekseerimisel kasutatakse võrrandit, kus võrgutasu muutub koos müügimahu muutusega. Võrguteenuse müügimahu hindamisel kasutatakse statistilisi andmeid ehk müügimahu dünaamikat viimase 5. aasta jooksul. Samas peetakse silmas ka üldist reeglit, et koos majanduskasvuga tõuseb ka üldine elektritarbimine ning vastupidi. Regulatsiooniperioodiks 2008 kuni 2010 on arvestatud, et jaotusteenuse müük kasvab 3% aastas. Müügimahu kasv on fikseeritud kogu regulatsiooniperioodiks ning perioodi keskel seda ei muudeta. Seega jääb müügimahu risk ettevõtja kanda. Kui prognoositud müügimaht ületatakse, teenib ettevõtja lisatulu, vastasel korral aga ettevõtja tulud vähenevad. KA on seisukohal, et sellise printsiibi kasutamine tagab nii tarbijate huvide kaitse, kuid samas annab ka ettevõtjale piisava ajendi müügi suurenemise kaudu lisatulu saamiseks. Selle kaudu on ettevõtjal näiteks ajend liita uued tarbijad võrguga võimalikult kiiresti, kuna lisanduvad tarbijad suurendavad müügimahtu.

Elektrikaod

Kõige suurem kadude vähenemise potentsiaal on Eesti jaotusvõrkudes, mistõttu on reeglina sätestatud kõikidele ettevõtjatele elektrikadude vähendamise kohustus. Elektrikadude vähendamisel on viimaste aastate jooksul saavutatud märkimisväärsed tulemusi. Veel 2001. aastal moodustasid suurima turuosaga (86%) Eesti Energia AS jaotusvõrgu kaod ligi 14%. Eelmise 3-aastase regulatsiooniperioodi (2005 kuni 2007) jooksul vähenesid elektrikaod 10%-lt 8%.ni. 2008. aastal alanud 3-aastasel regulatsiooniperioodil on sätestatud eesmärk jõuda aastaks 2010 kadudeni 7%. Sellelt tasemelt on edasine kadude vähendamine juba keerulisem, kuna vastavalt eksperthinnangutele on keskmine jaotusvõrkude tehniline kadu 6 kuni 7 protsenti ning edasine elektrikadude vähendamine saab toimuda tehniliste uuenduste näol, mis aga vajavad suures mahus investeringuid. Nagu eelpool nimetatud on suurimale jaotusvõrguettevõtjale, Eesti Energia AS-i kontserni kuuluvale OÜ-le Jaotusvõrk, sätestatud 2008-2010 regulatsiooniperioodiks elektrikadude vähendamise kohustus 0,23% aastas. Kui ettevõtja suudab nimetatud eesmärgi kiiremini saavutada, teenib ta lisatulu, kui mitte, siis tuleb eesmärgi mittesaavutamine katta oma kasumist. Väiksem kadude vähendamise potentsiaal on põhivõrgus. 2008. aastal moodustasid põhivõrgu kaod 3,33% ning võrgukadude vähendamise võimalus on eksperthinnangu kohaselt mitte üle 0,1% aastas.

Nagu eelpool mainitud on Eestil elektrituru avamise suhtes üleminekuperiood aastani 2013, mis sätestab, et võrguettevõtja peab ostma elektrienergiat edasimüügiks mittevabatarbijatele ning võrgukadudeks kas põlevkivi kasutavatest elektrijaamadest (AS-st Narva Elektri jaamad), soojuse- ja elektri koostootjalt või väiketootjalt (alla 10 MW). KA kooskõlastab AS-le Narva Elektri jaamad müüdava elektrienergia kaalutud keskmise hinna piirmäära komponendid, mis on aluseks ka võrgutasudesse lülitatavale kuludele elektrikadude kompenseerimiseks.

Mittekontrollitavad kulud

Mittekontrollitavateks kuludeks loetakse need, mille suurus ei olene ettevõtja majandustegevusest ning millele ei saa rakendada ka kulude kokkuhoiu kohustust. Peamiseks mittekontrollitavaks kuluks on teistelt elektrivõrguettevõtjatelt ostetava võrguteenuse hind. Näiteks Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ ostab võrguteenuseid põhivõrgult, enamuse väiksemaid jaotusvõrke omakorda OÜ-lt Jaotusvõrk.

Lisaks teistelt elektrivõrguettevõtjatelt ostetavale võrguteenusele kuuluvad mittekontrollitavate kulude hulka veel seadustega sätestatud kohustused, näiteks riigilõiv tegevusloa eest, mis sõltub võrguettevõtja suuruselt. Mittekontrollitavate kulude hulka kuuluvad ka kulud nn tehnovõrkude talumiskohustuse näol ehk võrguettevõtja peab maksma maaomanikele renti tema maal paiknevate tehnorajatiste (liinide, alajaamade) eest.

Püsikulud

Püsikulude osas teostab KA põhjalikku analüüsi, kuna see kulukomponent on hindade kujunemisel kõige suurema kaaluga. Peamised meetodid püsikulude hindamisel on sarnaste ettevõtjate võrdlus (*benchmarking*), kulude dünaamika analüüs ning üksikute kululiikide analüüs. Ettevõtjate võrdluse kasutamise eelduseks on piisava arvu ettevõtjate olemasolu. Elektri jaotusvõrkude hinnaregulatsioonil on seda edukalt võimalik kasutada väiksemate elektrivõrguettevõtjate puhul (nagu eelpool mainitud on Eestis kokku 40 elektri jaotusvõrguettevõtjat). Samas on probleemiks võrdluse

kasutamine Eesti Energia AS kontserni kuuluvate OÜ Jaotusvõrk ning OÜ Elering hinnaregulatsioonil. Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ on suurim võrguettevõtja, mis oma suuruselt ületab mitmekordselt võrreldavaid elektrivõrguettevõtjaid, mistõttu on võrdleva analüüsi (*benchmarking*) kasutamine keeruline. Sama on ka OÜ Elering, mida saab võrrelda vaid teiste riikide põhivõrguettevõtjatega. EL energiaregulaatorite assotsiatsioon CEER viis 2008.a läbi Euroopa põhivõrkude võrdluse, kus võrreldi erinevaid regulatsiooni rakendamisi erinevates riikides, milles ka Eesti osales. Võrdlusest on kindlasti abi põhivõrguettevõtjate hinnaregulatsioonil.

Olulisteks meetoditeks püsikulude analüüsil on ka kulude dünaamika ning üksikute kulukomponentide analüüs. Kulude dünaamika hindamisel on eeldatud, et nende tõus ei tohi ületada inflatsiooni ehk tarbijahinnaindeksi (THI) tõusu. Lisaks peaks ettevõtja saavutama ka täiendavat kulude kokkuhoidu efektiivsema majandamise ning tootlikkuse kasvu kaudu. Üksikute kulukomponentide analüüsil kontrollitakse üksikute kuluartiklite põhjendatust. Elektrivõrguettevõtjatel on peamisteks kuluartikliteks hooldus ja remont, tööjõukulud, müügikulud, jne. KA poolt teostatava analüüsi käigus kontrollitakse muuhulgas ka, kas ettevõtja ostab teenuseid turuhinnaga, kas kaupade, tööde ja teenuste ostmisel on järgitud hankereegleid jm.

Regulatsiooniperioodiks on püsikuludele sätestatud kokkuhoiu kohustus ehk püsikulud ei tohi tõusta kiiremini kui THI-x. Senise regulatsiooni praktika käigus on sätestatud kulude kokkuhoiu kohustuseks reeglina 1,5%.

Kapitalikulu (põhivara kulum)

Põhivara kulumi osas kasutab KA regulatiivset kapitalikulu meetodit, mis erineb ettevõtja raamatupidamise kulumi arvestusest. Regulatiivse kapitalikulu meetodi eeliseks on arvestuse lihtsus ning läbipaistvus nii tarbijale, ettevõtja kui ka regulaatorile. Kuna kasutusel on vaid kaks kapitalikulu normi ehk põhivara kuluminormi, siis on nii reguleeritava vara kui ka kapitalikulu arvestuse kontrollimine äärmiselt lihtne ning arusaadav.

Regulatiivse kulumi arvestamisel kasutatakse printsiipi, kus kapitalikulu lülitatakse võrgutasudesse vastavalt põhivara tehnilisele elueale. Teatavasti võib elektrivõrgu eluiga küündida 50 kuni 60 aastani, mistõttu võib olla toimunud põhivara korduvaid ümberhindamisi ning Eesti tingimustes on muutunud ka riigikord. Vanimad töös olevad seadmed on küll ehitatud juba enne II maailmasõda, kuid realselt võib lugeda elektrivõrgu ehituse alguseks 1940.-1950. aastaid. Enamus võrkusid on ehitatud 1960-1990. aastatel, laiaulatuslikum elektrivõrgu ehitamine ning rekonstrueerimine algas taas alates aastast 2000. Seega on kasutusel erineva vanusega seadmeid.

Regulatiivsel kapitalikulu arvestamisel kasutatakse printsiipi, kus põhivara jagatakse nn vanaks põhivaraks, mis on soetatud enne 2003. aastat ning uuteks investeringuteks. Kogu vara, mis on soetatud enne piiraastat loetakse vanaks põhivaraks ning sellele rakendatakse kiirendatud kuluminormi. KA tellis Tallinna Tehnikaülikoolilt vastava uuringu, milles analüüsiti põhivõrgu ning jaotusvõrkude põhivara struktuuri ning tehnilist olukorda. Tallinna Tehnikaülikooli analüüsi tulemuste kohaselt rakendatakse põhivõrgul enne 2003. aastat soetatud põhivarale kuluminormi 16 aastat ning jaotusvõrkudele 11 kuni 14 aastat. Alates 2003. aastast soetatud põhivara käsitletakse uute investeringutena ning sellele arvutatakse ühte kaalutud keskmist põhivara kuluminormi sõltuvalt investeringute struktuurist.

Näiteks põhivõrgu uutele investeeringutele rakendatakse kuluminormi 40 aastat, jaotusvõrkudele 30 kuni 35 aastat.

Põhjendatud tulukus.

Üheks hinnakomponendiks on põhjendatud tulukus ehk ärikasum. Kuna investoril on õigus teenida kasumit teostatud põhivara investeeringutelt, siis on ka loogiline, et see komponent lülitatakse hinda. Tulukus peab olema mõistliku määraga ning põhjendatud, et tagada investorile tootlikkus, mille ta saavutaks analoogse riskiastmega investeeringutega, kuid samas tuleb vältida monopolse teenusega ülikasumi teenimist.

Põhjendatud tulukuse arvutamisel kasutatakse analoogselt teiste regulaatoritega mudelit, kus tulukus arvutatakse kaalutud keskmise kapitali hinna (*WACC*) ja reguleeritavate varade alusel. Reguleeritav vara on ettevõtjasse investeeritud kapital, energiaettevõtjate puhul on selleks materiaalne põhivara ja 5% neto väliskäibest. Seega arvutatakse põhjendatud tulukus alljärgneva vörrandi alusel:

põhjendatud tulukus = *WACC* × reguleeritav vara

Kaalutud keskmine kapitali hind *WACC* arvutatakse omakorda alljärgnevalt:

$$WACC = k_{\text{omakapital}} \times \frac{OK}{VK + OK} + k_{\text{võlakapital}} \times \frac{VK}{VK + OK}$$

$k_{\text{omakapital}}$	omakapitali hind;
$k_{\text{võlakapital}}$	võlakapitali hind;
OK	omakapitali osakaal;
VK	võlakapitali osakaal;

Omakapitali hind arvutatakse alljärgneva vörrandiga:

$$k_{\text{omakapital}} = k_{\text{riskivaba}} + k_{\text{riik}} + \beta \times r_{\text{riskipreemia}},$$

Võlakapitali hind arvutatakse alljärgneva vörrandiga:

$$k_{\text{võlakapital}} = k_{\text{riskivaba}} + k_{\text{riik}} + k_{\text{ettevõtja}}$$

$k_{\text{riskivaba}}$	riskivaba tulumäär
k_{riik}	riigi risk
β	beetakordaja,
$r_{\text{riskipreemia}}$	riskipreemia
$k_{\text{võla}}$	võla riskipreemia

Kaalutud keskmise kapitali hinna arvutamise aluseks on riskivaba tulumäär. Kuna Eestis riigi võlakirjad sisuliselt puuduvad, siis on riskivaba tulumäära aluseks võetud Saksamaa 10-aastase riigi võlakirja viimase 5 aasta tootlikkus, millele on lisatud Eesti riigirisk. 5-aastast ajaloolist tootlust kasutatakse selleks, et põhjendatud tulukuse arvutamisel vältida turu kõikumisi.

Elektrivõrguettevõtjate kaalutud keskmine kapitali hind sõltub konkreetse ettevõtjaga seotud riskidest. Kõige madalama riskiastmega on põhivõrk OÜ Elering. Jaotusvõrkudel on kaalutud keskmine kapitali hind vahemikus 6,65 kuni 8,1%.

Seejuures on KA hinnanud Eesti Energia AS kontserni kuuluva Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ kapitali hinna mõnevõrra madalamaks kui teistel jaotusvõrkudel, kuna KA hinnangul on seoses Eesti Energia AS kontserni turgu valitseva seisundiga tegemist ka mõnevõrra madalama riskiastmega.

Reguleeritav vara

Nii kapitalikulu kui ka põhjendatud tulukuse arvestuse aluseks on reguleeritav vara. Ka siin kasutab KA teiste regulaatoritega analoogset printsiipi. Reguleeritava vara arvestuse juures on äärmiselt oluline selle järjepidevus. Reguleeritava vara arvestus algab aastast 2003, kus reguleeritava vara algväärtusele liidetakse teostatud investeeringud ning lahutatakse regulatiivne kapitalikulu. Reguleeritava vara algväärtuseks on võetud põhivara bilansiline väärtus. Erandkorras on aktsepteeritud väiksemate ettevõtjate puhul ka bilansilisest erinevat väärtust, juhul kui vara väärtus on olnud selgelt alla tegeliku väärtuse. Samas on olnud ka juhuseid, kus KA ei ole aktsepteerinud ettevõtjate poolt teostatud põhivara ümberhindlust, kuna ümberhinnatud põhivara väärtus on olnud selgelt üle tegeliku väärtuse. Kolme suurema elektrivõrguettevõtja (Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ, Fortum Elekter AS ja VKG Elektrivõrgud OÜ) osas tellis KA vastava eksperthinnangu, mis kinnitas põhivara väärtuse vastavust tegelikule. Väiksemate ettevõtjate vara algväärtuse leidmisel on KA kasutanud ka võrdlusmeetodit, kus on võrreldud erinevate ettevõtjate vara väärtuse vastavust liini kilomeetritele, alajaamade arvule ning müügikogusele, see meetod võimaldab välja selekteerida ettevõtjad, kus on tegemist ilmse üle- või alahinnatud vara väärtusega.

3.2.3 Taastuvate energiaallikate ja koostootmise toetamine

1. mail 2007 jõustusid elektrituruseaduse muudatused, mille alusel on rakendatud uus skeem taastuvate energiaallikate ja koostootmise toetamiseks. Samuti on oluliselt tõstetud makstavate toetuste suurust. Vastavalt uuele skeemile on tootjatel kaks võimalust: kas müüa elektrit fikseeritud ostukohustuse hinnaga või saada toetust ning müüa elektrit turuhinnaga. Ostukohustuse ja toetuse rahastamine toimub põhivõrguettevõtja kaudu. OÜ Elering koostab iga kalendriaasta alguseks prognoosi, kui suur on vajalik toetus kokku, ning jagab selle proportsionaalselt, vastavalt müüitava jaotusteenuse kogusele, jaotusvõrguettevõtjate vahel. Iga jaotusvõrguettevõtja lisab selle summa jaotusteenuse arvele. Näiteks 2008. aastal maksid tarbijad taastuenergia toetamise eest 3,03 s/kWh ning 2009. aastal 6,07 s/kWh. Tabelis 3.2.2. on toodud erinevatele tootjatele rakendatavad ostukohustuse hinnad ning toetused.

Tabel 3.2.2. Taastuvatest energiaallikatest tootjatele ning koostootmisele rakendatavad ostukohustuse hinnad ning toetused

Energia tootmise liik	Ostukohustuse hind s/kWh	Toetuse määr s/kWh	2008.a. turuhind s/kWh	Eeldatav müügihind s/kWh
Taastuvad energiaallikad ¹	115	84	44,64 ³	128,64
Tõhusa koostootmise režiimil ²	81	50	44,64	94,64

Märkus: ¹Toetust makstakse kui seadme netovõimsus ei ületa 100 MW. Tuuleenergiast toodetud elektrile makstakse toetust kui kogu tuuleenergia toodangu maht ei ületa 400 GWh aastas.

²Toetust makstakse kui energiaallikana kasutatakse jäätmeid, turvast või põlevkivitöötlemise uttegaasi. Samuti kui koostootmiseade rajatakse olemasoleva, tarbijaid soojusega varustava katlamaja asemele ja mille elektriline võimsus ei ületa 10 MW.

³Turuhinnana Narva Elektriyaamade hind.
Hinnad on Eesti sentides.

Võttes turuhinnaks Narva Elektriyaamade tootmishinna kui tootmise turgu (üle 90% toodangust) valitseva tootja hinna, kujuneb uue toetuskeemi alusel taastuvatele energiaallikatele ning koostootmisele soodus keskkond. Regionaalse elektri hulgituru hinnad on alates 2007. a. algusest kujunenud vastavalt *Nord Pool Spot (edaspidi NPS)* ehk Põhjamaade Elektribörsi Helsinki hinnapiirkonna hindade kõikumisele. *NPS* Helsinki hinnapiirkonna aasta keskmine hind 2007. aastal oli 46,96 s/kWh (30,01 EUR/MWh) ja 2008.a. 79,83 s/kWh (51,02 EUR/MWh) ja seega võib taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri müügihind kujuneda veelgi kõrgemaks.

3.2.4 Süsteemiga liitumise tingimused uutele tootjatele

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseadusega § 42, lg 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektriyaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb OÜ Eleringile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumise.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise põhivõrguga ühendamise skeemi, parameetreid ning liitumisega kaasnevate kulutuste kalkulatsiooni ja prognoositava liitumistasu suurust. Juhul kui klient soovib liituda võrguettevõtja võrguga piirkonnas, kus läbilaskevõime on piiratud teiste liitujate liitumispakkumistega, peab võrguettevõtja ajalist järjekorda liitumispakkumiste realiseerimiseks. Võrguettevõtja väljastab kliendile liitumispakkumise, kui võrgu läbilaskevõimsus vabaneb. Liitumistaotlus kantakse ootejärjekorda võrguettevõtjale taotluse saabumise päeva seisuga. Juhul kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 päeva jooksul liitumistaotluse saamisest.

Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu. Liitumislepingus määratakse kindlaks:

- liitumis- ja mõõtepunkti asukohad;
- liitumistasu suurus ja tasu maksmise tingimused;
- võrguühenduse tagamise tingimused;
- tarbimistingimuste muutmine;
- liitumislepingu muutmise ja lõpetamise tingimused;
- ühenduse valmimise tähtaeg;
- muud tingimused.

Liitumisleping on võrgulepingu sõlmimise alus. Ülekandeteenuse müügiks sõlmib Elering OÜ kliendiga võrgulepingu, mis sisaldab:

- elektrivarustuse skeemi, millel on näidatud liitumispunktid ning elektriseadmete omandipiir;

- tarbimistingimusi, milles on fikseeritud maksimaalne lubatav tarbimisvõimsus, plaaniliste katkestuste maksimaalsed kestused ning muude elektrikatkestuste likvideerimiseks ettenähtud ajad;
- ülekantud elektri mõõteseadmete loetelu;
- releekaitse- ja automaatikaseadmete, süsteemi töökindluse seisukohast olulisemate sekundaarseadmete ning nende sätete loetelu;
- elektripaigaldiste lülitustoimingute kokkulepe, mis määrab kumb lepingu osapool on lülitamiste loa andja, juhtija ning teostaja;
- tüüptingimusi.

3.2.5 Regulatsiooniperiood 2008 kuni 2010

Alates 1. märtsist 2008 langesid Eesti Energia AS kontserni kuuluva Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ võrgutasud 1% võrra 4,2% inflatsiooni juures ehk realses väärtuses (inflatsiooni arvestamata) 5,2% võrra. OÜ Elering võrgutasud tõusid 1,6% võrra, kuid realses väärtuses langesid 2,6% võrra. Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ võrgutasude langus tulenes müügitulu kasvust, elektrikadude vähenemisest ning püsikulude kokkuvõidest. OÜ Elering võrgutasusid mõjutas eelkõige taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergiale makstava toetuse suurenemine.

Alates 1. märtsist 2009 tõusid Eesti Energia AS kontserni kuuluva Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ võrgutasud 1% võrra 10,4% inflatsiooni juures ehk realses väärtuses (inflatsiooni arvestamata) 9,4% võrra. OÜ Elering võrgutasud tõusid 3,3% võrra, kuid realses väärtuses langesid 7,1% võrra.

Järgmisel 3-aastasel regulatsiooniperioodil on eesmärk jätkata investeerimist võrkude uuendamisse, vähendades sellega nii võrgukadusid kui ka rikete arvu ning nende kestvust.

3.2.6 Elektrivarustuse kvaliteet

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, millest tulenevalt kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid (väärteomenetlus). Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkete ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. KA ülesandeks on kontrollida kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning kvaliteedinõuete rikkumise korral algatada väärteomenetlus. KA on töötanud välja vastava juhendi ja vormi, mille alusel peavad ettevõtjad statistikat elektrivarustuse kvaliteedinäitajate kohta. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

3.2.6.1 Teeninduse kvaliteedinõuded

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtsajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingute teostama (tabel 3.2.3.).

Tabel 3.2.3. Teeninduse kvaliteedinõuded

Toiming		Toimingu tegemise tähtaeg
Jaotusvõrgu teeninduspiirkonnas		
Taaspingestamine pärast teenuse osutamise eest tekkinud maksevõla tasumist	Kui pingekatkestus elektrivõrgus ei ole vajalik	5 tööpäeva jooksul pärast taaspingestamise teenustasu laekumist
	kui pingekatkestus elektrivõrgus on vajalik	8 tööpäeva jooksul pärast taaspingestamise teenustasu laekumist
Turuosalise tarbimiskoha ülevaatus mõõtmisega seotud probleemide lahendamiseks		5 tööpäeva jooksul pärast turuosalise taotluse saamist
Tasusid ja makseid käsitlevatele päringutele vastamine		5 tööpäeva jooksul alates päringu saamisest
Võrguühenduse katkestamine turuosalise soovil	kui pingekatkestus elektrivõrgus ei ole vajalik	5 tööpäeva jooksul pärast turuosalise taotluse saamist
	kui pingekatkestus elektrivõrgus on vajalik	8 tööpäeva jooksul pärast turuosalise taotluse saamist
Mõõteseadme vahetus või kohandamine asjaomastele hindadele turuosalise soovil		7 tööpäeva jooksul pärast turuosalise taotluse saamist
Asjaomasele turuosalisele plaanilisest katkestusest etteteatamine		Vähemalt 2 päeva enne plaanilist katkestust
Põhivõrgu teeninduspiirkonnas		
Turuosalise tarbimiskoha ülevaatus mõõtmisega seotud probleemide lahendamiseks		5 tööpäeva jooksul pärast turuosalise taotluse saamist
Asjaomasele turuosalisele tema mõõteseadmes tehtavatest plaanilistest töödest teatamine		Vähemalt 5 päeva enne töö alustamist
Plaaniliste elektrikatkestuste kooskõlastamine asjaomase turuosalisega		Edastatakse kirjalik teade elektrikatkestusele eelneva kuu 15. kuupäevaks

Ettevõtjad peavad esitama KA-le andmed (tabel 3.2.4. toodud formaadis), millises ulatuses täideti teeninduse kvaliteedinõudeid. Esitatud informatsiooni alusel saab arvutada millise protsendi ulatuses teenuse kvaliteedinõudeid täideti, samuti saab analüüsida, kas täitmise protsent suureneb või väheneb. Kvaliteedinõuete rikkumise korral on tarbijal õigus esitada KA-le kaebus. KA-l on õigus algatada iga konkreetse juhtumi korral väärteomenetlus ning määrata ettevõtjale rahatrahv suuruses kuni 50 000 krooni (3 195 €) iga konkreetse rikkumise kohta. Seega on tegemist võimaliku küllaltki suure sanktsiooniga. Rahatrahvi määramise korral makstakse trahvi summa riigieelarvesse.

Tabel 3.2.4. Ettevõtjate esitatavad andmed teeninduse kvaliteedi kohta

	Teeninduse kvaliteet vastavalt võrguteenuste kvaliteedinõuetele (VKN § 3)	Toiminguks lubatud maksimaalne aeg	Kriteerium	Aasta	
				Teostatud toiminguid kokku	Teostatud toiminguks lubatud maksimaalse aja jooksul (VKN §4)
1.	Jaotusvõrgu teeninduspiirkonnas			korda	korda
1.1.	Taaspingestamine pärast teenuse osutamise eest tekkinud maksevõla tasumist, kui pingekatkestus elektrivõrgus ei ole vajalik	5 tööpäeva	pärast taaspingestamise teenustasu laekumist		
1.2.	Taaspingestamine pärast teenuse osutamise eest tekkinud maksevõla tasumist, kui pingekatkestus elektrivõrgus on vajalik	8 tööpäeva	pärast taaspingestamise teenustasu laekumist		
1.3.	Turuosalise tarbimiskoha ülevaatus mõõtmisega seotud probleemide lahendamiseks	5 tööpäeva	pärast turuosalise taotluse saamist		
1.4.	Tasusid ja makseid käsitlevatele päringutele vastamine	5 tööpäeva	alates päringu saamisest		
1.5.	Võrguühenduse katkestamine turuosalise soovil, kui pingekatkestus elektrivõrgus ei ole vajalik	5 tööpäeva	pärast turuosalise taotluse saamist		
1.6.	Võrguühenduse katkestamine turuosalise soovil, kui pingekatkestus elektrivõrgus on vajalik	8 tööpäeva	pärast turuosalise taotluse saamist		
1.7.	Mõõteseadme vahetus või kohandamine asjaomastele hindadele turuosalise soovil	7 tööpäeva	pärast turuosalise taotluse saamist		
1.8.	Asjaomasele turuosalisele plaanilisest katkestusest etteteatamine	Vähemalt 2 päeva	enne plaanilist katkestust		
2.	Põhivõrgu teeninduspiirkonnas				
2.1.	Turuosalise tarbimiskoha ülevaatus mõõtmisega seotud probleemide lahendamiseks	5 tööpäeva jooksul	pärast turuosalise taotluse saamist		
2.2.	Asjaomasele turuosalisele tema mõõteseadmes tehtavatest plaanilistest töödest teatamine	Vähemalt 5 päeva	enne töö alustamist		
2.3.	Plaaniliste elektrikatkestuste kooskõlastamine asjaomase turuosalisega		Edastatakse kirjalikult teade elektrikatkestusele eelneva kuu 15. kuupäevaks		

3.2.6.2 Võrguteenuse kvaliteedinõuded

Võrguteenuse kvaliteedi alal on reguleeritud nii rikest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni 3 minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud eraldi tähtajad suviseks ja talviseks perioodiks (tabel 3.2.5.). 1. jaanuarist 2011 muutuvad võrguteenuse kvaliteedinõuded rangemaks st lubatud rikkeliste katkestuste perioodi lühenevad. Samas ei ole Eestis katkestused olnud kunagi üle 8 tunni kliendi kohta aastas.

Tabel 3.2.5. Võrguteenuse kvaliteedi nõuded

	suvisel perioodil aprill kuni september	talvisel perioodil oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi*/ 120 tundi **	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	200 tundi (150)***	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	16 tundi (12)	20 tundi (16)
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelsed katkestused aastas kokku	100 tundi (70)	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkus: *Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

*** Sulgudes on toodud nõuded alates 01.01.2011.a.

Kui ettevõtjad ei täida vastavaid elektrikatkestuste lubatud tähtaegu, on nad kohustatud maksma tarbijatele kompensatsiooni. Samuti võib KA algatada iga üksiku katkestuse kohta vääriteomenetluse ning määrata rahatrahvi suuruses kuni 50 000 krooni.

KA on töötanud välja vastava aruandevormi, mille täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, kui mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid. Võrgukvaliteedi indikaatoritest on ettevõtjad kohustatud avalikustama alljärgnevad:

- Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas (CI; SAIFI).
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas (SAIDI).
- Riketest põhjustatud katkestuse keskmine kestus aastas (CAIDI).
- Plaanimat katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanimat katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas.
- Plaanimat katkestuse keskmine kestus aastas.

Kõik eelpoolnimetatud andmed võrgu kvaliteedi kohta on avalikustatud KA veebileheküljel.

Alljärgnevalt on tabelis 3.2.6. toodud andmed, mida ettevõtjad peavad esitama elektrivarustuse kvaliteedi kohta, vastavad tabelid on avalikustatud KA veebileheküljel.

Tabel 3.2.6. Ettevõtjate esitatavad andmed elektrivarustuse kvaliteedi kohta

1.	Katkestused	Maksimaalne aeg			Ühik	Aasta		
		Põhivõrk	Jaotusvõrk			Kokku	mitte- vastavus es VKN-	vastav uses VKN-le
			1.aprill- 30.sept	1.okt - 31.märts				
1.1	Vääramatust jõust (nt loodusõnnetus) põhjustatud rikkeliste katkestuste arv VKN § 4 (3)	3 päeva	3 päeva		tk			
1.2	Riketest põhjustatud katkestuste arv VKN § 4 (4;5) (va punktis 1.1 nimetatud katkestused)	10 tundi	16 tundi	20 tundi	tk			
1.3	Tarbimiskohtade arv, kus aastane summaarne riketest põhjustatud katkestuste kestus ületas normi VKN § 4 (6)	200 tundi	100 tundi		tk			
1.4	Plaaniliste katkestuste arv VKN § 4 (7)	-	10 tundi	8 tundi	tk			
1.5	Tarbimiskohtade arv, kus plaaniliste katkestuste aastane summaarne kestus ületas normi VKN § 4 (8)	-	64 tundi		tk			
2. Varustuskindluse indikaatorid								
		Ühik	Kogus					
2.1	Tarbimiskohtade koguarv	tk						
2.2	Rikkest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut						
2.3	Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut						
2.4	Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,000					
2.5	Riketest põhjustatud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	0,000					
2.6	Riketest põhjustatud katkestuse keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	0,000					
2.7	Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	0,000					
2.8	Plaanitud katkestuse keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	0,000					
2.9	Plaanitud katkestuse keskmine kestus aastas	minut	0,000					
3. Jaotusvõrgu pingekvaliteet								
		Ühik	Kogus					
3.1	Litumispunktide arv, kus pinge ei vasta standardile EVS-EN 50160:2000 (s.h. lubatud hälve +-10%) ; VKN §6)	tk						

3.2.6.3 Võrguteenuse kvaliteedinõuete täitmine OÜ Elering (põhivõrk) ja OÜ Eesti Energia Jaotusvõrk poolt ning võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Tabelis 3.2.7 on esitatud OÜ Elering ja OÜ Eesti Energia Jaotusvõrk elektrivarustuse kvaliteedinäitajad 2007 ja 2008. a. kohta. Näitajate halvenemine on põhjustatud väga ulatuslikest ja tugevatest lumetormidest üle Eesti 2008. aasta detsembris. Tabelis 3.2.8 on esitatud OÜ Elering poolt 2008.aastal võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg vastavalt nende poolt esitatud andmetele 30. min täpsusega.

Tabel 3.2.7. OÜ Elering ja OÜ Eesti Energia Jaotusvõrk elektrivarustuse kvaliteet

Varustuskindluse indikaatorid	Ühik	OÜ Elering		OÜ Eesti Energia Jaotusvõrk	
		2007	2008	2007	2008
Tarbimiskohtade koguarv	tk	233	245	615553	633438
Rikkest põhjustatud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	1740	1200,8	123 898 686	280441590
Plaanitud katkestuste summaarne kestus aastas	minut	0	0	133 866 447	132911353
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (2) (CI) (SAIFI)	tk	0,000	0,160	0,000	2,450
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas VKN § 5 (3) (SAIDI)	minut	7,468	4,922	201,280	443,000
Riketest põhjustatud katkestuste keskmine kestus aastas VKN § 5 (4) (CAIDI)	minut	0,000	30,791	0,000	180,000
Plaanitud katkestuste keskmine sagedus tarbimiskoha kohta aastas	tk	0,000	1,000	0,000	1,000
Plaanitud katkestuste keskmine aeg tarbimiskoha kohta aastas	minut	0,000	438,000	217,473	210,000
Plaanitud katkestuste keskmine kestus aastas	minut	0,000	438,000	454,297	304,000

Tabel 3.2.8. OÜ Elering poolt 2008.aastal võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid)
L301 Tartu - Valmiera	285,5
L354 Tsirguliina - Valmiera	278
L358 Tartu - Pihkva	502
L373 Eesti EJ - Kingissepp	271
L374 Balti AJ - Leningradskaja	89
L677 Tsirguliina - Valka	58,5
L683 Ruusmäe - Aluksne	499
Kokku	1983

3.2.7 Bilansivastutus

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Bilansiperioodiks on täistund ning bilansipäev algab kell 00.00. Bilansihaldur on kohustatud esitama süsteemihaldurile esialgse bilansiplaani kalendrikuu, nädala ning ööpäeva lõikes. Lõplik bilansiplaan esitatakse hiljemalt eelneval päeval kella 14.00.

Turg on korraldatud printsiibil, kus põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada KA-ga. Bilansienergia hinnakujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat võimalikult soodsaima hinnaga.

Bilansi selgitamine toimub kauglugemisseadme (*on-line*) abil juhul, kui tarbija elektrilise ühenduse võimused ületab 63 A. Ülejäänud tarbijate bilansiselgitamiseks kasutatakse tüüpkoormusgraafikuid ehk kodutarbijate puhul ei ole vajalik *on-line* mõõtmise korraldamine.

Kuni 2007. aasta 1. mail jõustunud elektrituruseaduse muudatuseni olid tuulikud bilansivastutusest vabastatud, vastavalt seaduse muudatusele vastutavad alates 1. jaanuarist 2009 ka tuulikud, analoogselt teiste tootjatega, oma bilansi eest.

Kuna Eesti elektriturg oli kuni 1. jaanuarini 2009 avatud vaid 13% ulatuses ning alates sellest 35% ulatuses, siis reaalne bilansienergia turg täna puudub ning mittevabatarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima bilansihaldurina tegutseb Eesti Energia AS, seejuures pakub ettevõtja teenust, kus müüdava elektrienergia hind sisaldab ka bilansivastutuse teenust ehk nn avatud tarnet. Vaatamata elektrituru suletusele on Eesti Energia AS kõrvale tekkinud veel kolm iseseisvat bilansihaldurit. KA hinnangul saab toimiv bilansienergia turg tekkida alles elektrituru täielikul avamisel aastal 2013.

3.2.8 Tegevusalade eristamine

Tegevusalade eristamise nõuete täitmise ülevaade on esitatud alljärgnevas tabelis.

	Elektri ülekanne	Elektri jaotus
Eraldi peakontorid (Jah/Ei)	Jah	Jah
Ettevõtjad tegutsevad eraldi äriühingutena (Jah/Ei)	Jah	Jah
Raamatupidamise eristamine koos regulaatoripoolsete juhistega (Jah/Ei)	Jah	Jah
Raamatupidamise eristamise auditeerimine (Jah/Ei)	Jah	Jah
Eristatud raamatupidamise avalikustamine (Jah/Ei)	Jah	Jah
Eraldi ettevõtja juhatuse liikmed (Jah/Ei)	Jah	Jah

Vastavalt seadusele peavad põhivõrguettevõtja ning jaotusvõrguettevõtja moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse, süsteemiteenuste ning bilansienergia teenuse osutamise. Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu kui tarbijate arv on üle 100 000, viimane nõue käsitleb vaid Eesti Energia AS kontserni kuuluvat Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija. Eelpoolnimetatud nõuded kehtivad nii vertikaalselt integreeritud energiaettevõtjate kui ka ülejäänud kontserni põhimõttel tegutsevate ettevõtjate kohta. Elektrituruseadus sätestab ka nõuded juriidiliselt eristatud põhi- ja jaotusvõrguettevõtja juhtimise kohta. Nii ei tohi mõne teise kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liige olla võrguettevõtja juhatuses või vastutada võrguettevõtja juhtimise eest. Lubatud on, et kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liige on samaaegselt võrguettevõtja nõukogu liige.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine,
- elektrienergia müük,
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

KA on töötanud välja ja avalikustanud oma veebileheküljel vastavad juhised ning aruande vormid, mille alusel saavad ettevõtjad tegevusalasid eristada.

Lisaks võrguteenuse, elektrienergia müügi ning mittepõhitegevuse eristamisele peavad ettevõtjad eristama oma raamatupidamise ka erinevate teenuste osutamise lõikes (nn regulaatori poolt sätestatud tegevusalade eristamine).

Põhivõrguettevõtja on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)
- elektrienergia transiit (*ex-post* regulatsioon ehk KA-l on õigus kontrollida hindade põhjendatust)
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale)
- bilansienergia müük (*ex-post* regulatsioon ehk KA-l on õigus kontrollida hindade põhjendatust)
- mittepõhitegevus.

Jaotusvõrguettevõtja, kes on kohustatud moodustama eraldi äriühingu on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale)
- mittepõhitegevus.

Jaotusvõrguettevõtja, kes ei ole kohustatud moodustama eraldi äriühingut on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- elektrienergia müük mittevabatarbijatele (KA kooskõlastab kaalutud keskmise hinna)
- elektrienergia hulgimüük sh. müük vabatarbijatele (KA-l on õigus kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist elektri müügil mittevabatarbijatele ja vabatarbijatele)
- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale)
- mittepõhitegevus.

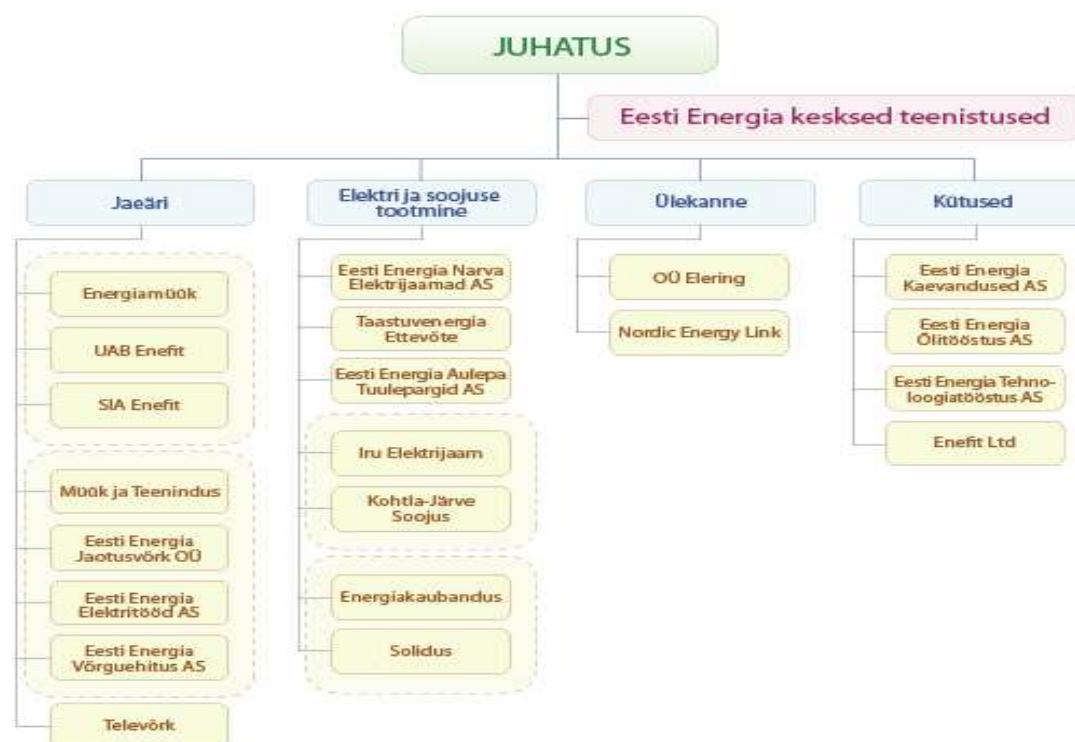
3.2.9 Võrdse kohtlemise tagamine

Tulenevalt elektrituruseadusest on kõik võrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. KA on eelpoolnimetatud tegevuskava koostamiseks välja töötanud juhendi, mis on avalikustatud KA veebileheküljel. Vastavalt juhendile on soovitatav koostada tegevuskava 3-aastasest perspektiivis, samuti tuleb esitada igal aastal KA-le aruanne tegevuskava täitmise kohta. Nii tegevuskava kui ka aruanne on avalikud dokumendid ning kõigil huvitatutel on õigus nendega tutvuda.

Juhul, kui KA on arvamusel, et tegevuskava ei ole piisav ning ei vasta tegelikele nõuetele, on tal õigus nõuda tegevuskava ülevaatamist ning vajadusel ka muutmist.

Kuna Eestis tegutseb üks põhivõrguettevõtte (OÜ Elering endise nimega OÜ Põhivõrk), siis erilise tähelepanu all on analüüsida tema võrdse kohtlemise tegevuskava.

Eestis võib lugeda vertikaalselt integreeritud energiaettevõtjaks Eesti Energia AS kontserni, kuhu kuuluvad põlevkivi- ja elektritootmine, põhivõrk, jaotusvõrk, müügiettevõtja ning mittepõhitegevusega tegutsevad ettevõtjad. Eesti Energia AS aktsiad kuuluvad 100% Eesti riigile. Alates 2009.a. maist toimus Eesti Energia kontsernis ärinimede muudatus, millega kaasnesid ka uued logod. OÜ Põhivõrk uueks nimeks on OÜ Elering. Alljärgnevalt on toodud Eesti Energia AS-i struktuur alates 2009.a. maist koos uute ärinimedega.

Kõige olulisem on põhivõrgu (OÜ Elering) sõltumatuse tagamine, kuna lisaks võrguteenuse osutamisele on OÜ Elering ka süsteemihaldur ja vastutab kogu elektrisüsteemi toimimise ja bilansi eest.

OÜ Elering on iseseisvalt tegutsev äriühing. Ettevõtja juhatus on kolmeliikmeline ning vastavalt seadusele ei tohi juhataja olla teiste kontserni kuuluvate ettevõtjate nõukogus. Ettevõtja nõukogu koosneb neljast liikmest, kellest 3 on emaettevõttest ehk Eesti Energia AS-st. OÜ Elering kontor koos dispetšerkeskusega asetseb eraldi hoones. Siinkohal esitame ka AS Eesti Energia ja OÜ Elering (endine OÜ Põhivõrk) uued logod.

Analoogiline olukord on ka Eesti Energia AS kontserni kuuluvas Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-s, kus ettevõtja juhatuse liikmed ei kuulu teiste ettevõtjate juhatustesse ega nõukogudesse, ettevõtjal on emaettevõtjast eraldi hoone kuid logo sarnaneb emaettevõtja omaga.

Äärmiselt oluline on elektrivõrguettevõtjate sõltumatus seisukohalt ka ettevõtjate juhtimine. Sisuliselt peaks emaettevõtja pädevuses olema vaid investeeritud varade tootlikkuse, aastaeelarve ja pika-ajalise äriplaani kinnitamine. Ülejäänud osas peaksid elektrivõrguettevõtjad olema otsuste tegemises sõltumatud. Antud osas võib tõdeda, et koos eraldi äriühingute moodustamisega 2004. aastal on tunduvalt suurenenud ettevõtjate sõltumatus.

OÜ Elering osas on oluline ettevõtja tegevuskava olemasolu võimalikul tegutsemisel kriisiolukorras, kus võib olla vajalik elektrienergia tarbimise piiramine. OÜ-l Elering on olemas detailne tegevuskava tegutsemiseks kriisiolukorras, mille alusel tagatakse kõikide turuosaliste võrdne kohtlemine.

Elektrivõrguettevõtjate sõltumatus tagamisel ning hinnaregulatsioonil on tähtis kontrollida emaettevõtjalt ning teistelt kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt ostetavate teenuste hinnakujundust. Emaettevõtjalt ning teistelt kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt ostetavatel teenustel on aga tähtis osakaal nii Eesti Energia AS põhivõrgu kui ka jaotusvõrgu kuludes. Emaettevõtjalt ostetavatest teenustest on oluline osakaal IT-teenusel, samuti ei kuulu ettevõtjate hooned äriühingutele, vaid neid renditakse emaettevõtjalt, lisaks ostetakse ka turva- ning juriidilisi, jm teenuseid.

Kõige olulisema osa teenuste sisseostmisel kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt on kadude kompenseerimiseks ostetav elektrienergia kontserni kuuluvatelt elektrijaamadelt, kus peamise osa moodustab ost AS-lt Narva Elektrijaamad. Siin on tegemist elektrituruseaduse otsese järgimisega, sest seadus sätestab ostukohustuse AS-lt Narva Elektrijaamad. Eesti Energia AS kontserni kuuluvad ka elektroonilise side teenuseid osutav Televõrgu AS ning elektrivõrkude ehitusega tegelev ning ka hooldus- ja remonditeenuseid osutav AS Elektriteenused. Mõlemalt ettevõtjalt ostavad nii põhi- ja jaotusvõrk side ning hooldus- ja remonditeenuseid, samuti osaleb AS Elektriteenused uute elektrivõrkude ehitusel.

Emaettevõtjatelt ostetavate teenuste osas on KA järginud printsiipi, kus ostetava teenuse hind ei tohi ületada turuhinda ning täita tuleb kõiki hankereegleid.

3.2.10 Võrdse kohtlemise tegevuskava

Kõige põhjalikumalt on analüüsitud Eesti Energia AS kontserni kuuluva OÜ Elering (süsteemihalduri) koostatud võrdse kohtlemise tegevuskava. OÜ Elering sõltumatus on eriti oluline vaba elektrituru tingimustes, kus ettevõtja käes on andmed erinevate elektritootjate ning müüjate pakkumiste kohta ning selliste andmete võimalik lekkimine on sarnane börsi siseinfo kasutamisega (*insiderlusega*), mis võib anda ühele tootjale või müüjale eelised teiste ees. Veebruaris 2009 esitasid Eesti Energia AS siseaudiitorid KA-le igaaastase aruande „Turuosaliste võrdne kohtlemine OÜ Elering poolt“. Vastavalt aruandele siseaudiitorid rikkumisi 2008.a. ei täheldanud.

KA on juhtinud ettevõtja tähelepanu seisukohale, et kõige enam tuleb pöörata tähelepanu alljärgnevatele aspektidele:

- tegevusalade eristamine ja auditeerimine;
- juhatuse sõltumatuse tagamine;
- kontsernisiseste teenuste ostmine;
- informatsiooni konfidentsiaalsuse tagamine kontserni siseselt;
- suhtlemine avalikkusega.

Alljärgnevalt on toodud KA hinnang põhivõrgu sõltumatusele.

3.2.10.1 Tegevusalade eristamine põhivõrgus

Tegevusalade eristamise osas täidab Eesti Energia AS, kui OÜ Elering emaettevõtja täielikult EL Elektri Siseturu Direktiivi ja elektrituruseaduse nõudeid. OÜ Elering tegevusteks on vaid võrguteenuste ja bilansienergia müük ning alates 1. maist 2007 ka taastuvatest energiaallikatest tootjate toetusfondi haldamine. Lisaks sellele on ettevõtja oma raamatupidamises eristanud kulud KA poolt väljatöötatud nõuete alusel alljärgnevalt:

- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)
- elektrienergia transiit (*ex-post* regulatsioon ehk KA-l on õigus kontrollida hindade põhjendatust)
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale)
- bilansienergia müük (*ex-post* regulatsioon ehk KA-l on õigus kontrollida hindade põhjendatust)
- mittepõhitegevus.

Kokkuvõttes on KA seisukohal, et OÜ Elering täidab tegevusalade eristamise osas täielikult direktiiviga ja elektrituruseadusega sätestatud nõudeid ning raamatupidamises eristatud kulud tagavad teenuste hindade läbipaistvuse ning välistavad tegusalade ristsubsideerimise.

3.2.10.2 OÜ Elering juhtimine ja juhtimise sõltumatuse tagamine

Vastavalt elektrituruseadusele ei tohi mõne teise kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liige olla põhivõrguettevõtja juhatuses või vastutada ettevõtja juhtimise eest. Lubatud on, et kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liige on samaaegselt võrguettevõtja nõukogu liige. Hetkel on ettevõtja juhatus kolme- ning nõukogu neljaliikmeline,

kusjuures kolm nõukogu liiget on ühtlasi ka Eesti Energia AS-i ehk emaettevõtja juhatuse liikmed.

Vastavalt tegevuskavale makstakse juhatuse liikmele tasu kohustuste täitmise eest. Tasu on fikseeritud lepingus ja seda saab muuta ainult poolte kokkuleppe alusel. Juhatuse liikmele makstakse preemiat tasakaalustatud möödikute süsteemi ("Kompass") alusel. Üldjoontes peaks selline töökorraldus tagama juhatuse liikmete sõltumatuse otsuste tegemisel. Samas näeb KA siiski teatud vastuolu ning huvide konflikti põhivõrguettevõtja juhatuse töö korraldamisel. Nimelt ei ole Eesti Energia AS kontsern moodustanud elektrienergia müügiks ega kauplemiseks eraldi juriidilist isikut, vaid eelpoolnimetatuga tegeleb Eesti Energia AS ehk OÜ Elering ainuomanik ise. See aga tähendab seda, et müüja (Eesti Energia) juhatuse liikmed on samaaegselt põhivõrgu nõukogu liikmed, kus on KA hinnangul tegemist huvide konfliktiga. **KA on mitme aasta vältel teinud Eesti Energia AS-le vastavasisulisi märkusi ning soovitanud moodustada kontserni juhatusest sõltumatu müügiettevõtte. Seni ei ole Eesti Energia AS KA nõuet täitnud.**

Eesti Energia AS tegeleb nii müügiga koduturul kui ka elektrienergia kaubandusega, samuti on ta bilansihaldur ehk vastutab, et tootmine ning tarbimine oleks bilansis. Vastavalt elektrituru korraldusele vastutab OÜ Elering kogu süsteemibilansi eest. Seega on Eesti Energia AS müügiettevõtja kui bilansihaldur oma tegevusega vastutav OÜ Elering ees ning peab vajadusel täitma ka viimase korraldusi. Seega on selge võimalus huvide konfliktiks, sest müügiettevõtja, Eesti Energia AS juhatuse liikmed on samaaegselt OÜ Elering nõukogu liikmed. **Kuigi OÜ Elering nõukogus on üks liige väljast poolt Eesti Energia kontserni on KA seisukohal, OÜ Elering nõukogu peaks olema laiem st nõukogus peaks olema rohkem liikmeid väljastpoolt kontserni.**

KA hinnangul oleks lahenduseks müügi- ja kaubandusettevõtja moodustamine eraldi juriidilise isikuna. Sellisel juhul oleksid nii OÜ Elering kui ka müügiettevõtja nn ühel tasandil kontserni suhtes ning ühtlasi muutuks ka tänane vastuoluline skeem, kus bilansihaldur on kontsernis kõrgemal positsioonil kui tema üle järelevalvet teostav põhivõrguettevõtja. Nimetatud puudusele juhtis KA tähelepanu juba eelmistes aruannetes, kuid nimetatud küsimuses ei ole arenguid toimunud.

KA hinnangul peaks Eesti Energia AS kontsern tegelema ka OÜ Elering juhatuse garantiide küsimusega ning määrama kindlaks protseduurireeglid, millistel tingimustel on võimalik juhatuse liikmete tagasi kutsumine. See peaks ühtlasi välistama olukorra, kus juhatuse liikmed peaksid lahendama otsuseid, mis võivad olla kahjulikud kontsernile kui ühele elektrimüüjale, kuid samas vajalikud õiglase turukorralduse tagamiseks. Seda probleemi aitaks teatud määral lahendada eraldiseisva müügiettevõtja loomine. Sellele puudusele juhtis KA tähelepanu juba eelmistes aruannetes, kuid nimetatud küsimuses ei ole arenguid toimunud.

Tegevuskavas on täpselt kindlaks määratud ka funktsioonid, mida täidavad ettevõtja nõukogu ning juhatuse liikmed. Muuhulgas kuulub nõukogu pädevusse tütarettevõtjate asutamine, eelarve ja äriplaani kinnitamine, eelarvet ületavate investimisprogrammide kinnitamine, laenude võtmine ja andmine kui see väljub ettevõtja igapäevase majandustegevuse raamist, jm. Ettevõtja igapäevane juhtimine,

sh otsuste tegemine turuosaliste kohtlemise asjus, peab kuuluma täielikult juhatuse pädevusse.

Kokkuvõttes on KA seisukohal, et Eesti Energia AS kontsern peaks moodustama müügiettevõtja eraldi juriidilise isikuna, et vältida võimalikku huvide konflikti müügiettevõtja ja OÜ Elering vahel. Samuti on soovitatav välja töötada protseduurireeglid, milles on määratud kindlaks juhatuse liikmete tagasikutsumise kriteeriumid. Soovitatav oleks ka ettevõtte nõukogu laiendamine liikmetega väljapool Eesti Energia kontserni. Eelpoolnimetatud probleemidele on amet juhtinud korduvalt tähelepanu ka eelmistes aruannetes, kuid nimetatud küsimustes ei ole arenguid toimunud.

3.2.10.3 Turuosaliste võrdne kohtlemine

Turuosaliste võrdse kohtlemise seisukohalt on äärmiselt oluline informatsiooni konfidentsiaalsuse tagamine. Kuna OÜ Elering on üheaegselt ka süsteemihaldur (kohustus tagada igal ajahetkel süsteemi varustuskindlus ja bilanss), omab ettevõtja konfidentsiaalset infot elektriturul tegutsevate turuosaliste kohta. Analoogselt väärtpaberibörsiga on OÜ Elering näol tegemist operaatoriga, kes omab konfidentsiaalset siseinfot, mille valdamine võib anda ühele kauplejale eelise teiste ees. Kuna ettevõtja omanik, Eesti Energia AS, on üks turuosalistest, keda tuleb koos teiste turuosalistega võrdselt kohelda, siis on eriti oluline info turvalisuse tagamine. OÜ Elering infosüsteem on ühendatud Eesti Energia AS kontserni süsteemiga. Süsteemil on ühised serverid, mis on omavahel eraldatud "tulemüüridega" ning mida haldavad samad administraatorid. Tegevuskavas on kirjeldatud, et vastavalt ettevõtja sisekorraeeskirjale puudub Eesti Energia AS kontserni teistel ettevõtjatel juurdepääs OÜ Elering konfidentsiaalsele infole. Tegevuskavas on ette nähtud töösisekorraeeskirjade muutmine tulenevalt võrdse kohtlemise tegevuskavast ning ettevõtja sisedokumentide ülevaatamine veendumaks, et võrdse kohtlemise kava nõuded on dokumentidesse sisse viidud. KA on seisukohal, et täieliku sõltumatuse tagaks vaid Eesti Energia kontsernist eraldiseisev sõltumatu IT süsteem.

Kuna OÜ Elering kompetentsi kuulub ka süsteemi varustuskindluse ja bilansi tagamine, on äärmiselt oluline kõikide turuosaliste võrdne kohtlemine ka sellest aspektist lähtuvalt. Vastavalt elektrituruseadusele võib põhivõrguettevõtja anda korraldusi tarbijatele, tootjatele, elektrivõrkudele, jt turuosalistele tarbimis- tootmisrežiimi muutmiseks süsteemi varustuskindluse tagamiseks. On äärmiselt oluline, et nii Eesti Energia AS kontserni kuuluvaid kui ka mittekuuluvaid turuosalisi koheldakse võrdselt.

Vastavalt tegevuskavale on varustuskindluse tagamisega seotud tegevuste aluseks OÜ Elering poolt kehtestatud vastavad sisedokumentid (sh Eesti elektrisüsteemi talitluse juhtimise protseduur). Koostöö parandamiseks suuremate klientidega on sõlmitud ja sõlmitakse tehnilise koostöö ja varustuskindluse tagamise lepingud. Naabersüsteemidega koostöö tagamiseks sõlmitakse paralleeltöö lepingud.

Avariisituatsioonis juhendatakse väljatöötatud avariide likvideerimise juhenditest ning Majandusja- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt iga-aastaselt kinnitatavast tarbimise piiramise kavast. Süsteemihalduri poolt antud korraldustes lähtutakse

töökindlusealastest nõuetest. Nende nõuete järgimiseks on OÜ-s Elering kehtestatud süsteemihalduripoolseid vajalikke tegevusi kirjeldavad dokumendid.

OÜ Elering tegeleb pidevalt võrgu planeerimisega ja jälgib, et võrgu läbilaskevõime oleks piisav. OÜ Elering ei näe lähema 5 aasta jooksul ette läbilaskevõime piirangut mujal kui Narva-Tallinn suunal seoses Eesti-Soome merekaabliga. Estlink 1 omanikfirmaga on sõlmitud leping, mille kohaselt on põhivõrgul õigus võrgu läbilaskevõime ammendumise korral piirata Estlinkile edastatava elektrienergia kogust.

Kui võrgu läbilaskevõime piirang ikkagi tekib mitmete asjaolude kokkulangemisel, siis OÜ Elering piirab jaotusvõrkude tarbimist vastavalt eelnevalt võrguettevõtjatega kokku lepitud piiramise kavale. Vastav kava koostatakse iga majandusaasta kohta. OÜ Elering dispetšeril on õigus vastavalt tekkinud olukorrale otsustada, millise tarbija konkreetselt ta esimesena välja lülitab, kelle välja lülitamine on antud olukorras kõige tõhusam.

Eestis on olukord vähem komplitseeritud, sest võrreldes ülejäänud EL-i kuuluvate riikidega on Balti elektrisüsteem ainuke, kus hetkel on piisavalt vaba ülekandevõimsust ning OÜ-l Elering puudub vajadus “defitsiitse” teenuse jagamiseks. Ülekandevõimsuse puudujääk tekiks eeldatavalt Estlink 1, kuid viimase puhul on aastani 2013 tegemist kommertsühendusega, kus vabad võimsused on jagatud omanike vahelise lepinguga.

Turuosaliste liitumine OÜ-ga Elering on oluline võrdse kohtlemise seisukohalt. Eelkõige puudutab see tootjate liitumist, kuna tarbijad liituvad reeglina jaotusvõrguga. Seega on liitumise puhul eriti oluline tootjate võrdne kohtlemine, kus perspektiivsed liitujad on ka Eesti Energia AS kontserni kuuluvad tootjad. Viimaste aastate jooksul on OÜ Elering väljastanud kõige enam liitumistingimusi tuuleparkidele. Tootjate liitumise puhul võib tekkida olulord, kus OÜ Elering peab ka siin jagama nn “defitsiitset ressursi” ehk olemasolev võrk ei võimalda liita kõiki potentsiaalseid soovijaid. Elektriturseaduse alusel võib põhivõrguettevõtja keelduda liitumisest eelkõige juhul kui võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus.

Vastavalt tegevuskavale kasutab OÜ Elering liitumislepingute sõlmimisel kõigi liitujatega sõlmitavat ühtset liitumislepingu vormi, mis on avaldatud ka ettevõtja veebilehel. Kõigi klientide võrdse kohtlemise eesmärgil on kehtestatud ka sisemine liitumiste protseduur, mille järgimine on kohustuslik kõigile liitumistega tegelevatele töötajatele. Liitumistasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalike uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Võrguga liitmisel koheldakse kontserni kuuluvaid ja mittekuuluvaid ettevõtjaid võrdselt. Võrdne kohtlemine on tagatud eelnimetatud kõigile liitujatele kohaldatavate samade liitumistingimuste ja standardse liitumislepinguga. OÜ Elering lähtub liitumisest keeldumisel elektriturseaduses § 65 toodud põhimõtetest. Juhul kui liitumine on seotud läbilaskevõime piirangutega, on kliendil võimalik saada liitumispakkumine maksimaalselt võimaliku liidetava

võimsuse ulatuses või kui soovitud liitumispakkumist ei ole võimalik välja anda läbilaskevõime puudumise tõttu, siis lisab OÜ Elering kliendihaldur liitumistaotluse ootejärjekorda. Ootejärjekorras olevad liitumistaotlused rahuldatakse ülekandevõime vabanemisel ajalise prioriteedi alusel – ajaliselt esimene taotlus ootejärjekorras saab esimesena liitumispakkumise.

Kokkuvõttes võib lugeda OÜ Elering tegevuse turuosaliste võrdsel kohtlemisel rahuldavaks ning KA ei ole täheldanud juhuseid, kus oleks esinenud turuosaliste ebavõrdset kohtlemist. Ettevõtjal on olemas sisekorraeeskirjad, mis määravad ettevõtja tegevuse juhul, kui tuleb vastu võtta otsuseid, mis puudutavad Eesti Energia AS kontserni kuuluvaid ettevõtjaid. Samas on KA seisukohal, et OÜ Elering peaks välja arendama uue, kontsernist sõltumatu energiakaubanduse (sh bilansi) infosüsteemi ehk siduma ennast lahti kontserni infosüsteemist.

3.2.10.4 Kaupade ja teenuste ostmine Eesti Energia AS kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt

Kaupade ja teenuste ostmine Eesti Energia AS kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt on oluline eelkõige hinnakujundamise seisukohalt. Samas tarbivad otseselt või kaudselt põhivõrgu teenust praktiliselt kõik Eesti elanikud, millest tulenevalt on tegemist kõige kõrgema monopoolsuse astmega, kes peab kõikide ostude korral järgima hankereegleid ning ostma kaupu ja teenuseid võimalikult soodsa hinnaga.

Kuna põhivõrgu poolt ostetavad kaupade ja teenuste hinnad kajastuvad omakorda KA poolt kooskõlastatavate võrguteenuste hindades, on KA võrgutasude hindade kooskõlastamise käigus analüüsinud ostetavate kaupade ja teenuste hindu ning kontrollinud, et kontsernisisesed hinnad ei ületaks turuhindasid. KA on analüüsinud OÜ Elering investeeringute põhjendatust, hangete läbiviimise korda, jm investeeringutega seotud aspekte. Analüüsi ühe tulemusena selgus, et OÜ Elering on hangete teostamisel järginud head tava ning hankekorraldus toimib kõrgel tasemel. Samuti on kontsernivälistele ettevõtjatele sätestatud kontsernisestega võrdsed tingimused. Muude teenuste ostmise osas on KA järginud printsiipi, kus teenused tuleb osta lähtudes üldistest turuhindadest. Kuna võrguteenuste hindade kooskõlastamise protsessis on põhjalikult läbi analüüsitud ka kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt ostetavate hindade põhjendus, siis juhul kui OÜ Elering ostaks kontsernisiseselt teenuseid KA poolt aktsepteeritavatest hindadest kallimalt, ei kannata selle tulemusel tarbijad, sest vahe kaetakse ettevõtja kasumist.

Kokkuvõttes on KA seisukohal, et kaupade ja teenuste ostmine toimub võrdsel alusel nii kontserni kuuluvatelt ja mittekuuluvatelt ettevõtjatelt.

3.2.10.5 Avalikustamine

Vastavalt elektrituru- ja avaliku teabe seadusele peavad elektrivõrguettevõtjad pidama veebilehekülge, kus avalikustatakse tarbijatele ja turuosalistele oluline informatsioon nagu võrgutasude suurus, võrgulepingute tüüptingimused, bilansienergia hind, bilansilepingu tüüptingimused, võrguga liitumise tingimused jm oluline info. KA hinnangul täidab OÜ Elering avalikustamise osas kõiki seadusega sätestatud tingimusi ning on viimase aasta jooksul avalikustanud rida turuosalistele olulist infot nagu süsteemi tippvõimsus, liinide ülekandevõimsused, plaanilised remondid,

võrgukaovõimsus jm olulist infot. Alates 14.08.2009 alustab OÜ Elering vastavalt tegevuskavale ka Euroopa parlamendi ja nõukogu määrusega nr. 1228/2003 sätestatud avalikustamise kohustuste täieulatuslikku täitmist. Veebileheküljel on võimalik saada teavet ka ettevõtja majandustegevuse kohta: majandusaasta aruanded, võrdse kohtlemise tegevuskavad jm. Samuti on OÜ Elering palganud kontsernist eraldiseisva kommunikatsioonijuhi, kes vastutab väljaantava informatsiooni, pressiteadete jm eest.

Kokkuvõtteks on OÜ Elering arendanud oluliselt oma veebileheküljel avalikustatavat infot ning ettevõtte täidab seadustega sätestatud tingimusi.

3.2.11 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ võrdse kohtlemise tegevuskava

Alates maist 2009 muutus OÜ Jaotusvõrk ärinime Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-ks. Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ kasutab Eesti Energia AS-ga sama logo. Kuna Eesti Energia AS kontserni kuuluva Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ turuosa on ca 87,7%, siis analüüsis amet põhjalikumalt ka Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ koostatud võrdse kohtlemise tegevuskava.

3.2.11.1 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ tegevusalade eristamine

Tegevusalade eristamise osas täidab Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ täielikult EL elektri siseturu direktiivi ja elektrituruseaduse nõudeid. Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ juriidilise eristamisega on tagatud, et ettevõtja ei tegutse teistel elektrienergiaga seotud tegevusaladel, välja arvatud nn abiteenused – kõik teenused, mis on vajalikud edastamisteenuse osutamiseks ja/või jaotusvõrgu käitamiseks. Sellisteks abiteenusteks on näiteks elektritööde tegemine, operatiiv- ja dispetšerteenuse osutamine, omanikujärelevalve tegemine ja elektrienergia reservtootmine.

Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ tegevuseks on vaid jaotusvõrguteenuse osutamine. Lisaks eelnevale on ettevõtja oma raamatupidamises eristanud kulud KA poolt väljatöötatud nõuete alusel alljärgnevalt:

- võrguteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab liitumistasude arvutamise metoodika eraldi igale ettevõtjale)
- mittekooskõlastatavate võrguteenuste müük
- mittepõhitegevus.

Kokkuvõttes on KA seisukohal, et Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ täidab tegevusalade eristamise osas täielikult seadusega sätestatud nõudeid ja raamatupidamises eristatud kulud tagavad teenuste hindade läbipaistvuse ning välistavad tegevusalade ristsubsideerimise.

3.2.11.2 Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ juhtimine

Vastavalt elektrituruseadusele ei tohi mõne teise kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liige olla Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ juhatuses või vastutada ettevõtja juhtimise eest. Lubatud on, et kontserni kuuluva ettevõtja juhatuse liige on samaaegselt

võrguettevõtja nõukogu liige. Hetkel on nõukogu viieliikmeline, kõik liikmed on emaettevõtjast. Juhatus on üheliikmeline.

Vastavalt tegevuskavale on juhatuse pädevuses järgmiste otsuste tegemine:

- 1) igapäevase majandustegevusega seotud investeerimisotsused eelarve piires;
- 2) rahalise vahendite kasutamine eelarve piires;
- 3) tasude ja hindade kehtestamise otsused.

Erinevalt põhivõrgust on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ juhatuse üheliikmeline. Seadus ei sätesta kui mitu juhatuse liiget peab jaotusvõrgus olema. Ka on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ vastutus elektrituru funktsioneerimisel tunduvalt väiksem kui OÜ-l Elering. Siiski leiab KA, et positiivne areng oleks juhatuse laiendamine.

Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ täidab seadusi ning ei ole täheldatud ka seda, et oleks ilmnunud emaettevõtjapoolseid sekkumisi ettevõtja tegevusse olukordades, kus võib tekkida huvide konflikt. Ettevõtja juhatuse laiendamine oleks aga kahtlemata positiivne juhatuse sõltumatuse tagamisel.

3.2.11.3 Turuosaliste võrdne kohtlemine

Turuosaliste võrdse kohtlemise tagamiseks osutatakse võrguteenuseid elektrituruseaduses ettenähtud juhtudel KA poolt kooskõlastatud võrguteenuste osutamise tüüptingimuste alusel, muudel juhtudel taoliste teenuste osutamiseks vastava turuosalise grupi jaoks võrguettevõtja poolt välja töötatud põhimõtete ja lepingute tüüptingimuste alusel. Samuti on võrgutasud kooskõlastatud KA-ga. Kooskõlastamisele mittekuuluvate teenuste tasud arvutab võrguettevõtja kõikide sarnastes tingimustes olevatele turuosalistele ühtsest meetodikast lähtudes. Võrguteenuse osutamisest keeldumine on lubatud üksnes seaduses sätestatud alusel. Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ arendab pidevalt võrku oma teeninduspiirkonnas viisil, mis tagab võimaluse järjepidevalt osutada õigusaktide ja tegevusloa tingimustekohast võrguteenust võrguga ühendatud turuosalistele, arvestades nende põhjendatud vajadusi.

Vastavalt tegevuskavale rakendab Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ varustuskindluse tagamise abinõusid OÜ Elering korraldusel, kellega on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-l sõlmitud süsteemi tehnilise ja varustuskindluse tagamise koostööleping.

Kokkuvõttes võib lugeda Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ tegevuse turuosaliste võrdsel kohtlemisel heaks ning KA ei ole täheldanud juhuseid, kus oleks esinenud turuosaliste ebavõrdset kohtlemist.

3.2.11.4 Kaupade ja teenuste ostmine Eesti Energia AS kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt

Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ ostab mitmeid olulisi kaupu ja teenuseid Eesti Energia AS kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt. Kaupade ja teenuste ostmine kontsernisiseselt on oluline eelkõige hinnakujundamise seisukohalt. Samas eelnevad teenuste ostmisele läbirääkimised nii hinna kui muude tingimuste osas. Kuna Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ poolt ostetavad kaupade ja teenuste hinnad kajastuvad omakorda KA poolt kooskõlastatavate võrguteenuste hindades, on KA võrgutasude hindade

kooskõlastamise käigus analüüsinud ostetavate kaupade ja teenuste hindu ning kontrollinud, et kontsernisisesed hinnad ei ületaks turuhindasid. Samuti on põhjalikult läbi analüüsitud ka kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt ostetavate hindade põhjendatus. Võrgutasude kooskõlastasimisel analüüsis KA 2007. aastal põhjalikult Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ tegevuskulusid. Erilist rõhku pöörati emaettevõtjatelt ostetavatele kaupadele ja teenustele. KA jõudis järeldusele, et kaupade ja teenuste ostmine emaettevõtjalt toimub turuhindade alusel ning emaettevõtja eelistamist turul konkureerivatele ettevõtjatele ei toimu.

Kokkuvõttes on KA seisukohal, et kaupade ja teenuste ostmine toimub võrdsetel alustel nii kontserni kuuluvatelt ja mittekuuluvatelt ettevõtjatelt.

3.2.11.5 Avalikustamine

Vastavalt elektrituru- ja avaliku teabe seadusele peavad elektrivõrguettevõtjad pidama veebilehekülge, kus avalikustatakse tarbijatele ja turuoalistele oluline informatsioon nagu võrgutasude suurus, võrgulepingute tüüptingimused, võrguga liitumise tingimused jm oluline info. Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-l on oma kommunikatsioonipersonal, kes korraldab suhtlemist meediaga. Võrguettevõtja tegevust puudutavad pressiteated saadetakse välja võrguettevõtja nimel. KA hinnangul on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-l veebilehel puudusi avalikustamise osas. KA ei leidnud veebilehel võrdse kohtlemise kava ega viidet sellega tutvumise võimalustest. KA tuvastas, et Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ veebilehel on kajastatud viimati 2005/06 majandusaasta aruanne ja tegevusnäitajad ning uuemad andmed puuduvad. Kodulehe kõik lingid viivad AS Eesti Energia kodulehele, millel toimub tegelik info jagamine. Selline olukord võib tekitada kliendis segadust. KA nägemuses peaksid Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ ja Eesti Energia AS veebilehed olema eraldi.

Kokkuvõtteks on Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-l olulisi puudujääke veebilehel avalikustatud informatsiooni osas. KA on seisukohal, et Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ-l peab arendama oma veebilehekülge veelgi kliendisõbralikumaks ning viima selle kooskõlla seadustest tulenevate nõuetega.

3.2.12 Arengud põhivõrgu sõltumatuse suurendamisel.

Seoses EL elektrituru uue direktiiviga on Eestis võetud suund põhivõrgu omandi eristamiseks Eesti Energia kontsernist. Nimetatud põhimõte on sätestatud Elektrimajanduse arengukavas aastani 2018, kus on sätestatud konkreetne eesmärk tuua põhivõrk riigi otsesse omandisse 2010 aastaks. Sisuliselt tähendab see, et uues direktiivis välja pakutud 3 versioonist on valitud põhivõrgu omandi eristamine Eesti Energia kontsernist. Sellega leiavad lahenduse ka kõik eelpooltoodud põhivõrgu sõltumatuse tagamisega seotud probleemid.

3.3. Konkurents elektriturul

3.3.1 Hulgiturg

Eesti elektriturgu iseloomustab eelkõige ülemineku periood turu avamiseks aastani 2013 ning äärmiselt kõrge kontsentreeritus. Aastani 2009 oli elektriturg avatud vaid 13% ulatuses ning aastast 2009 kuni 2012 35% ulatuses. Seejuures tähendab elektrituru avamine 35% ulatuses, et vabatarbijaks klassifitseerimine eeldab aastast elektrienergia tarbimist 2,0 GWh ning vabatarbijate arvuks kujuneb eeldatavalt 615 tarbijat. Tegevust on alustanud küll neli sõltumatut elektrienergia müüjat, kuid nende tegevus on olnud suhteliselt tagasihoidlik. Suurim elektrienergia hulгимüüja on Eesti Energia AS, kelle turuosa on 95%. Alates turu avamisest 01.01.09.a. on 29 vabatarbijat ja võrguettevõtjat vahetanud bilansihaldurit. Tunduvalt on arenenud ekspordile suunatud turg, kus müüjad ostavad kohalike tootjatelt elektrit ja ekspordivad selle edasi

Võrreldes teiste EL liikmesriikidega iseloomustab ka Eesti turgu selle väike maht, 2008. aastal oli kogu elektrienergia müük koos võrgukadudega 8 557 GWh ning süsteemi tippkoormus 1 637 MW. Vastavalt tabelis toodud andmetele on elektrienergia tarbimine alates 2001. aastast järk-järgult kasvanud, kuid seoses majanduslangusega on 2009 a. oodata elektritarbimise langust. Eesti on netoeksportija ning katab ise kogu vajaliku elektrienergia tootmise. Elektrituru üldised näitajad on toodud alljärgnevas tabelis 3.3.1.

Tabel 3.3.1. Elektrienergia hulgituru üldised näitajad. Allikad statistikaamet ja OÜ Elering

	Elektri tarbimine GWh ²	Tippkoormus MW	Installeeritud võimsused MW	Üle 5% turuosaga tootjate arv	Kolme suurima tootja turuosa	Keskmine turuhind s/kWh ¹
2001	6970	1321	2876	1	99	
2002	6940	1336	2726	1	99	
2003	7210	1475	2723	1	99	
2004	7440	1318	2675	1	99	
2005	7510	1331	2433	1	99	40,95
2006	7978	1555	2059	1	99	40,95
2007	8534	1537	2052	1	99	40,95
2008	8557	1637	1960	2	99	44,64

Märkus: ¹AS Narva Elektri jaamade tootmise hind
²sealhulgas kaod elektrivõrkudes

Vabatarbijate osakaal moodustas 2008. aastal 1089 GWh, mis on 15% elektrienergia lõpptarbimisest. Vastavad näitajad on toodud ka tabelis 3.3.2. Veerus kahepoolset lepingut on toodud vabatarbijate poolt ostetud elektrienergia kogus.

Tabel 3.3.2. Elektritarbimine Eestis

	Kogu tarbimine (ilma võrgukadudeta) GWh	Müüdnud vabatarbijatele kahepoolsete lepingute alusel GWh
2002	5 686	670
2003	6 013	760
2004	6 326	880
2005	6 403	850
2006	6 902	875
2007	7 180	985
2008	7 427	1 089

Vastavalt turu korraldusele võib mittevabatarbija osta elektrienergiat vaid teda teenindavalt võrguettevõtjalt või tema poolt nimetatud müüjalt. Võrguettevõtjad omakorda peavad ostma elektrienergiat kadude kompenseerimiseks või edasimüügiks mittevabatarbijatele, mis on toodetud kas AS-s Narva Elektriijaamad, koostootmise protsessis, taastuvatest energiaallikatest või väiketootja (alla 10 MW) poolt. Sisuliselt vastab enamus Eesti elektrienergia tootjatest eelpoolnimetatud tingimusele ning on AS-ga Narva Elektriijaamad võrdsetes tingimustes. Näiteks Eesti Energia AS müügiettevõtja ostab elektrienergiat erinevatest Eestis asuvatest elektriijaamadest ning müüb seda edasi teistele elektrivõrkudele. Analoogselt teevad ka teised elektrienergia müüjad. Teatud määral on turg tekkinud elektrienergia müügil võrguettevõtjatele. Nimelt ostavad Eesti Energiast AS-st sõltumatud elektrienergia müüjad seda otse tootjalt ning müüvad edasi võrguettevõtjatele.

Kuna Eestis puudub elektribörs ega toimu ka elektrikaubandust, siis puudub ka elektrienergia turuhind. Et võrrelda Eesti elektriturgu teiste EL liikmesriikidega on eeldatud turuhinnaks AS Narva Elektriijaamad kui turgu valitseva (turuosa üle 90%) tootja hind, milleks oli 2008. aastal 44,64 senti/kWh ja alates 1. jaanuarist 2009 49,61 senti/kWh.

Elektritootjate ja hulgi kauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas hinnata nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide elektrituru regulaatoritega. Estlink 1-ga on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soomega. Lätis- Leedus on elektriturg avatud ning plaanitava Estlink 2-ga integreerub Eesti ja kogu Balti süsteem üha enam Põhjamaade Elektribörsiga e. *Nord Pool Spot (edaspidi NPS)* ja Soomega. Regionaalse elektri hulgituru hinnad on alates 2007. a. algusest kujunenud vastavalt *NPS* Helsinki hinnapiirkonna hindade kõikumisele. Kajastame siinkohal ka *NPS* Helsinki hinnapiirkonna hindu. 2007. aastal oli keskmine hind 46,96 senti /kWh (30,01 EUR/MWh) ja 2008. a. 79,83 senti/kWh (51,02 EUR/MWh).

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et eelkõige lõpptarbivate mõistes Eestis toimiv elektriturg puudub. Samas on tootjate ja müüjate vahel konkurents arenemas, kuid see toimub elektrienergia ekspordil, kus Eesti Energiast sõltumatutel elektritootjatel on võimalik kas elektrit ise ekspordida või teha seda müüjate kaudu. Samas uued elektritootjad valivad endale ise sobiva võimaluse kuidas ja kellele (süsteemihalduritele, müüjatele, vabatarbijatele) elektrit müüa ning toimib vaba konkurents.

Seejuures on olemas väga head võimalused Balti elektrituruks, kuna võrreldes teiste EL liikmesriikidega on Balti riikide vahel piisavalt vaba ülekandevõimsust. Alates 2007. aasta 1. juulist avanesid Läti ja Leedu elektriturud 100% ulatuses ning 1. jaanuarist 2009 avanes Eesti elektriturg 35% ulatuses (eeldatav tarbimise maht 3 033 GWh). 2009. aastal suletakse ka Leedu Ignalina tuumaelektriijaam, mis muudab oluliselt turu olukorda. Läbi Eesti-Soome elektriühenduse võib lugeda teatud määral ka turuosaks Soomet ning kuna Balti riikide süsteem on ühendatud Venemaaga, siis osaleb turul ka Venemaal toodetud elekter. Kuna Soomes on välja kujunenud hästitoimiv elektriturg koos börsihinnaga, siis võib eeldada, et ka Balti elektrituru hinnad hakkavad tulevikus juhinduma *NPS* turuhinnast.

3.3.2 CO₂ mõju elektrienergia hinnale

Kuna 94% elektrienergiast toodetakse põlevkivist, siis on elektrienergia hind oluliselt mõjutatud CO₂ emissiooni vähendamise poliitikast. Ka võib väita, et Eestis on CO₂ poliitika mõju elektrienergia hinnale tunduvalt suurem kui teistes EL liikmesriikides. Elektrienergia tootmine põlevkivist on suure CO₂ emissiooniga ning 1 MWh elektrienergia tootmiseks kulub ligikaudu 1 tonn CO₂. Seega kui kogu vajaminev CO₂ tuleks osta turuhinnaga, mõjutaks see oluliselt elektrienergia hinda. Kui näiteks CO₂ tonni hind on 10 € (156,5 krooni), siis lisab see ka MWh elektrienergia hinnale samapalju ehk 10 € (156,5 kr/MWh).

Eelmiseks jaotusperioodiks (2005 kuni 2007) eraldati Eestile ning sealhulgas põlevkivielektrijaamu valdavale Eesti Energia AS-le piisavalt CO₂ kvoote, mida jätkus nii kodumaiseks tootanguks kui ka ekspordiks. Käimasolevaks jaotusperioodiks (2008 kuni 2012) kärpis Euroopa Komisjon oma otsusega oluliselt Eestile eraldatud CO₂ kvoote, mille Eestil on vaidlustanud kohtus. Tulenevalt Euroopa Komisjoni otsusest kinnitas valitsus siseriikliku jaotuskava aastateks 2008–2012. Jaotuskavas on sätestatud, et lubatud aastane CO₂ kogus on 12,7 tuhat tonni, mis sisaldab riiklikku reservi 1,04 tuhat tonni. Sealjuures on Eesti Energia AS kontsernile eraldatud 9,2 miljonit tonni. Tulenevalt olulistest kärbetest tekib küsimus, kas Eesti Energia AS-l on 5-aastaseks jaotusperioodiks piisavalt CO₂ kvoote, et tagada kodumaiste tarbijate varustamine või on vajalik kvoote juurde osta. Kvootide juurdeostmine mõjutaks aga elektrienergia hinda. KA tellis Tallinna Tehnikaülikoolilt arvutused Eesti Energia AS poolt emiteeritava CO₂ koguse kohta. Kui eeldada, et eksporditava elektri ja põlevkiviõli tootmiseks vajalikud kvoodid ostetakse juurde ning arvestada ka elektritarbimise langusega, siis on Eesti Energia AS-l olemas kodumaise tarbimise katmiseks vajalik CO₂ kogus.

Samas valitseb aga hetkel teadmatus 2013. aastast algava uue jaotusperioodi suhtes. Kui kogu CO₂ tuleb osta turuhinnaga ning lülitada elektrienergia hinda, siis tähendaks see tänaste CO₂ hindade (10 € tonn) juures elektrienergia tootmise hinna märgatavat kallinemist.

3.3.3 Jaeturg

Ka jaeturu eripära tuleneb üleminekuperioodist elektrituru avamisel. Kuna mittevabatarbijad on kohustatud ostma elektrienergiat teda teenindavalt võrguettevõtjalt, siis puudub neil tarnija vahetamise võimalus. Ka jaeturul on suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS, kelle turuosa on 88%. Andmed jaeturu kohta on toodud alljärgnevas tabelis 3.3.3.

Tabel 3.3.3. Üldised andmed jaeturu kohta

	Kogutarbimine (ilma kadudeta) GWh	Ettevõtjate arv, kelle turuosa ületab 5%	Sõltumatute elektrimüüjate arv	Kolme suurima müüja turuosa			Müüja vahetus		
				Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad	Suured ja väga suured tööstusettevõtjad	Keskmise ja väikese suurusega tööstusettevõtjad	Väikeettevõtjad ja kodutarbijad
2001	5 607	1	0	100	93	93	0	0	0
2002	5 686	1	0	100	93	93	0	0	0
2003	6 013	1	0	100	93	93	1	0	0
2004	6 326	1	0	100	93	93	1	0	0
2005	6 403	1	0	100	93	93	1	0	0
2006	6 902	1	3	100	92	92	1	0	0
2007	7 180	1	3	100	92	92	0	0	0
2008	7 427	1	3	100	92	92	0*	0*	0*

* 2008. aasta kinnitatud andmed puuduvad

Andmed lõpptarbija poolt makstava elektrienergia (võrguteenus + elekter) hinnakujunduse kohta on toodud alljärgnevas tabelis. Alates 01.01.2008.a. lisandus elektri hinnale ka aktsiis 5 s/kWh.

Tabel 3.3.4. Elektrienergia lõpptarbija hinnad 2008. aastal

Hinnad senti/kWh	Suur tööstustarbija	Kommertstarbija	Kodutarbija
Võrguteenus (ilma maksudeta)	19,77	43,04	58,22
Võrguteenus sisalduvad maksud	0,00	0,00	0,00
Elekter	40,64	47,00	49,50
Taastuenergia toetus	3,58	3,58	3,58
Aktsiis	5,00	5,00	5,00
Käibemaks 18%	12,42	17,75	20,93
Kokku (koos maksudega)	81,41	116,37	137,23

Märkused:

Vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

- suur tööstustarbija aastane tarbimine on 24 GWh, maksimum võimsus 4000 kW;
- kommertstarbija aastane tarbimine on 50 000 kWh, maksimum võimsus 50 kW;
- kodutarbija aastane tarbimine on 3 500 kWh;

Hinnad on vastavalt Eesti Energia AS ja Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ hinnakirjale 01.07.08.

1 € = 15,65 EEK

3.3.4 Müügikohustus ja hinnaregulatsioon

Üldised andmed lõpptarbija hinnaregulatsiooni kohta on toodud alljärgnevas tabelis:

	Vabatarbijad	Keskmise suurusega äritarbijad	Väikesed äritarbijad ning kodutarbijad
Reguleeritud hind (Ja/Ei)	Ei	Jah	Jah
Protsentuaalne osakaal tarbijatest, kes ostavad elektrit reguleeritud hinnaga	100	100	100
Võimalus minna tagasi turuhinnalt reguleeritud hinnale (Ja/Ei)	Jah	Jah	Jah
Elektrimüüjad, kellel lasub kohustus müüa reguleeritud hinnaga	võrguettevõtja	võrguettevõtja	võrguettevõtja

Nagu juba punktides 3.3.1 ja 3.3.2 kirjeldatud, oli Eesti elektriturg aastani 2009 avatud vaid 13% ulatuses. Alates 2009. aastast on turg avatud 35% ulatuses ning alates 01.01.2013 on turg 100 %-liselt avatud. Seega kuni 2013. aastani peab mittevabatarbijatele müüdav elektrienergia olema toodetud kas AS-s Narva elektrijaamad, soojuse- ja elektri koostootmise protsessis, taastuvatest energiaallikatest või väiketootja (kuni 10 MW) poolt. Nii AS Narva Elektri jaamad kui ka Iru koostootmise jaam kuuluvad Eesti Energia AS kontserni, seejuures on AS Narva Elektri jaamad turuosa elektri tootmisel 95%. AS Narva Elektri jaamad kasutavad kütusena Eestis kaevandatavat põlevkivi, mille tootmise osas on omakorda turgu valitsevaks ettevõtjaks Eesti Energia AS kontserni kuuluv AS Eesti Põlevkivi. Vastavalt elektrituruseadusele peab KA kooskõlastama alljärgnevad hinnad:

- Põlevkivi hinna, mis on oluliseks sisendiks AS Narva Elektri jaamad tootmishinnas.
- AS Narva Elektri jaamad tootmise hinna, mis on oluliseks sisendiks mittevabatarbijatele müüdavas elektri hinnas.
- Mittevabatarbijatele müügikohustuse raames müüdava elektrienergia hinna.

Lisaks hinna kooskõlastamise kohustusele sätestab elektrituruseadus ka müügikohustuse, mille alusel on võrguettevõtjal kohustus müüa elektrienergiat kõikidele tema võrguga liitunud tarbijatele. Kui võrguga liitunud vabatarbijatel ei ole majanduslikult konkureerivat võimalust osta elektrienergiat teiselt müüjalt, on neil samuti õigus osta elektrienergiat müügikohustuse raames mittevabatarbijatele müüdava hinnaga. Võrguettevõtjal on kohustus täita müügikohustus ise või õigus nimetada müügikohustuse täitmiseks müüja. Näiteks suurim jaotusvõrguettevõtja, Eesti Energia AS kontserni kuuluv Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ, on nimetanud elektrienergia müüjaks Eesti Energia AS-i.

Nii põlevkivi, AS Narva Elektri jaamad tootmise- kui ka müügihinna kooskõlastamise printsiibid on analoogsed elektrivõrkude hinnaregulatsiooniga, kus hinda lülitatakse põhjendatud kulud, põhivara kulum ning põhjendatud tulukus. Põhjendatud kulude hindamisel lähtud KA tehnilise efektiivsuse näitajatest, kulude kokkuhoiu printsiibist ning kontrollib, et ei toimuks tegevusalade ristsubsideerimist. Peamiseks erinevuseks elektrivõrkude regulatsiooniga on see, et kui võrgutasud kooskõlastatakse kindlaksmääratud regulatsiooniperioodiks ning neid muudetakse vastavalt tarbijahinnaindeksi muutusele ja ettevõtja kulude kokkuhoiu kohustusele (nn THI-x regulatsioon), siis tootmise ja müügihinna puhul kindlaksmääratud regulatsiooniperiood puudub ning hinnad kooskõlastatakse vastavalt ettevõtja poolt esitatud taotlusele. Hinna kooskõlastamise üldiseid printsiipe on kirjeldatud detailselt punktis 3.2. elektrivõrkude regulatsioon.

Müügihinna osas kooskõlastab KA kaalutud keskmise elektrienergia piirhinna ning ettevõtjal on õigus moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevatele tarbijagruppidele erinevad hinnad. Eelpoolnimetatud hinnaregulatsioon jätab ettevõtjatele paindliku võimaluse moodustada kaalutud keskmise hinna raames erinevaid hindu. Vastavalt elektrituruseadusele on KA töötanud välja ning avalikustanud müügikohustuse täitmiseks müüdava elektrienergia kaalutud keskmise hinna põhjendatud piirmäära arvutamise ühtse meetodika. Meetodika kohaselt on kindlaks määratud hinnaperiood, mis on üks aasta. Kui hinnaperioodi jooksul ületas tarbijatelt küsitud tegelik hind KA poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära,

tuleb see kompenseerida tarbijatele järgmise hinnaperioodi jooksul ehk siis langetada tarbijatele müüdavat hinda. Kui tarbijatelt küsitud tegelik hind oli alla KA poolt kooskõlastatud kaalutud keskmist piirmäära, on tegemist ettevõtja riskiga ning tarbijate poolt seda ei kompenseerita.

Kuni 1. aprillini 2008 kehtis AS-le Eesti Põlevkivi põlevkivi piirhind 133 kr/tonn. Nimetatud piirhind oli kooskõlastatud juba aastast 1998 ehk ettevõtja suutis müüa sama hinnaga ligi 10 aastat. Seega saab nentida, et AS Eesti Põlevkivi on majandanud efektiivselt ning ettevõtja on suutnud hoida kulud kontrolli all. Hinda on võimaldanud hoida kontrolli all ka asjaolu, et seoses kõrge naftahinnaga on suurenenud põlevkiviõiliks kasutatava põlevkivi toodang. 2008. aasta veebruaris kooskõlastas KA AS-le Eesti Põlevkivi põlevkivi piirhinnaks 147,69 kr/tonn ning alates 2008. a septembrist põlevkivi piirhinnaks 165,10 kr/tonn.

AS-le Narva Elektriijaamad kehtis kuni 2008. aasta aprillini hinna piirmäär, mille komponendid kooskõlastati 2004. aastal. Hind koosnes kahest komponendist: muutuvtasust 24,17 senti/kWh ja võimsustasust 784 637 kr/MW aastas. Kuna hind on kahekomponendiline, siis sõltub kaalutud keskmine hind eelkõige müüdavast elektrienergia kogusest, milleks 2004. aasta kooskõlastuse alusel kujunes 40,95 senti/kWh. 2008. aasta märtsis kooskõlastas KA AS-le Narva Elektriijaamad hinna piirmäära komponendid: muutuvtasu 30,415 senti/kWh ja võimsustasu 784 637 kr/MWh (hinna piirmääraks kujunes 44,64 senti/kWh). 2008. a septembris kooskõlastas KA AS-le Narva Elektriijaamad uued hinna piirmäära komponendid: muutuvtasu 35,38 senti/kWh ja võimsustasu 784 637 kr/MWh (hinna piirmääraks kujunes 49,61 senti/kWh).

Märtsis 2008 kooskõlastas KA Eesti Energia AS-le lõpptarbijatele müügikohustuse täitmiseks müüdava kaalutud keskmise elektrienergia piirmääraks 45,63 senti/kWh ja septembris 2008 piirmääraks 50,79 senti/kWh, mille alusel rakendab müüa konkreetset hinnakirja.

Nii AS Eesti Põlevkivi, AS Narva Elektriijaamad kui ka Eesti Energia AS hinna menetluste käigus tuvastas amet piisavalt kulude kokkuhoiu võimalusi, mistõttu kujunesid kooskõlastatud hinnad tunduvalt soodsamaks kui taotluses esitatud. Kokkuvõttes säästeti elektritarbijatele ligikaudu pool miljardit krooni.

Nii tootmise kui ka lõpptarbijaja hinnakujunduse kohta võib väita, et tegemist on kulupõhise hinnaregulatsiooniga. Hinnas on kajastatud nii põhjendatud kulud kui ka tagatud mõistlik kasum investeeritud kapitalilt. Investeerimisel uutesse tootmisvõimsustesse lülitatakse hinda ka investeringutega seotud kulud. Seega on kehtiva hinnaregulatsiooniga välistatud olukord, kus ettevõtjad võiksid müüa elektrienergiat alla omahinna. Näiteks AS-le Narva Elektriijaamad, kui turgu valitsevale elektrienergia tootjale, on tagatud investeeritud varade tootlikkus 8,0%, mida tuleb lugeda põhjendatuks, arvestades ettevõtja turgu valitsevat seisundit.

Elektriturseadus välistab ka võimaluse, kus elektrienergia tootmise hinna järsul tõusul puuduks võimalus selle edasikandmiseks lõpptarbijatele. Juhul kui elektriturul toimuvad kiired muutused ning kaalutud keskmine elektrienergia piirmäär ei kata enam kõiki kulusid, võib ettevõtja rakendada omal initsiatiivil kaalutud keskmisest kõrgemaid hindu ning esitada seejärel kaalutud keskmise elektrienergia hinna

piirmäära KA-le kooskõlastamiseks. Juhul kui elektrienergia hind oli põhjendamatu, on ettevõtja kohustatud hüvitama hinnavahe tarbijatele.

Mittevabatarbijatele müüdava hinna reguleerimine on otstarbekas ja vajalik, sest tarbijal puuduvad alternatiivsed võimalused ning müüja on mittevabatarbija suhtes turgu valitsevas seisundis. Analoogne olukord on ka AS Narva Elektriyaamade tootmise hinna ning põlevkivi hinna regulatsiooniga. Kuna AS Narva Elektriyaamade turuosa on ligi 95%, siis on ettevõtte turgu valitsevas seisundis. Analoogne on olukord ka põlevkivi hinna regulatsiooni osas, AS Eesti Põlevkivi turuosa on ligi 100% ning põlevkivi hind on oluliseks sisendiks AS Narva Elektriyaamade tootmise hinnas. AS Narva Elektriyaamade tootmise hinna ning põlevkivi hinna regulatsiooni puudumine tooks kaasa olukorra, kus tarbijad maksaksid elektrienergia eest põhjendamatult kõrget hinda.

Seega on suletud turu tingimustes nii tootmise- kui ka müügihinna regulatsioon vajalik ning põhjendatud, sest see tagab tarbijate kaitse ning välistab ülikasumite teenimise turgu valitsevate ettevõtjate poolt.

Nagu juba eelpool mainitud on vastavalt täna kehtivale regulatsioonile ka vabatarbijatel õigus osta reguleeritud hinnaga elektrit, vastav sätte on kehtestatud elektrituruseadusega. Seega võib vabatarbija osta elektrit kas otse AS Narva Elektriyaamade või Eesti Energia AS-lt, kes on ka samaaegselt Eesti Energia Jaotusvõrk OÜ määratud müüja. Vabariigi valitsusel on plaanis muuta elektrituruseadust ning sätestada, et alates 1. aprillist 2010 ei ole vabatarbijatel enam õigus osta reguleeritud hinnaga elektrienergiat ei otse AS Narva Elektriyaamad ega ka Eesti Energia AS-lt. Sisuliselt tähendab see seda, et reguleeritud hinnaga elektrit võivad osta vaid mittevabatarbijad (65% turuosa). Vabatarbijad saavad osta elektrit kas tegutsema hakkavalt elektribörsilt või siis otselepingutega tootjatelt ning müüjatelt.

Nimelt on Estlink 1 omanikud ja Põhjamaade Elektribörs e. *Nord Pool Spot (NPS)* saavutanud kokkuleppe, et alates 1. aprillist 2010 antakse 50 MW ühendusest *NPS*’i käsutusse, kes käivitab sellega Balti riikide elektribörsi. Seega võib eeldada, et turuhinna aluseks saab olema *NPS*’i hind. Hinda elektribörsil on küll võimatu ette prognoosida, kuid tänaste hindade juures kujuneks vabatarbijate hind mõnevõrra kõrgemaks tänasest AS Narva Elektriyaamad tootmise hinnast 49,61 senti/kWh (3,17 eurosent/kWh). 2009.a. esimese poolaasta keskmine hind Nordpooli elektribörsil oli 3,62 eurosent/kWh (56,64 senti/kWh).

KA hinnangul on tegemist sammuga avatud elektrituru poole, mis on igati tervitatav. Samas eeldaks see aga kahe täiesti isoleeritud turu teket ning toimimist. Samuti tuleks välistada spekulatsioon reguleeritud hinna alusel ostetud elektriga ehk olukord, kus müüja kasutab lühiajaliselt ära reguleeritud hinna eelised, müües seda vaheltkasuga vabal turul. KA hinnangul on komplitseeritud kontrollida ja tagada, et turul tegutsevad müüjad ei osta elektrit mittevabatarbijatele müümise sildi all kokku ning ei müü seda vaheltkasuga edasi. Võttes aluseks, et valitsus on võtnud suuna elektrituru avamisele, võiks kaaluda ka ülejäänud turu kiiremat avanemist ning turu toimimise seisukohalt oleks kõige efektiivsem üheaegselt kogu turu 100% avamine.

3.4. Konkurentsialane järelevalve

Konkurentsiseadus sätestab turgu valitsevat seisundit, eri- või ainuõigust omava ning olulist vahendit omava ettevõtja definitsiooni. Turgu valitsevat seisundit omab ettevõtja või mitu samal kaubaturul tegutsevat ettevõtjat, kelle positsioon võimaldab tal/neil sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest. Turgu valitseva seisundi omamist eeldatakse, kui ettevõtjale või mitmele samal kaubaturul tegutsevale ettevõtjale kuulub kaubaturul vähemalt 40 protsenti käibest.

Konkurentsiseaduse alusel on keelatud ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul, sealhulgas:

- 1) otsene või kaudne ebaõiglaste ostu- või müügihindade või muude ebaõiglaste äritingimuste kehtestamine;
- 2) tootmise, teenindamise, kaubaturu, tehnilise arengu või investeerimise piiramine;
- 3) võrdväärsete kokkulepete sõlmimisel erinevate tingimuste pakkumine või rakendamine erinevatele äripartneritele, pannes mõne neist sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda;
- 4) kokkuleppe sõlmimise eelduseks tingimuse seadmine, et teine pool võtab endale kokkuleppe objektiga mitteseotud lisakohustusi;
- 5) ettevõtja sundimine endaga või teise ettevõtjaga koondumiseks, konkurentsi kahjustava kokkuleppe sõlmimiseks, kooskõlastatud tegevuseks või otsuse vastuvõtmiseks;
- 6) põhjendamatu keeldumine kauba müümisest või ostmisest.

Eri- või ainuõigusena käsitatakse riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse poolt ettevõtjale antud õigust, mis võimaldab tal olla kaubaturul teiste ettevõtjatega võrreldes eelisseisundis või ainsaks ettevõtjaks sellel kaubaturul. Olulist vahendit, sealhulgas loomulikku monopoli omavaks loetakse ettevõtja, kelle omandis, valduses või opereerimisel on võrgustik, infrastruktuur või muu oluline vahend, mida teisel isikul ei ole võimalik või ei ole majanduslikult otstarbekas dubleerida, kuid millele juurdepääsuta või mille olemasoluta ei ole võimalik kaubaturul tegutseda.

Konkurentsiseadus sätestab ka kohustused eri- või ainuõigust või olulist vahendit omavale ettevõtjale, mille kohaselt eelpoolnimetatud ettevõtja on kohustatud:

- 1) lubama teisele ettevõtjale mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile kaupadega varustamise või nende müügi eesmärgil;
- 2) hoidma raamatupidamises selget vahet erinevate põhi- ja lisategevusalade vahel (näiteks tootmine, edastamine, turustamine ja ettevõtja muud tegevusalad), tagades sellega majandusarvestuste läbipaistvuse;
- 3) pidama eraldi arvestust iga toote või teenusega seotud tulude ja kulude kohta, lähtudes järjepidevalt kohaldatavatest ja objektiivselt põhjendatud arvestuspõhimõtetest, mis tuleb selgelt määratleda ettevõtja sise-eeskirjades. Tulude ja kulude arvestus peab võimaldama hinnata, kas ettevõtja toote või teenuse hind on mõistlikus vahekorras toote või teenuse väärtusega.

Eri- või ainuõigust või olulist vahendit omav ettevõtja võib keelduda lubamast teistele ettevõtjatele juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile, kui keeldumiseks on objektiivsed alused, sealhulgas:

- 1) on ohustatud antud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga ühendatud seadmete ohutus ja turvalisus ning võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi tööefektiivsus ja turvalisus;
- 2) on ohustatud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi terviklikkuse hoidmine või vastastikusel seoses toimimine;
- 3) seadmed, mida soovitakse ühendada võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga, ei vasta kehtivatele tehnilistele standarditele või reeglitele;
- 4) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puuduvad tehnilised ja finantsilised võimalused ning vahendid, et vajalikul määral efektiivselt ja turvaliselt teenindada vastava võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi kaudu või abil;
- 5) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puudub seadusega ettenähtud luba vastavaks tegevuseks;
- 6) juurdepääsu tagajärjel ei ole tagatud seadusega ettenähtud andmete kaitse.

Kõik elektrivõrguettevõtjad on konkurentsiseaduse alusel nii eri- ja ainuõigust kui ka olulist vahendit omavad ettevõtjad. Ainuõigus tuleneb ka eelpool punktis 3.2. kirjeldatud kontsessiooni printsiibist, mille alusel on nii põhivõrguettevõtjale kui ka igale jaotusvõrguettevõtjale määratud tegevuspiirkond, kus vastava võrguteenuse osutamine on lubatud vaid ühele nimetatud piirkonnas tegutsevatele ettevõtjale. Elektriturseadus reguleerib detailselt võrguettevõtjate tegevust ning sätestab ka järelevalve funktsiooni, mistõttu on ka võrguettevõtjate tegevuse järelevalve reguleeritud eelkõige elektriturseadusega.

Turgu valitsevat seisundit omab Eesti Energia AS nii elektrienergia tootja kui ka müüjana. KA-1 on elektriturseaduse alusel kohustus kooskõlastada mittevabatarbijatele müüdav elektrienergia hind ning selle raames ka AS-i Narva Elektri jaamad tootmishind. KA-1 on õigus kontrollida elektriturseaduse alusel ka turgu valitseva seisundiga müüja ning tootja poolt müüdava elektrienergia hindu.

Kui turgu valitseva seisundiga või olulist vahendit omav ettevõtja kuritarvitab oma seisundit, võib tulenevalt konkurentsiseadusest teha ettekirjutuse või algatada väärteomenetlust (maksimaalne trahv 500 000 kr). Korduval rikkumisel on õigus algatada kriminaalmenetlus.

Alates 1. jaanuarist 2008 on KA-1 kui uute funktsioonidega asutusel kohustus teostada järelevalvet elektrituru toimimise üle nii elektrituru- kui ka konkurentsiseaduse alusel. Elektriturseaduse alusel on üksikasjalikult reguleeritud elektrivõrguettevõtjate tegevus – nende õigused ja kohustused. Kuigi ka konkurentsiseadus sätestab elektrivõrkude kui olulist vahendit omavate ettevõtjate kohustused, on võrkude regulatsioonil otstarbekas rakendada antud sektori eriseadust ehk elektriturseadust.

Seevastu elektrienergia tootjate ja müüjate tegevus on reguleeritud elektriturseaduses küllaltki üldsõnaliselt ning siin võib osutada otstarbekaks rakendada konkurentsiseadust. 2008. aasta veebruaris esitas elektrienergia müüjana tegutsev Baltic Energy Partners KA-le avalduse, milles kaebas Eesti Energia AS kontserni

kuuluva AS-i Narva Elektriyaamad tegevuse peale. Kaebuse kohaselt keeldus AS Narva Elektriyaamad elektrienergia müügist. Nimetatud kaebuse lahendas amet konkurentsiseaduse alusel, kus tuvastas, et AS Narva Elektriyaamad on turgu valitsevat seisundit omav ettevõtja ning elektrienergia müügist keeldumisel oli tegemist turgu valitseva seisundi kuritarvitamisega. Nimetatud kaebuse lahendamisel selgus ka ühendatud konkurentsiameti eelis, kus energiasektori probleeme saab lahendada konkurentsiseaduse alusel, kasutades selleks energiaturu regulaatori teadmisi ja kogemusi.

3.5. Turuosaliste kohustused ja tarbijakaitse

3.5.1 Turuosaliste üldised kohustused

Turuosaliste kohustused on sätestatud elektrituruseaduses. Lisaks seadusega sätestatud kohustustele väljastab KA tegevusloa koos selles sätestatud tingimustega. Tegevusloa on nõutav alljärgnevatel tegevusaladel:

- 1) suurema kui 1 MW netovõimsusega tootmiseseadme kasutamise lõpetamiseks;
- 2) elektrienergia tootmiseks, välja arvatud tootmiseks ühe tootja poolt kokku alla 100 kW netovõimsusega tootmiseseadmete abil;
- 3) jaotusvõrgu kaudu võrguteenuse osutamiseks;
- 4) põhivõrgu kaudu võrguteenuse osutamiseks;
- 5) riigipiiri ületava alalisvooluliini kaudu elektrienergia edastamiseks;
- 6) otseliini kaudu elektrienergia edastamiseks;
- 7) elektrienergia müügiks;
- 8) elektrienergia impordiks, välja arvatud elektrienergia impordiks süsteemihalduri poolt.

KA väljastab tegevusloa koos selle juurde kuuluvate tingimustega. KA võib pärast tegevusloa väljaandmist muuta tegevusloa tingimusi või kehtestada uusi tingimusi, kui see on vajalik õigusaktis tehtud muudatuse arvestamiseks, varustuskindluse tagamiseks või elektrituruseadusest või selle alusel kehtestatud õigusaktist tuleneva kohustuse täitmise tagamiseks.

Kõige põhjalikumalt on elektrituruseadusega reguleeritud võrguettevõtjate tegevus, peamised seaduses sätestatud kohustused on kirjeldatud alljärgnevalt:

Võrguettevõtja osutab oma teeninduspiirkonnas tarbijale, tootjale, liinivaldajale või teisele võrguettevõtjale järgmisi võrguteenuseid:

- 1) asjakohase taotluse alusel ühendab liitumispunktis võrguga tema teeninduspiirkonnas asuva nõuetekohase elektripaigaldise;
- 2) asjakohase taotluse alusel muudab tarbimis- või tootmistingimusi;
- 3) võimaldab kasutada võrguühendust liitumispunktis;
- 4) edastab oma võrgus elektrienergiat liitumispunktini või alates liitumispunktist;
- 5) tagab õigusakti nõuete kohase mõtteseadme paigaldamise tema võrgus edastatud elektrienergia koguste kindlaksmääramiseks;
- 6) tagab mõõteandmete kogumise ja töötlemise;
- 7) osutab võrguteenustega otseselt seotud lisateenuseid.

Võrguettevõtja peab järgima võrguteenust osutades turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrguettevõtjal on õigus keelduda võrguteenuse osutamisest, kui:

- 1) võrguteenuse kasutaja elektripaigaldised ei ole kooskõlas õigusaktide nõuete või võrguettevõtja poolt võrguga ühendamiseks esitatud tehniliste tingimustega;
- 2) võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguteenuse kasutajast tuleneva muu asjaolu tõttu;
- 3) võrguteenust ei ole võimalik osutada võrguettevõtjast sõltumatutel põhjustel;
- 4) võrguettevõtja võrgus puudub võrguteenuse osutamiseks vajalik edastamisvõimsus.

Võrguettevõtja peab põhjendama võrguteenuse osutamisest keeldumist. Keeldumist põhjendades tuleb viidata keeldumise õiguslikule alusele ning teavitada sellest KA-t. Võrguettevõtja on kohustatud arendama võrku oma teeninduspiirkonnas viisil, mis tagab võimaluse järjepidevalt osutada õigusakti ja tegevusloa tingimuste kohast võrguteenust võrguga ühendatud tarbijatele, tootjatele, liinivaldajatele ja teistele võrguettevõtjatele, arvestades nende põhjendatud vajadusi.

Sisuliselt tagab eelpoolnimetatud regulatsioon võrguteenuse osutamise kõikidele turuosalistele ning kolmanda osapoole vaba juurdepääsu võrgule. Võimalused võrguteenuse keeldumiseks on äärmiselt piiratud ning praktikas ei ole esinenud juhtumeid, kus võrguettevõtja oleks keeldunud teenuse osutamisest.

Võrreldes võrguettevõtjatega on elektritootjatele elektrituruseaduse alusel kehtestatud tunduvalt vähem nõudeid. Seaduse alusel on peavad tootja tootmiseseadmed olema võrgueeskirjaga kehtestatud tehniliste nõuete kohased, tootja on kohustatud täitma süsteemihalduri poolt seaduse alusel antud korraldusi ning tootja on kohustatud süsteemihaldurile viivitamata teatama varustuskindlust või lepinguga võetud kohustuste täitmist ohustava või ohustada võiva avariiolukorra või avarii või muu asjaolu.

Lisaks seadusele on KA sätestanud turgu valitsevale tootjale AS-le Narva Elektriijaamad kohustuse tagada tarbijate katkematu varustamine elektrienergiaga. Kuna AS Narva Elektriijaamad ning Eesti Energia AS Iru Elektriijaam on äärmiselt olulised ka Narva ning Tallinna linna varustamisel soojusega, siis on tegevuslubadesse sätestatud ka kohustus tagada nimetatud linnade katkematu soojusvarustus.

Elektrienergia müügiluba peavad omama kõik võrguettevõtjad, kes müüvad elektrit oma võrguga ühendatud tarbijatele ja kõik elektrienergia müügiga tegelevad ettevõtjad.

3.5.2 Konkurentsiameti õigused ja kohustused

Lähtudes järelevalveasutuse seisukohast võib Eesti seadusandliku baasi pidada heaks, mis annab KA-le piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

KA-l on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide,

muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrku investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase elektrivarustuse.

Samas lasub KA-l kohustus teostada üldist järelevalvet elektrituruseaduse täitmise üle ning rikkumise korral koostada ettekirjutus. Ka võib turuosaline (tarbija või ettevõtja) esitada kaebuse teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mille KA peab oma otsusega lahendama. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale või esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus KA otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Lisaks on elektrituruseaduses sätestatud, et teatud liiki seaduse rikkumise korral on KA-l õigus algatada väärteomenetlus. Väärtegudena on klassifitseeritud alljärgnevad seaduse rikkumised:

- 1) võrguteenuse osutamise kohustuse rikkumine;
- 2) osutatavate võrguteenuste kvaliteedinõuete rikkumine;
- 3) elektrienergia müük kooskõlastamata piirhinna ja piirhinda ületava hinnaga;
- 4) piiriülese elektrikaubanduse reeglite rikkumine;
- 5) teabe esitamata jätmine.

Punktis 1 toodud rikkumise korral on ettenähtud rahaträhv maksimaalselt 20 000 krooni, ülejäänud rikkumiste korra maksimaalset 50 000 kr.

Kui turgu valitseva seisundiga või olulist vahendit omav ettevõtja kuritarvitab oma seisundit, siis konkurentsi seaduse alusel võib teha ettekirjutuse või algatada väärteomenetluse (maksimaalne trahv 500 000 kr). Korduval rikkumisel on õigus algatada kriminaalmenetlus.

3.5.3 Tarbijatele esitatav informatsioon

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- 1) liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- 2) võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- 3) andmed müügiettevõtja kohta, juhul kui võrguettevõtja on määranud müügikohustuse täitmiseks teise ettevõtja;
- 4) võrguteenuse tasud;
- 5) võrguteenuse tüüptingimused.

Elektrienergia müüja peab avalikustama oma veebileheküljel:

- 1) müügikohustuse raames müüdava (mittevabatarbijatele müüdava) elektrienergia hinnad;
- 2) elektrienergia müügi tüüptingimused;

- 3) andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaasta jooksul elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest.

Võrguteenuse tasud ning müügikohustuse raames müüdava elektrienergia hinnad tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist, lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka elektrienergiat on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning elektrienergia müügiga seotud näitajad. Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud informeerima tarbijaid elektrienergia tootmiseks kasutatavate energiaallikate jaotusest, vastav teave tuleb lisada tarbijatele esitatavale arvele.

Kokkuvõtteks on KA seisukohal, et tarbijate informeerimine on elektrisektoris üsna hästi reguleeritud. Tarbijate teavitamise aeg hinnamuutustest on piisav ning valdaval enamusel võrguettevõtjatel sisukad veebilehed, mille kaudu on tarbijatel võimalik saada piisavalt informatsiooni nii võrguteenuse kui ka elektrienergia müügi kohta.

3.5.4 Tarbijatega sõlmitavad lepingud, elektrivarustuse piiramine ning katkestamine ja kohtuväline menetlus

Tarbijate sõlmitavate lepingute valdkond on KA hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb KA-ga kooskõlastada võrguteenuse lepingu, müügikohustuse raames ehk mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia müügilepingu ning liitumislepingu tüüptingimused. Eelpoolnimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib KA lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Nii võrguettevõtja kui ka elektrienergia müüja võivad muuta lepingu tingimusi vaid juhul, kui muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolude arvessevõtmiseks ning kui KA on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud.

Elektrivarustuse katkestamine on äärmiselt detailselt reguleeritud. KA hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse, võimalikul maksevõime halvenemisel, piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma või muul viisil oluliselt rikkunud võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud kohustust. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus ja kavandatud katkestamise aeg. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse

katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtjaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale või müüjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitanud. Kui tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, varastab elektrit, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

Nii võrguteenuse kui ka elektrienergia müügilepingu lõpetamine on täpselt reguleeritud elektrituruseadusega. Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja elektrienergia tarbimist alustanud, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud ning seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist.

Võrguettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal või võrguettevõtjal on õigus elektrileping üles öelda juhul, kui: (1) tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja või võrguettevõtja poolt antud mõistliku aja jooksul heastanud; (2) võrguühendus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdnud, on katkestatud, kuna tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma või muul viisil oluliselt rikkunud võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud kohustust ja see katkestus on kestnud vähemalt 60 päeva; (3) tarbija on kasutanud elektrienergiat või võrguteenust omavoliliselt või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud võrguettevõtja vara või plomme või

taatlusmargiseid, mida võrguettevõtja või müüja on mõõteseadmetele paigaldanud. Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel on õigus pöörduda KA kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse KA-le, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui KA taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada KA otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

Kokkuvõttes on KA arvamusel, et elektritarbijad on küllaltki hästi kaitstud. Mittevabatarbijatele müüdava elektrienergia hind on reguleeritud, selle aluseks olevad kulud on regulaatori poolt kontrollitud ning ettevõtjatele on tagatud põhjendatud tulukus investeeritud kapitalilt. Kui vabatarbijal ei õnnestu leida soodsama hinnaga elektrienergia müüjat on tal õigus osta elektrit müügikohustuse raames reguleeritud hinnaga. Kehtiv turgu valitseva tootja ja müüja hinna regulatsioon on vajalik olukorras, kus elektrituru avanemine toimub järk-järgult ning tänasel hetkel on turg avatud vaid 13% ulatuses. Hinnaregulatsiooni puudumisel võiks tekkida olukord, kus nii tootjad kui ka müüjad võiksid teenida põhjendamatult ülikasumit.

Tarbijatele on kätte saadav piisav informatsioon nii hinnakujunduse, lepingute tüüptingimuste, tootmiseks kasutatavate energiaallikate jm kohta. Enamusel võrguettevõtjatel on hästi kujundatud ning piisavalt informatsiooni sisaldavad veebilehed. Võrguteenuse ning müügikohustuse raames müüdava elektrienergia lepingu tüüptingimused tuleb kooskõlastada KA-ga ning võrguteenuse ja elektrienergia müügi katkestamine või lepingu lõpetamine on seadusega detailselt reguleeritud.

4. Maagaasiturg

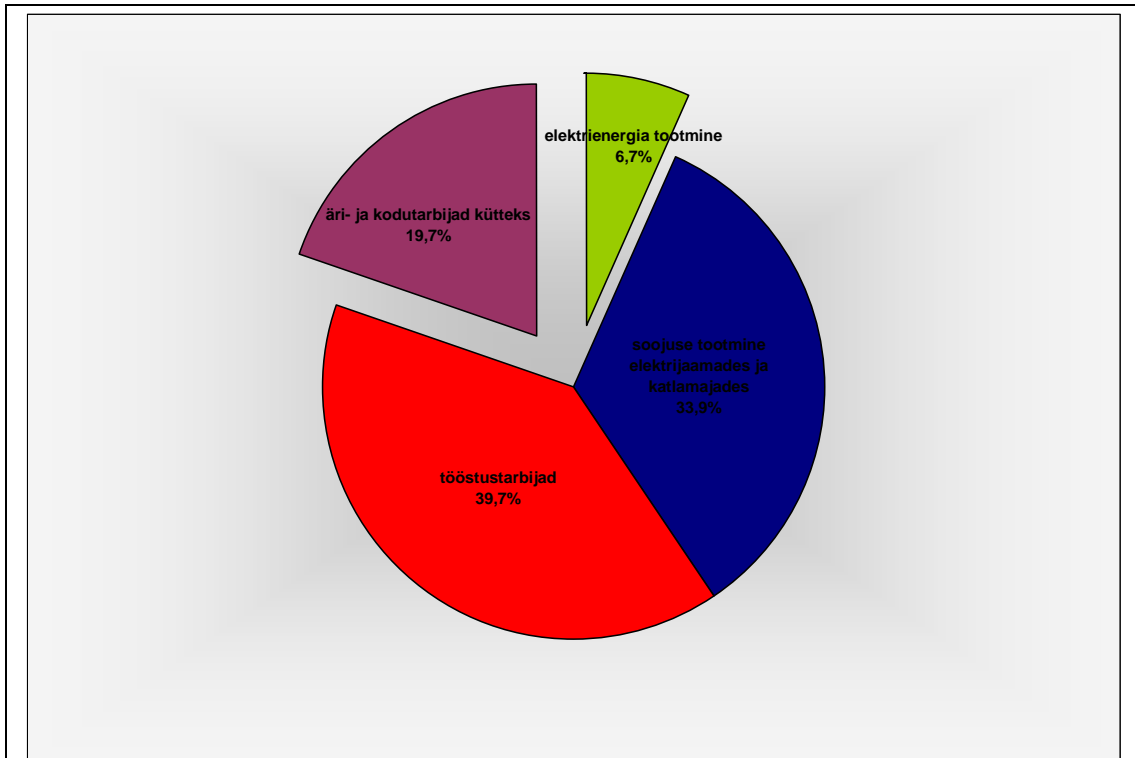
4.1. Ülevaade gaasiturust ja selle regulatsioonist

Analoogselt elektrisüsteemiga on ka gaasivarustussüsteem ehitatud endise Nõukogude Liidu (NL) ajal ning moodustas ajalooliselt osa tollasest NL-i gaasivarustussüsteemist. Eesti gaasivarustussüsteemi kaart on toodud joonisel 4.1.1. Eestil on ühendused vaid Venemaa ning Lätiga, mistõttu on Eesti analoogses olukorras koos teiste Balti riikidega ning Soomega, kus puuduvad ühendused teiste EL liikmesriikidega ning ainus varustusallikas on Venemaa.

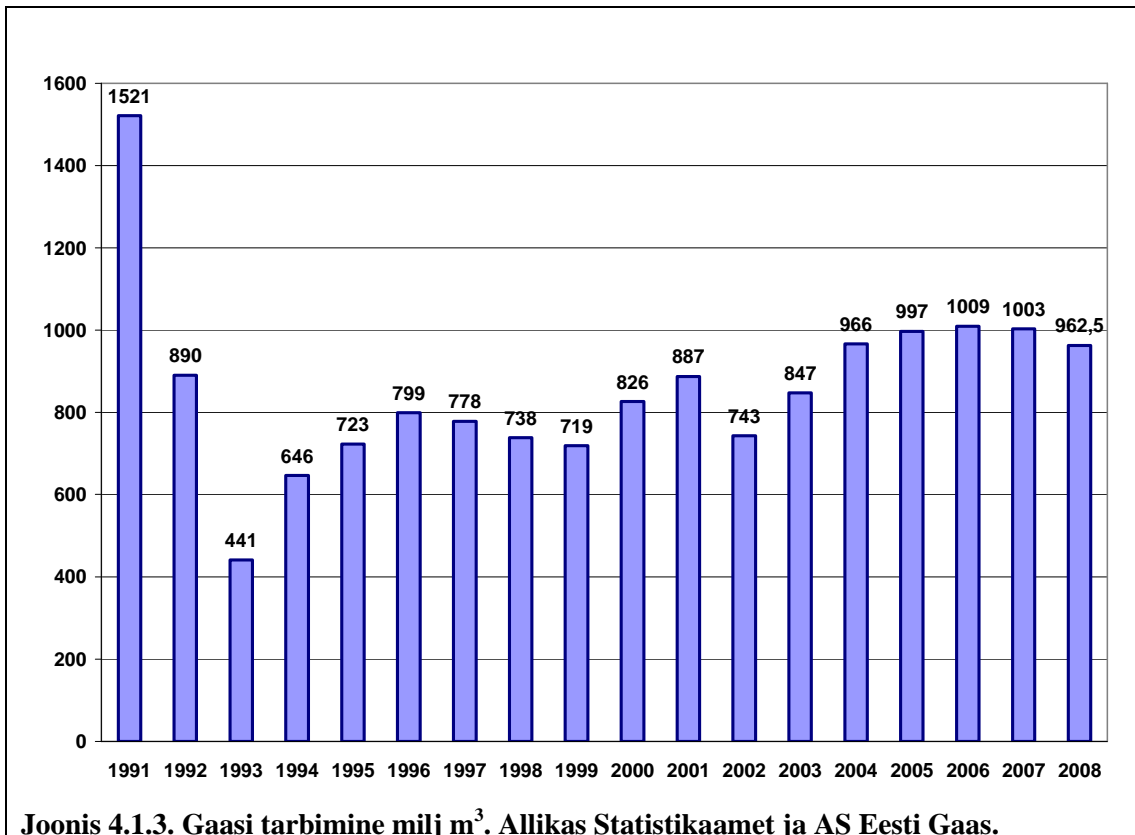

Joonis 4.1.1 Eesti maagaasivõrk

2008. aastal tarbiti maagaasi kokku 962,5 milj m³. Sellest 64,8 milj m³ elektri- tootmiseks, 327 milj m³ soojuse tootmiseks elektrijaamades ja katlamajades, 190,3 milj m³ kodu- ja äritarbijate poolt kütteks ning 383,5 milj m³ tööstuslikul otstarbel. Seega on Eesti eripäraks suur gaasitarbimise osakaal tööstuslikul otstarbel ja kütteks ning väike osakaal elektrienergia tootmisel. Maagaasi tarbimist erinevate tarbijagruppide lõikes iseloomustab joonis 4.1.2.

Joonis 4.1.2. Maagaasi tarbimine erinevate tarbijagruppide lõikes 2008. Allikas AS Eesti Gaas

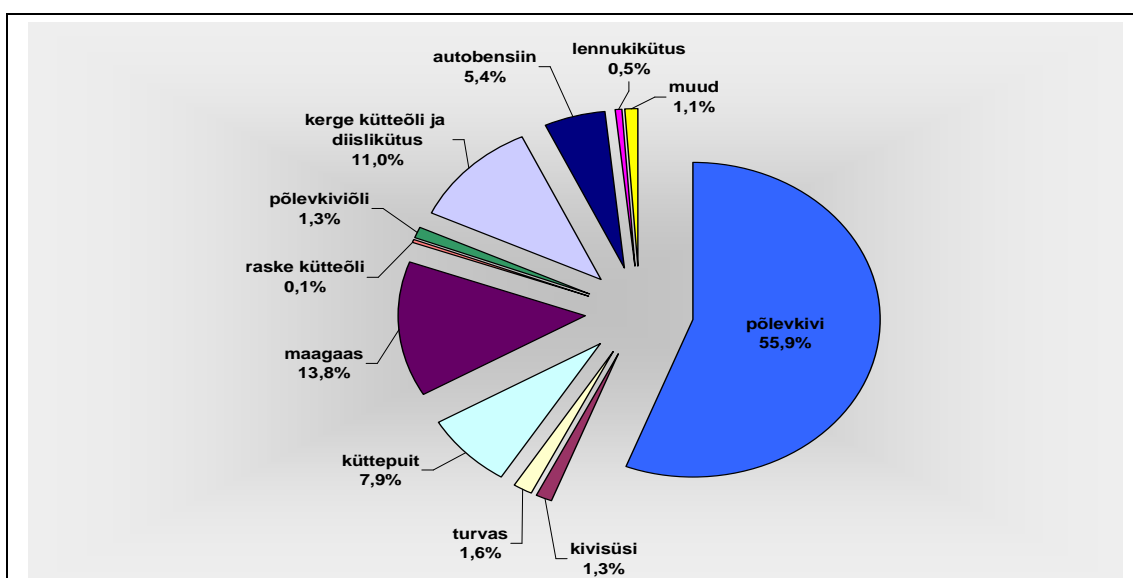

Joonis 4.1.3. Gaasi tarbimine milj m³. Allikas Statistikaamet ja AS Eesti Gaas.

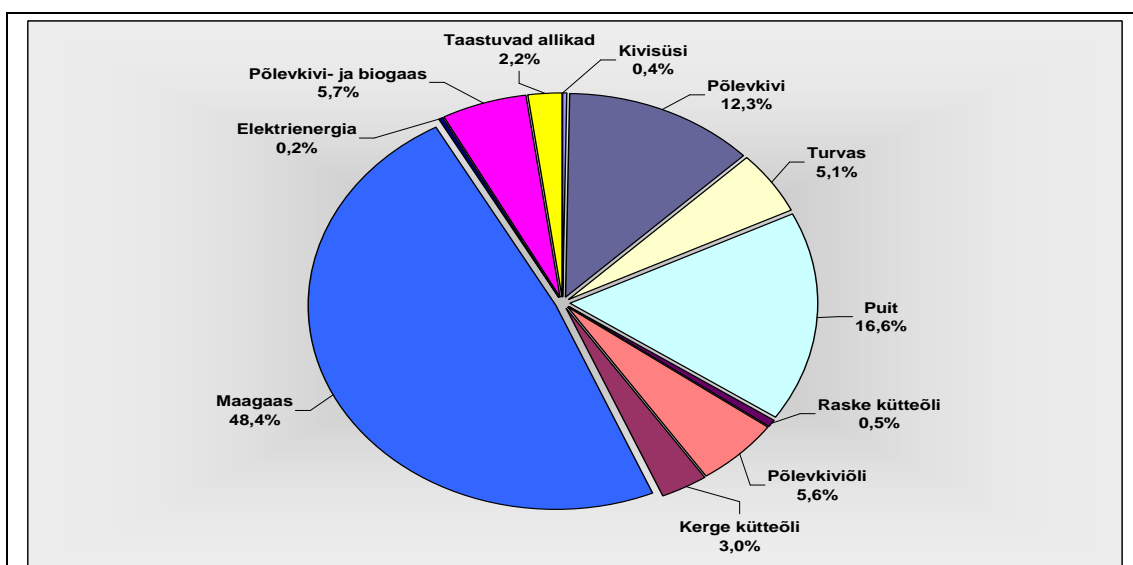
2008.a. toimus maagaasi tarbimise langus mis on seotud üldise majanduslangusega ning gaasi hinna tõusuga. Eesti SKP langes 2008.a. 3,6 % ja 2009 a. prognoositakse languseks 15%. Ka 2009.a. võib ennustada gaasitarbimise jätkuvat langust.

Väetisetootja AS Nitrofert poolt tarbitav gaasi kogus on moodustanud ligi 20% kogu Eesti gaasitarbimisest. Seega sõltub tulevikus Eesti gaasitarbimine suures osas sellest, milliseks kujuneb eelpool nimetatud ettevõtja gaasitarbimine. Veebruaris 2009 seiskas AS Nitrofert tootmise. Ilma Nitroferdita kujuneb aga tarbimine 215 milj. m³ (22%) väiksemaks ning on eeldatavalt 750 milj. m³. Tarbimise langust mõjutab ka kahe uue koostootmisjaama valmimine vastavalt Tallinnas ja Tartus, sest mõlema koostootmisjaama osas asendati gaas kohaliku kütuse turba ja puiduga. Gaasi tarbimise kogus pikemas perspektiivis sõltub seega eelkõige väetisetootjast AS Nitrofert. Juhul kui tehas enam ei käivitu ei ületa maagaasi tarbimine 750 milj. m³.

Maagaasi osakaal Eesti kütusebilansis on 13,8% (joonis 4.1.4.), seega ei ole tegemist eriti suure osakaaluga ning nagu juba eelpool mainitud, kasutatakse gaasi eelkõige tööstuslikul otstarbel ja kütteks. Seejuures on maagaasi osakaal elektrienergia tootmisel vaid 2,9%, kuid soojuse tootmisel koguni 48,4% (vt joonis 4.1.5.).

Joonis 4.1.4. Kütuste sisemine tarbimine kütteväärtuse alusel 2008. Teisendatud Statistikaamet koguselistest andmetest: Kütuse tarbimine kütuse liigi järgi.

Joonis 4.1.5. Soojuse tootmiseks kasutatavad kütused. Statistikaamet 2007

Eesti gaasivarustust iseloomustab ka asjaolu, et mitmetes piirkondades, nagu Lääne-Eestis, saartel ning ka Kesk-Eestis puudub gaasivarustus, suuresti on see ka tingitud Eesti territooriumi madalast asustustihedusest. Viimaste aastate jooksul on gaasivõrk laienenud Pärnu maakonda, Põltsamaale ja Viljandi linna. Järgneva projektidena on plaanis arendada gaasivõrk Paldiskisse. Kuna läbi Paldiski hakkaks kulgema ka võimalik Eesti-Soome gaasiühendus, siis sõltub selle trassi ehitamine ka Eesti - Soome ühenduse ehitamisest otsusest, sest vastavalt sellele valitakse ka gaasitrassi läbimõõt. Plaanitavalt valmib 2010. aastal ühendus Ahtme Soojuselektrijaamaga.

Analoogselt elektrisüsteemile tuleb ka gaasisüsteemi puhul ära märkida tugeva ülekande infrastruktuuri olemasolu ehk Eestis puudub ülekandevõime defitsiit. Samas on turu eripäraks täielik sõltuvus Venemaa gaasivarustusest.

Eesti gaasituru korraldus sai alguse 1998. aastal koos energiaseaduse jõustumisega, mis sätestas vabatarbijateks kõik gaasitarbijad v.a kodutarbijad. Alates 1. juulist 2007 on kõik tarbijad vabatarbijad ehk ka kodutarbijatel on õigus valida endale sobiv gaasi müüja ning turg on 100% avatud. Tabelis 4.1.1. on toodud gaasituru avamise dünaamika.

Tabel 4.1.1. Gaasituru avanemine

Aasta	Aastane tarbimine GWh aastas	Turu avatuse protsent
1998	Kõik v.a kodutarbijad	95
1999	Kõik v.a kodutarbijad	95
2000	Kõik v.a kodutarbijad	95
2001	Kõik v.a kodutarbijad	95
2002	Kõik v.a kodutarbijad	95
2003	1,8	95
2004	1,8	95
2005	1,8	95
2006	Kõik v.a kodutarbijad	95
2007 ¹	Kõik tarbijad	100
2008	Kõik tarbijad	100
2009	Kõik tarbijad	100

Märkus: ¹ Alates 01.07.2007

4.1.1 Riikidevahelised ühendused, vaba võimsuse olemasolu ning selle jagamine

Eestil on maagaasi võrguühendused Venemaa ning Lätiga. Kokku on Eestil kolm ühendust: Narvast ja Värskast Venemaale ning Karksist Lätti (joonis 4.1.1.) koguvõimsusega 11 000 tuh m³ ööpäevas. Reeglina on avatud vaid Värska ja Karksi ühendused. Narva ühendus on suletud Venemaa poolse ülekandesüsteemi piirangu tõttu. Erinevate ühenduste läbilaskevõimsused on alljärgnevad:

Karksi ühendus Lätiga 7 000 tuh m³ ööpäevas;

Värska ühendus Venemaaga 4 000 tuh m³ ööpäevas;

Narva ühendus Venemaaga, mille teoreetiline läbilaskevõime 4 000 tuh m³ ööpäevas, tegelik ülekandevõime mitte üle 500 tuh m³ ööpäevas.

2008. aasta tippkoormuseks kujunes 5200 tuh m³/ööpäevas, mis jääb tunduvalt alla süsteemi maksimaalsele läbilaskevõimele. Maagaasi tippkoormused aastate lõikes on esitatud tabelis 4.1.2.

Tabel 4.1.2. Maagaasi tarbimise tipp ja ülekandesüsteemi läbilaskevõime

	Import Eesti Gaas milj. m ³	Import Nitrofert milj.m ³	Kogu tarbimine milj. m ³	Tippkoormus		Süsteemi max läbilaskevõime	
				1000 m ³ /ööpäevas	MW	1000 m ³ /ööpäevas	MW
2001	789	76	865	5 400	2 099	7 000	2 721
2002	675	48	724	5 000	1 944	7 100	2 760
2003	732	106	838	5 500	2 138	7 800	3 032
2004	749	213	962	5 100	1 982	8 300	3 226
2005	774	216	991	5 200	2 021	10 400	4 043
2006	794	215	1 008	6 700	2 604	10 500	4 081
2007	796	208	1 004	6 400	2 488	10 700	4 159
2008	748	215	963	5 200	2 021	10 900	4 237
2009 progn	650	25	675	4 300	1 671	11 000	4 276
2010 progn	650	50	700	4 300	1 671	11 000	4 276
2011 progn	675	100	775	4 300	1 671	11 000	4 276
2012 progn	700	100	800	4 500	1 749	11 000	4 276
2013 progn	725	150	875	4 500	1 749	11 000	4 276
2014 progn	725	150	875	4 500	1 749	11 000	4 276
2015 progn	750	200	950	5 000	1 944	11 000	4 276
2016 progn	750	200	950	5 000	1 944	11 000	4 276

Seega ei esine praegu ülekandeteenuse võimsuse puudujääki. Süsteemihalduri AS-i EG Võrguteenus prognoosi kohaselt ei teki võimuse puudujääki ka prognoosis esitatud 2016. aastaks. Vastavalt eelpooltoodule puudub ka tureregulaatoril vajadus võimsuse jagamiseks. Täna on Narva suunalise ühenduse tehniline läbilaskevõime 4 000 m³ ööpäevas (1 555 MW), kuid seda ei ole võimalik kasutada Venemaa poolse piiratud läbilaskevõime tõttu. Lisaks plaanib AS EG Võrguteenus kogu ülekandesüsteemi läbilaskevõime järk-järgulist suurendamist, mis saavutatakse eelkõige gaasijaotusjaamade rekonstrueerimise teel.

Kokkuvõttes on Eestis gaasi ülekandesüsteemil täna piisavalt läbilaskevõimet ning prognoosis vaadeldud aastani 2016 ülekandevõimsuse puudujääki ei teki. Lisaks sellele on Eesti poolne tehniline läbilaskevõime 15 000 m³/ööpäevas, kuid seda ei saa kasutada Venemaa poolse Narva suunalise ülekandesüsteemi piirangu tõttu ning tänase läbilaskevõime suurendamine eeldaks Venemaalt täiendavaid investeeringuid.

4.1.2 Gaasivõrkude hinnaregulatsioon.

Erinevalt elektrivõrguettevõtjatest ei rakendata gaasivõrguettevõtjatele tegevusloa väljastamisel nn ainuõiguse printsiipi ning vastavalt maagaasiseadusele on lubatud ka paralleelse võrgu ehitamine. Senise praktika kohaselt ei ole olnud paralleelse võrgu ehitamise juhtumeid.

Tegevuslubade väljastamisel jaotusvõrguettevõtjatele määrab KA kaardi peal ära võrguettevõtja tegevuspiirkonna. Võrguettevõtjatel on kohustus arendada võrku oma tegevuspiirkonnas viisil, mis tagab kõikide juba liitunud ning liituda soovivate tarbijate gaasivarustuse.

AS-le EG Võrguteenus kuuluvad nii gaasi põhivõrk kui ka suurim jaotusvõrk. AS-i EG Võrguteenus aktsiad kuuluvad AS-le Eesti Gaas, kes on ühtlasi ka suurim

ettevõtja Eesti gaasiturul, ettevõtja suurimad aktsionärid on Gazprom, Eon-Ruhrigas ning Fortum. Koos AS-ga EG Võrguteenus on Eestis kokku 27 gaasi jaotusvõrguettevõtjat, mida on suhteliselt palju. Gaasi jaotusvõrkude nimekiri on toodud KA veebileheküljel.

Ka jaotusvõrkude osas on turg äärmiselt kontsentreeritud, AS EG Võrguteenus jaotusteenuse turuosa on ca 91% ning ettevõtjal on 50 tuhat klienti. Ülejäänud jaotusvõrguettevõtjad on reeglina suhteliselt väikese müüginahuga mitte üle 10 000 tuh m³/aastas ning klientide arv ei ületa tuhandet klienti. Väikeste gaasivõrkude jaotusteenuse summaarne turuosa on vaid 9%. Gaasivõrkude peamised koondnäitajad on toodud tabelis 4.1.3. Gaasi ülekannet osutab vaid AS EG Võrguteenus. Nimetatud tabelis on toodud eelpoolnimetatud ettevõtja kui suurima jaotusvõrgu jaotusteenuse hinnad. Kõikide ettevõtjate hinnad on avalikustatud KA veebilehel.

Tabel 4.1.3. Gaasivõrguettevõtjate koondnäitajad

Tarbija	Reguleeritud ettevõtjate arv	Võrguteenuse hind 2008 €/MWh (EEK/tuh. m ³)			Võrguteenuse hind 2009 €/MWh (EEK/tuh. m ³)		
		Suur tööstustarbija (I4)	Kommerts-tarbija (I1)	Kodutarbija (D3)	Suur tööstustarbija (I4)	Kommerts-tarbija (I1)	Kodutarbija (D3)
Ülekanne	1	0,65 (93)			0,96 (137,5)		
Jaotus	27	1,51 (218)	1,51 (218)	5,37 (773)	1,92 (276,3)	1,92 (276,3)	5,76 (829,5)

Märkused:

vastavalt Eurostat'i definitsioonile on:

-suure tööstustarbija (I4) aastane tarbimine on 116 300 MWh ehk 12 600 tuh. m³

-kommertstarbija (I1) aastane tarbimine on 116,3 MWh ehk 12,6 tuh. m³

-kodutarbija aastane tarbimine on 23 260 kWh ehk 2,53 tuh m³

Võrguteenuse andmed on vastavalt AS EG Võrguteenus hinnakirjale.

Kuna võrguteenuste hindade ühik on tuh m³, siis on sulgudes toodud ka hinnad ühikutes EEK/tuh m³); gaasi kütteväärtus on 9,2 MWh/tuh m³.

1 € = 15,6466 EEK

AS EG Võrguteenus hinnad on kehtestatud vastavalt rõhule, kolmes hinnakategoorias:

Tabel 4.1.4. Gaasi võrguteenuse hinnad vastavalt rõhule

Võrguteenuse liik	2008	Alates 01.07.2009
	hind kr/1000 m ³	
ülekanne teenus rõhul üle 16 bar	93,70	137,55
jaotusteenus rõhul 0,1 kuni 16 bar	217,70	276,28
jaotusteenus rõhu alla 0,1 bar	772,70	829,47

Hinnad suurenesid alates juulist 2009.a. seoses drastilise müüginahuga langusega rõhul üle 16 bar, mis omakorda mõjutas kõikide teise kategooriate hindu. Siinkohal tuleb rõhutada, et ettevõtte tegevuskulud ei kasvanud. KA nõudel on hinnad arvestatud lähtuvalt majanduslikust olukorrast ning tegevuskuludele osas sätestati 5%-line kokkuhoid.

Kõrgemas rõhukategoorias 0,1 kuni 16 bar liitunud tarbijad on tööstustarbija, teised võrguettevõtjad, kaugkütte katlamajad ning koostootjad. Kodutarbijad on reeglina liitunud madalamas rõhukategoorias alla 0,1 bar. Üksikud suured tarbijad (AS Nitrofert, Eesti Energia AS Iru Elektri jaam) ning mõned võrguettevõtjad on liitunud AS EG Võrguteenus ülekannevõrguga rõhul üle 16 bar.

AS-st Eesti Gaas sõltumatud võrguettevõtjad on reeglina kehtestanud kõikidele tarbijatele ühe jaotusteenuse hinna, mis ei sõltu gaasivõrgu rõhust ega muudest tarbimist iseloomustavatest näitajatest nagu tarbimise maht ning nende võrguteenuse hinnad jäävad vahemikku 0,41 kuni 1,27 kr/ tuh m³.

Vastavalt seadusele rakendatakse hinnaregulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suurusest. KA tööle lisab see lisakoormuse kuna töömaht hindade kooskõlastamisel sõltub eelkõige ettevõtjate arvust ning mitte nende suurusest.

Ainus erand gaasivõrguettevõtjate regulatsioonil on võrgutegevuse juriidilise eristamise nõue. Vastavalt maagaasiseadusele on juriidiline eristamine nõutav, kui klientide arv on üle 100 000 või kui ühes ettevõtjas on samaaegselt nii ülekande- kui ka jaotusvõrk. Tulenevalt sellest on juriidiliselt eristatud vaid AS-le Eesti Gaas kuuluv võrguettevõtja ning alates 2006. aasta algusest on moodustatud eraldi äriühing AS EG Võrguteenus. Teistel ettevõtjatel on seadusega sätestatud raamatupidamise eristamise kohustus. Kuna AS EG Võrguteenus teostab nii ülekande- kui ka jaotusteenust, siis on mõlema teenuse suhtes sätestatud samuti raamatupidamise eristamise nõue.

Vastavalt seadusele kooskõlastab KA eraldi alljärgnevad võrguteenused ning meetodikad:

- ülekandeteenus
- jaotusteenus
- liitumistasu meetodika.

Kooskõlastamisele ei kuulu bilansigaasi hind ning tasu gaasi transiidi eest, nimetatud tasudele rakendab KA nn *ex-post* kontrolli ehk hinna järelevalvet.

Gaasivõrguettevõtjate regulatsioon toimub samadel printsiipidel elektrivõrkude regulatsiooniga. KA töötab välja võrguteenuste arvutamise ühtse meetodika, mis on aluseks ülekande- ning jaotusteenuse kujundamisele ning kooskõlastamisele. Meetodika on avalikustatud KA veebileheküljel. Algandmete kogumiseks on KA töötanud välja ja avaldatud oma veebileheküljel vastavad tabelid, mis tuleb võrgutasude kooskõlastamiseks täita. Tabelid on suhtelised mahukad ning sisaldavad tehnilisi andmeid, detailset raamatupidamise kasumiaruannet ja bilanssi ning andmeid põhivara kohta. Samuti esitavad ettevõtjad detailse investeringute plaani ning võrguteenuste müügikogused. Kuna hinna kooskõlastamiseks esitatakse tabelid on mahukad, siis on nende täitmine nõutav vaid hindade kooskõlastamisel. Regulaarset tabelite täitmist ei nõuta, kuid vajadusel on KA-l õigus küsida informatsiooni ettevõtja majandustulemuste ning tehniliste näitajate kohta ning nõuda ka veebilehel toodud tabelite täitmist. Samas on ettevõtjad kohustatud eristama oma raamatupidamise aastaaruandes võrguteenuse ning gaasi müügi. Raamatupidamise aastaaruanne on avalik dokument, millega saavad tutvuda kõik huvitatud osapooled.

Algandmete esitamise kohustus on sätestatud seadusega, mille alusel on KA-l õigus küsida kõiki andmeid, mis on vajalikud nii hindade kooskõlastamiseks kui ka järelevalvemenetluste läbiviimiseks. Samuti on KA töötajatel õigus igal ajal külastada ettevõtjaid ning nõuda andmeid ning dokumentidest koopiaid. Senise regulatsiooni

praktika kohaselt ei ole ettevõtjad andmete esitamisest keeldunud ning kehtestatud regulatsioon andmete esitamise suhtes toimib probleemideta.

Gaasivõrkude hinnaregulatsioonil on KA-l määrav roll regulatsiooni metoodika valikul. Seadus sätestab hinnaregulatsiooni suhtes alljärgneva:

- KA peab kooskõlastama kõik võrguteenuse hinnad ja liitumistasu arvutamise metoodika enne jõustumist.
- Võrguteenuste hinnad peavad olema põhjendatud, lähtudes võrgu toimimiseks ja arendamiseks, töö- ja varustuskindluseks, võrgu kaudu jaotatava gaasi mõõtmise ja mõõtmisandmete edastamiseks ja arvestamiseks vajalikest kulutustest ning põhjendatud tulukusest nii, et oleks tagatud tarbija häireteta varustamine gaasiga.
- Võrguteenuste hinnad tuleb kujundada selliselt, et oleks tagatud:
 - vajalike tegevuskulude katmine;
 - investeringud tegevus- ja arenduskohustuse täitmiseks;
 - keskkonnanõuete täitmine;
 - kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine;
 - põhjendatud tulukus.
- KA töötab välja ja avalikustab võrgutasude arvutamise ühtse metoodika ning lähtub sellest võrguettevõtjate võrgutasude kooskõlastamisel.

Seega on regulaatori otsustada milline metoodika valida. Metoodika valikul on arvestatud ka ettevõtjate arvamust ning metoodikad valmisid KA ning ettevõtjate vahelise arutelu tulemusena. Võrgutasude hinnaregulatsioonil on kasutusel printsiip, kus ettevõtja esitab taotluse hindade kooskõlastamiseks vastavalt vajadusele ning hinnad kehtivad kuni uute hindade kooskõlastamiseni.

Võrgutasude hinnakujunduse alused on alljärgnevad:

Võrguteenuse müügiimaht

Müügiimahtude hindamine on äärmiselt oluline. Kuna võrgutasude puhul on tegemist valdavalt püsikuludega, siis mida suurem on müügiimaht, seda väiksemaks kujuneb võrgutasu suurus. Võrguteenuse müügiimahu hindamisel kasutatakse nii müügiimahu ajaloolist dünaamikat kui ka tarbimise vastavust klientide arvule, viimast on efektiivne kasutada eelkõige kodutarbijate osas, kuna on välja kujunenud kindlad suurusjärgud kodutarbijate tarbimise mahu kohta (m^3 /klient).

Mittekontrollitavad kulud

Mittekontrollitavateks kuludeks loetakse need, mille suurus ei olene ettevõtja majandustegevusest ning millele ei saa rakendada ka kulude kokkuhoiu kohustust. Mittekontrollitavad kulud on riigilõivud ning teistele võrguettevõtjatele makstavad võrguteenuse osutamisega seotud kulud. Näiteks kõik väikesed võrguettevõtjad on liitunud AS EG Võrguteenus gaasivõrguga ning võrguteenuse osutamisega seotud teenuse eest tasuma KA poolt kooskõlastatud hinnada.

Püsikulud

Püsikulude osas teostab KA põhjalikku analüüsi. Peamised meetodid püsikulude hindamisel on sarnaste ettevõtjate võrdlus (*benchmarking*), kulude dünaamika analüüs ning üksikute kululiikide audit ja analüüs. Võrdluse (*benchmarking*) kasutamise eelduseks on piisava arvu ettevõtjate olemasolu. Jaotusvõrkude hinnaregulatsioonis on võrdlust võimalik edukalt kasutada vaid väiksemate võrguettevõtjate hinnaregulatsioonis (nagu eelpool mainitud on Eestis kokku 27 jaotusvõrguettevõtjat). Samas on probleemiks võrdluse kasutamine AS EG Võrguteenus jaotus- ja ülekandevõrgu regulatsioonis. AS-le EG Võrguteenus kuuluv jaotusvõrk ületab oma suuruselt teisi võrreldavaid gaasi jaotusvõrke mitmekümnekordselt, mistõttu on võrdleva analüüsi (*benchmarking*) kasutamine ettevõtja kulude analüüsiks praktiliselt võimatu. Kasutada saab vaid võrdlust teiste riikide jaotusvõrkudega. Analoogne on ka olukord AS-le EG Võrguteenus kuuluva ülekandevõrgu kulude võrdlemisel, kus saab samuti kasutada vaid võrdlust teiste riikide ülekandevõrkudega.

Olulisteks meetoditeks püsikulude analüüsil on ka kulude dünaamika ning üksikute kulukomponentide analüüs. Kulude dünaamika hindamisel on eeldatud, et nende tõus ei tohi ületada inflatsiooni THI näol, lisaks sellele peab ettevõtja saavutama ka täiendavat kulude kokkuhoidu efektiivsema majandamise ning tootlikkuse kasvu kaudu. Üksikute kulukomponentide analüüsil kontrollitakse üksikute kuluartiklite põhjendatust. Võrguettevõtjal on peamisteks kuluartikliteks hooldus- ja remondikulud, tööjõukulud, müügikulud jne. KA poolt teostatava analüüsi käigus kontrollitakse ka muuhulgas, kas ettevõtja ostab teenuseid turuhinnaga, kas kaupade, tööde ja teenuste ostmisel on järgitud hankereegleid.

Kapitalikulu (põhivara kulum)

Analoogselt elektrivõrkude regulatsioonile kasutab KA gaasivõrkude regulatsioonis regulatiivset kapitalikulu meetodit, mis reeglina erineb ettevõtja raamatupidamise kulumi arvestusest. Regulatiivse kapitalikulu meetodi eeliseks on arvestuse lihtsus ning läbipaistvus nii tarbijale, ettevõtjale kui ka regulaatorile. Kuna kasutusel on vaid kaks kapitalikulunormi ehk põhivara kuluminormi, siis on nii reguleeritava vara kui ka kapitalikulu arvestuse kontrollimine äärmiselt lihtne ning arusaadav. Regulatiivse kulumi arvestamisel kasutatakse printsiipi, kus kapitalikulu lülitatakse võrgutasudesse vastavalt põhivara tehnilisele elueale.

Kapitalikulu arvestamisel kasutatakse printsiipi, kus põhivara jagatakse vanaks põhivaraks ning uuteks investeeringuteks ning sätestatakse piiraasta. Kogu vara, mis on soetatud enne piiraastat loetakse vanaks põhivaraks ning sellele rakendatakse vaid ühte kuluminormi, mis arvestab nii vara koosseisu kui ka vanust. Ka uutele investeeringutele rakendatakse ühte kaalutud keskmist põhivara kuluminormi. Kuluminormi arvutamise aluseks on investeeringute struktuur.

Kuna enamuse väikeste ettevõtjate gaasivõrgud on ehitatud viimase viie aasta jooksul, siis on tegemist vaid uute investeeringutega, mida loetakse nn uueks põhivaraks ning kapitalikulu arvestamisel kasutatakse vaid ühte – uue põhivara kapitalikulunormi. Seevastu AS-i EG Võrguteenus ülekande- ning jaotusvõrk on ehitatud valdavalt endise Nõukogude Liidu ajal ning seal kasutatakse kapitalikulu arvestamisel nii uue kui ka vana põhivara kapitalikulunormi.

Põhjendatud tulukus

Põhjendatud tulukuse arvutamisel kasutatakse analoogselt teiste regulaatoritega mudelit, kus tulukus arvutatakse kaalutud keskmise kapitali hinna (WACC) ja reguleeritava vara alusel. Kaalutud keskmine kapitali hind sõltub muuhulgas ka konkreetse ettevõtjatega seotud riskidest. AS-le EG Võrguteenus on KA arvanud kaalutud keskmiseks kapitali hinnaks 7,60% ning väikestele jaotusvõrguettevõtjatele 9,35%. Kaalutud keskmise kapitali hinna arvutamise aluseks on riskivaba tulumäär. Kuna Eestis riigi võlakirjad sisuliselt puuduvad, siis on riskivaba tulumäära aluseks võetud Saksamaa 10-aastase riigi võlakirja viimase viie aasta tootlikkus, millele liidetakse Eesti riigi risk. Viie aasta ajaloolist tootlust kasutatakse selleks, et põhjendatud tulukuse arvutamisel vältida turu kõikumisi.

Reguleeritav vara

Nii kapitalikulu kui ka põhjendatud tulukuse arvestuse aluseks on reguleeritav vara, kus KA kasutab teiste regulaatoritega analoogset printsiipi. Reguleeritava vara arvestuse juures on äärmiselt oluline selle järjepidevus. Reguleeritava vara arvestus toimub printsiibil, kus reguleeritava vara algväärtusele liidetakse teostatud investeeringud ning lahutatakse regulatiivne kapitalikulu. Reguleeritava vara algväärtuseks on reeglina võetud põhivara raamatupidamise väärtus. Väiksemate gaasivõrkude reguleeritava vara väärtuse kontrollimisel on KA kasutanud ka võrdlusmeetodit, kus on võrreldud erinevate ettevõtjate vara väärtuse vastavust nii võrgu km pikkusele kui ka tarbimise mahule. Kuna väiksemate võrguettevõtjate investeeringud on teostatud valdavalt pärast 2000. aastat, siis reguleeritava vara analüüsimise käigus on KA kontrollinud ka teostatud investeeringute efektiivsust.

Gaasivõrgu väljaehitamiseks vajalikud investeeringud finantseeritakse kahest allikast: ettevõtja omavahenditest teostatavad nn arendusinvesteeringud ja tarbijate poolt tasutav liitumistasu. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb liitumistasu arvutamisel lähtuda printsiibist, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine ja keskkonna ning kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine. Seadus ei sätesta, milline osa investeeringutest tuleks katta ettevõtja omavahenditest ja milline tarbijate poolt tasutud liitumistest. Näiteks võib täiesti uue gaasivõrgu rajada printsiibil, kus kogu investeering teostatakse vaid tarbijate poolt tasutavate liitumistasude arvelt. Seega on see ettevõtjate otsustada, millist investeeringute finantseerimise skeemi rakendada. Samas on see ülimalt oluline reguleeritava vara arvestamisel, sest viimase hulka arvestatakse vaid omavahenditest teostatavad arendusinvesteeringud. Tarbijate poolt tasutud liitumistasu on juba kord tarbijate poolt ära tasutud ning seetõttu ei tohi seda teistkordselt tarbijate käest võtta ehk neid kulusid ei lülita võrgutasudesse. Seega, kui näiteks kogu gaasivõrgu rajamine finantseeritakse vaid tarbijate poolt tasutavatest liitumistasudest, puudub ettevõtjal reguleeritav vara ning kapitalikulu ega ärikasumit võrguteenuse hinda ei lülitata.

4.1.3 Gaasivarustuse kvaliteet

Gaasivarustuse kvaliteedinõuded kehtestati maagaasiseaduse muudatustega 2007. aasta alguses, mille alusel rikestest põhjustatud gaasivarustuse katkestuse järjestikune kestus ei või olla pikem kui 72 tundi ja aastane summaarne katkestuse kestus pikem kui 130 tundi. Katkestuste kestuse üle peab arvestust võrguettevõtja ning KA ülesanne on kontrollida kvaliteedi nõuete täitmist.

4.1.4 Bilansivastutus

Esialgne bilansivastutuse regulatsioon oli rakendatud juba 2003. aasta juulis jõustunud maagaasiseaduses, seda täiendati 2005. aasta lõpus jõustunud seaduse muudatusega. 2006. aasta jaanuari külmal perioodil, mil tekkis gaasi puudujääk, ilmnes ka bilansivastutuse ebapiisav regulatsioon, mis tingis bilansivastutuse peatüki olulise täiendamise seaduse muutmise käigus. Maagaasiseaduse muudatused jõustusid 2007. aasta märtsis ning seal on sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Bilansi perioodiks on ööpäev ning kodutarbija bilansi eest vastutab võrguettevõtja. Bilanss on seaduse tähenduses tasakaal turuosalise gaasi müügilepingus kokkulepitud gaasikoguse ning turuosalise tarbitud või edasi müüdüd gaasikoguse vahel. Seega vastutavad sisuliselt kõik turuosalised, v.a kodutarbijad, et nende tarbimise ööpäevane kogus vastaks lepingus kokkulepitule.

Bilansivastutus on korraldatud printsiibil, kus süsteemihaldur (AS EG Võrguteenus) vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks süsteemihaldur ostab või müüb bilansigaasi. Kui näiteks tarbija tarbis gaasi rohkem kui lepingus ette nähtud, peab ta puudujääva koguse bilansigaasi hinnaga juurde ostma, vastupidisel korral aga bilansigaasi hinnaga maha müüma. Eeldatavalt on puudujääva bilansigaasi hind kallim kui lepinguline hind ning ülejääva bilansigaasi hind taas odavam kui lepinguline hind. Sisuliselt on tegemist börsile analoogse situatsiooniga, kus defitsiidi korral hind tõuseb ning ülejäägi korral taas langeb. Samas ei pea tarbija nn “börsimängudes” osalema, vaid võib delegeerida kogu bilansivastutuse gaasi müüjale, kes garanteerib ka vastava gaasikoguse olemasolu.

Eesti gaasiturgu iseloomustab äärmine kontsentreeritus, kus gaasi impordivad vaid kaks ettevõtjat: AS Eesti Gaas ning AS Nitrofert. AS Nitrofert on keemiaettevõtja, kes kasutab maagaasi tööstuslikus protsessis ning impordib gaasi vaid omatarbeks. Seega impordib kogu ülejäänud tarbijatele vajamineva gaasi AS Eesti Gaas, kes on osutanud tarbijatele ning teistele võrguettevõtjatele gaasi müüjana ka bilansihalduri teenust ehk gaasi müügihind on sisaldanud ka bilansiteenust.

Vastavalt Maagaasiseaduse §16 esitab süsteemihaldur bilansihaldurile bilansi selgitamisega seotud andmete ja muude asjakohaste andmete alusel iga arvestusperioodi kohta arved bilansihalduri ostetud bilansigaasi eest makstava tasu ja õigusaktist või lepingust tulenevate muude süsteemihaldurile makstavate tasude kohta.

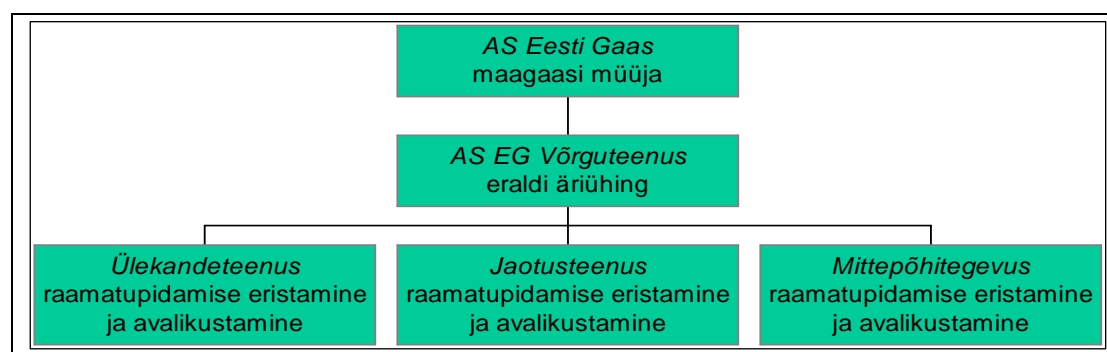
Bilansigaasi hinna arvutamisel lähtutakse sellest, et see võimaldab süsteemihalduril:

- 1) katta bilansigaasi ostuks tehtud põhjendatud kulutused;
- 2) katta bilansigaasi ostu ja müügiga seotud muud põhjendatud kulutused;
- 3) tagada põhjendatud tulukuse.

Süsteemihaldur kooskõlastab bilansigaasi hinna määramise meetoodika tüüptingimused KA-ga. 2008.a. on kooskõlastas KA AS EG Võrguteenus bilansigaasi hinna määramise meetoodika ja rakendamise tüüptingimused.

4.1.5 Tegevusalade eristamine

Vastavalt maagaasiseadusele peab jaotusvõrk moodustama eraldi ettevõtja kui tarbijate arv on üle 100 000. Samas ei ole Eestis ühtegi jaotusvõrku, mille tarbijate arv ületab 100 000. Ülekandevõrk peab olema juriidiliselt eristatud, samas on lubatud moodustada äriühing, mis teostab nii ülekande- kui ka jaotusteenust. AS Eesti Gaas, kellele kuulub nii ülekande kui ka suurima turuosaga jaotusvõrk, on moodustanud äriühingu AS EG Võrguteenus, mis teostab nii ülekande- kui ka jaotusteenust. Ehk tegemist on nn kombineeritud võrguoperaatoriga, kus ülekande- ja jaotusteenus ning mittepõhitegevus on eristatud raamatupidamises ning avalikustatud. Seejuures peab ettevõtja kehtestama raamatupidamiseskirjad varade ja kohustuste ning tulude ja kulude jaotamise osas ning raamatupidamise aastaaruandes peab kulude jagamise õigsuse kohta andma hinnangu audiitor. AS-i Eesti Gaas struktuur on toodud alljärgneval joonisel 4.1.6.

Joonis 4.1.6. Eesti Gaas struktuur.

Kõik ülejäänud jaotusvõrgud peale AS-i EG Võrguteenus (täna seisuga 27 ettevõtjat), kui ka alla 100 000 tarbijaga ettevõtjad on kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- jaotusteenuse osutamine
- maagaasi müük vabatarbijatele
- maagaasi müük kodutarbijatele
- mittepõhitegevus.

KA on töötanud välja ja avalikustanud oma koduleheküljel vastavad juhised ning aruandevormid, mille alusel saavad ettevõtjad tegevusalasid eristada. Seejuures peab ettevõtja kehtestama raamatupidamiseskirjad varade ja kohustuste ning tulude ja kulude jaotamise osas ning raamatupidamise aastaaruandes peab kulude jagamise õigsuse kohta andma hinnangu audiitor.

Lisaks võrguteenuse, maagaasi müügi ning mittepõhitegevuse eristamisele peavad ettevõtjad eristama oma raamatupidamise ka erinevate teenuste osutamise lõikes (nn regulaatori poolt sätestatud tegevusalade eristamine).

Kombineeritud võrguoperaator (AS EG Võrguteenus) on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- ülekandeteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)

- jaotusteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)
- transiit (*ex-post* regulatsioon ehk KA-l on õigus kontrollida hindade põhjendatust)
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale)
- bilansigaasi müük (*ex-post* regulatsioon ehk KA-l on õigus kontrollida hindade põhjendatust)
- mittepõhitegevus.

Jaotusvõrguettevõtja, kes ei ole kohustatud moodustama eraldi äriühingut on kohustatud eristama oma raamatupidamise alljärgnevalt:

- maagaasi müük mittevabatarbijatele (KA kooskõlastab kaalutud keskmise hinna)
- maagaasi müük vabatarbijatele (KA-l on õigus kontrollida, et ei toimuks ristsubsideerimist müügil mittevabatarbijatele ja vabatarbijatele)
- jaotusteenuse müük (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab võrgutasud enne nende jõustumist)
- tarbijate poolt tasutud liitumistasud (*ex-ante* regulatsioon ehk KA kooskõlastab liitumistasude arvutamise meetodika eraldi igale ettevõtjale)
- mittepõhitegevus.

Tegevusalade eristamist AS-s EG Võrguteenus iseloomustab alljärgnev tabel 4.1.5.

Tabel 4.1.5. Tegevusalade eristamine AS-s EG Võrguteenus

	Gaasi ülekanne	Gaasi jaotus
Eraldi peakontor (Jah/Ei)	Jah	Jah
Ettevõtjaid näidatakse eraldi äriühingutena (Jah/Ei)	Jah	Jah
Raamatupidamise eristamine koos regulaatori poolsete juhistega (Jah/Ei)	Jah	Jah
Raamatupidamise eristamise auditeerimine (Jah/Ei)	Jah	Jah
Eristatud raamatupidamise avalikustamine (Jah/Ei)	Jah	Jah
Eraldi ettevõtja juhatus, milles ei osale ühte kontserni kuuluvate ettevõtjate juhatuse liikmed (Jah/Ei)	Jah	Jah

4.1.6 Tegevuskava

AS EG Võrguteenus on kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste gaasiettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. KA on eelpoolnimetatud tegevuskava koostamiseks töötanud välja juhendi, mis on avalikustatud KA koduleheküljel. Vastavalt juhendile on soovitatav koostada tegevuskava 3-aastases perspektiivis. AS EG Võrguteenus esitab igal aastal KA-le aruande tegevuskava täitmise kohta. Nii tegevuskava kui ka aruanne selle täitmise kohta on avalikud dokumendid ning kõigil huvitatutel on õigus nendega tutvuda. Juhul kui KA on arvamisel, et tegevuskava ei ole piisav ning ei vasta tegelikele nõuetele, on tal õigus nõuda tegevuskava ülevaatamist ning vajadusel ka muutmist.

Tegevusalade eristamise vaatepunktist on kõige olulisem selle täitmine AS-i Eesti Gaas kontserni osas, kuna lisaks võrguteenusele on kontsern turgu valitsev nii gaasi

hulgi- kui ka jaemüügil. Nagu juba eelpool mainitud on AS EG Võrguteenus eraldi äriühing, mille aktsiad kuuluvad 100% ulatuses AS-le Eesti Gaas. Erinevalt elektriuruseadusest ei sätesta maagaasiseadus piiranguid ettevõtja juhatuse või nõukogu koosseisu kohta. Ettevõtja juhatus on kaheliikmeline ning nõukogu kolmeliikmeline, sealjuures koosneb nõukogu emaettevõtja AS Eesti Gaas töötajatest. Ettevõtja kontor koos dispetšerkeskusega asetseb eraldi hoones ning logo, mis erineb tunduvalt emaettevõtja omast, mis on märk sellest, et ettevõtjat soovitakse ka avalikkusele presenteerida kui erinevat emaettevõtjast.

Gaasivõrkude sõltumatuse seisukohalt on äärmiselt oluline ettevõtjate juhtimine. Sisuliselt peaks emaettevõtja pädevuses olema vaid investeeritud varade tootlikkuse, aastaeelarve ja pika-ajalise äriplaani kinnitamine. Ülejäänud osas peaks võrguettevõtja olema sõltumatu. Vastavalt võrguettevõtja tegevuskavale on ettevõtja igapäevane juhtimine, sh süsteemihalduri teenused, juhatuse ainupädevuses.

AS EG Võrguteenus koosseisu kuuluva süsteemihalduri (ülekandevõrgu) osas on oluline ettevõtja tegevuskava võimalikul tegutsemisel kriisiolukorras, kus võib olla vajalik gaasitarbimise piiramine. Seoses EL direktiivi 2004/67/EÜ jõustumisega, mis käsitleb maagaasitarbimise kindluse tagamise meetmeid, jõustusid 2007. aasta märtsis ka maagaasiseaduse muudatused, kus muuhulgas on reguleeritud ka süsteemihalduri tegutsemine võimalikus kriisiolukorras, kus võib olla vajalik maagaasi tarbimise piiramine. AS-l EG Võrguteenus on olemas plaan tegutsemiseks kriisiolukorras.

Võrkude sõltumatuse tagamisel ning hinnaregulatsioonil on tähtis kontrollida emaettevõtjalt ning teistelt kontserni kuuluvatelt ettevõtjatelt ostetavate teenuste hinnakujundust. Emaettevõtjalt ostetavate teenuste osas on KA järginud printsiipi, kus ostetava teenuse hind ei tohi ületada turuhinda ning täita tuleb kõiki hankereegleid. Vastavalt riigihangete seadusele peavad gaasivõrgud kui loomulikud monopolid täitma riigihangete seaduses sätestatud nõudeid.

Kokkuvõttes võib tõdeda, et tegevusalade eristamise osas täidab Eesti täielikult EL maagaasi direktiivi nõudeid. AS-l Eesti Gaas on alla 100 000 kliendi ning vastavalt sellele on moodustatud kombineeritud võrguettevõtja AS EG Võrguteenus, mis teostab nii ülekande- kui ka jaotusteenust. Ülekande- ning jaotusteenus on eristatud ettevõtja raamatupidamises. Ülejäänud jaotusvõrkudel (alla 100 000 tarbija) on teostatud jaotusteenuse ja müügi eristamine raamatupidamises.

4.2. Konkurents gaasiturul

4.2.1 Hulgiturg

Alates 1. juulist 2007 on kogu gaasiturg avatud. Nagu juba eelpool mainitud on Eestil ühendused vaid Venemaa ja Lätiga ning ainus gaasitarnija kõigis kolmes riigis on Venemaa. Seega puudub hulгимүүjate vahel reaalne konkurents, sest kõigis kolmes Balti riigis on võimalik gaasi osta vaid Venemaalt. Balti riikidega analoogne olukord on ka Soomes, kus kogu maagaas imporditakse samuti Venemaalt.

Kogu hulgiturul müüdava gaasi impordib AS Eesti Gaas ning konkureerivad hulгимүүjad puuduvad. Lisaks AS-le Eesti Gaas impordib gaasi ka keemiatööstusettevõtja AS Nitrofert omatarbeks. Seadusega on gaasi import võimaldatud kõikidele turuosalistele. Vastavalt maagaasiseadusele on küll gaasi impordiks väljapool EL-i vaja saada tegevusluba, kuid selle taotlemine ei ole keeruline, sisuliselt tuleb täita vaid formaalseid nõudeid.

Gaasiturul tegutseb lisaks AS-i Eesti Gaas kontserni kuuluvale võrguettevõtjale veel 26 väiksemat sõltumatut võrguettevõtjat, kes müüvad lisaks võrguteenusele ka maagaasi jaeturul. Väikesed võrguettevõtjad ostavad gaasi AS-i Eesti Gaas käest. Valdav enamus nende tarbijatest on nende võrguga liitunud kodutarbijad.

Gaasi hulgituru üldised näitajad on toodud alljärgnevas tabelis 4.2.1. Nagu tabel iseloomustab on Eesti gaasiturg sisuliselt ühe ettevõtja - AS Eesti Gaas kontrolli all.

Tabel 4.2.1. Ülevaade gaasi hulgiturust

Aasta	Gaasi tarbimine	sh import	Tarbimise tipp		Ülekandesüsteemi läbilaskevõime		Ettevõtjate arv, kes importisid gaasi	Kolme suurima hulгимүүj a turuosa %
			tuhat m ³ /ööpäevas	MW	tuhat m ³ /ööpäevas	MW		
2001	865,2	865,2	5 400	2 099	7 000	2 721	2	100
2002	723,8	723,8	5 000	1 944	7 100	2 760	2	100
2003	838,4	838,4	5 500	2 138	7 800	3 032	2	100
2004	961,8	961,8	5 100	1 983	8 300	3 227	2	100
2005	990,8	990,8	5 200	2 022	10 400	4 043	2	100
2006	1 008,0	1 008,0	6 700	2 605	10 500	4 082	2	100
2007	1 003,4	1 003,4	6 400	2 488	10 700	4 160	2	100
2008	962,5	962,5	5200	2022	10 900	4 237	2 ¹	100

Märkus: ¹Reaalne gaasi importija on AS Eesti Gaas kuna importijana tegutsev AS Nitrofert impordib gaasi ainult omatarbeks.

Hulгимүүgil ega müügil vabatarbijatele hindasid ei kooskõlastata ning AS Eesti Gaas, kui ainuke hulгимүүja, müüb gaasi kokkuleppe hinnaga nii oma võrguga ühendatud vabatarbijatele kui ka edasimüügiks teistele võrguettevõtjatele. 2007. aasta märtsis jõustunud maagaasiseaduse muudatustega täpsustati turgu valitsevas seisundis oleva gaasimüüja kohustusi. Vastavalt jõustunud seaduse muudatustele peab turgu valitsev gaasiettevõtja avalikustama gaasi müügingimused ja müügihinna kujunemise põhimõtted ning lähtuma nende välja töötamisel ja kujundamisel võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Gaasi müügihind peab tagama vajalike tegevuskulude

katmise, vajalikud investeeringud ja põhjendatud tulukuse. Sisuliselt tähendab seaduse muudatus seda, et AS Eesti Gaas kui turguvalitsev ettevõtja peab müüma gaasi võrdse hinna ja tingimustega nii kõikidele vabatarbijatele kui ka võrguettevõtjatele. KA-le on pandud seadusega kohustus teostada järelevalvet AS-i Eesti Gaas tegevuse üle ning kui gaasi müük ei vasta eelpool nimetatud tingimustele, on KA-l õigus nõuda selle kooskõlla viimist.

KA hinnangul oli nimetatud seaduse muudatus vajalik ning ei takista mingil moel gaasituru toimimist ega sea AS-i Eesti Gaas ebavõrdsesse olukorda. Eesti reaalne olukord on selline, kus turul alternatiivsed gaasi müüjad puuduvad ning on vähe tõenäoline, et hulgiturul tekiks lähiajal reaalne konkurents. Lisaks Venemaale on Eestisse küll võimalik gaasi importida ka Lätist, kuid ka seal on analoogne olukord, kus turgu valitseva seisundiga gaasimüüja põhiomanik on gaasi eksportija Gazprom. Seega potentsiaalsetel gaasi importijatel puuduvad reaalsed võimalused soodsamatel tingimustel gaasi osta.

Lisaks peab AS Eesti Gaas kui 100% hulgiturust omav turgu valitseva seisundiga ettevõtja täitma konkurentsiseadusest tulenevaid nõudeid. Konkurentsiseaduse alusel on turgu valitseva seisundiga ettevõtjal keelatud turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul, sealhulgas võrdväärsete kokkulepete sõlmimisel erinevate tingimuste pakkumine või rakendamine erinevatele äripartneritele, pannes mõne neist sellega ebasoodsasse konkurentsiolekorda. (Konkurentsiseaduse alusel toimuv regulatsioon on täpsemalt kirjeldatud punktis 4.3.).

Seega peab AS Eesti Gaas ka konkurentsiseaduse alusel järgima, et gaasi müügil tehtavad kulud ja kasum oleksid põhjendatud ning mõistliku suurusega ning et kõikidele tarbijatele müüdaks gaasi võrdsetel tingimustel. KA on pidevalt jälginud gaasituru olukorda ning peamiseks probleemiks on olnud just erineva hinnaga müük sarnastes tingimustes olevatele gaasitarbijatele. KA on seisukohal, et olenemata sellest, kas gaasi kasutatakse omatarbeks või edasimüügiks peab kõikidel analoogsetel tingimustel gaasi tarbijatel ettevõtjatel olema õigus osta gaasi samade tingimuste ja hinnaga.

Kuna KA reguleerib ka suure osa kaugkütte ettevõtjate hindu ning regulatsiooni alla kuulub ka kõikide sõltumatute müüjate (reeglina võrguettevõtjad) poolt kodutarbijatele müüdav gaasi hind, siis on olemas hea ülevaade AS-i Eesti Gaas poolt erinevatele tarbijatele müüdavast gaasi hinnast. 2008.a. alustas KA turu olukorra uurimist ja tuvastas, et AS Eesti Gaas rikub konkurentsiseadust müües sarnastele tarbijatele gaasi ebavõrde hinnaga, mistõttu KA algatas menetluse konkurentsiseaduse alusel. 2008.a lõpuks olukord paranes, sest AS Eesti Gaas korrigeeris müügilepinguid. 2009.a jätkab KA turu monitooringut, mille alusel otsustab kas saab menetluse lõpetada.

4.2.2 Jaeturg

Jaeturu osas on AS Eesti Gaas turgu valitsevas seisundis. 2008.a oli AS-i Eesti Gaas osakaal jaeturul 91% ning ülejäänud 9% jaemüügis müüdav gaasist ostetakse võrguettevõtjate poolt AS-lt Eesti Gaas. AS-i Eesti Gaas jaemüügi kogus on ligi 677 tuh m³/aastas, suuruselt järgmise ettevõtja gaasi jaemüügi kogus on vaid 11 tuh m³/aastas, mis näitab ilmekalt AS-i Eesti Gaas turuosa olulisust. Nagu juba eelmises

peatükis mainitud tegutseb lisaks AS-le Eesti Gaas veel 26 väiksemat võrguettevõtjat, kes müüvad nii võrguteenust kui ka gaasi oma võrguga ühendatud tarbijatele. Gaasivõrkudest sõltumatud müüjad turul puuduvad. Tabelis 4.2.2. on toodud ülevaade jaeturu kohta, mis analoogselt hulgituruga iseloomustab jaeturu äärmist kontsentreeritust.

Tabel 4.2.2 Ülevaade gaasi jaeturust

	Tarbimine jaeturul milj m ³	Ettevõtjate turuosaga üle 5%	Võrgu-ettevõtjatest sõltumatute müüjate arv	Kolme suurima ettevõtja turuosad				Tarbijate arv, kes vahetas tarnijat
				elektrijaamad	suured tööstus-ettevõtjad	keskmise suurusega tööstus-ettevõtjad	väike-ettevõtjad ja kodutarbijad	
2001	789	1	0	100	100	100	100%	0
2002	675,4	1	0	100	100	100	99%	0
2003	732,4	1	0	100	100	100	99%	0
2004	748,9	1	0	100	100	100	98%	0
2005	774,4	1	0	100	100	100	97%	0
2006	793,5	1	0	100	100	100	97%	0
2007	796,0	1	0	100	100	100	93%	28
2008	747,5	1	0	100	100	100	91%	1109

Kuna kõik tarbijad võivad gaasi müüjat vahetada, siis on nad reeglina valinud uueks gaasi müüjaks AS-i Eesti Gaas. Järgnev tabel 4.2.3 kajastab gaasi tarnija vahetust 2008. aastal.

Tabel 4.2.3. Maagaasi tarnija vahetus

MGS § 6 lg 3 (ja vabatarbijate osas § 5 lg 2)	2008	
	tk	Müügimaht, 1000 m ³
Kodutarbijad	1098	1326,694
Vabatarbijad	11	2401,389
Kokku kliente	1109	3728,083

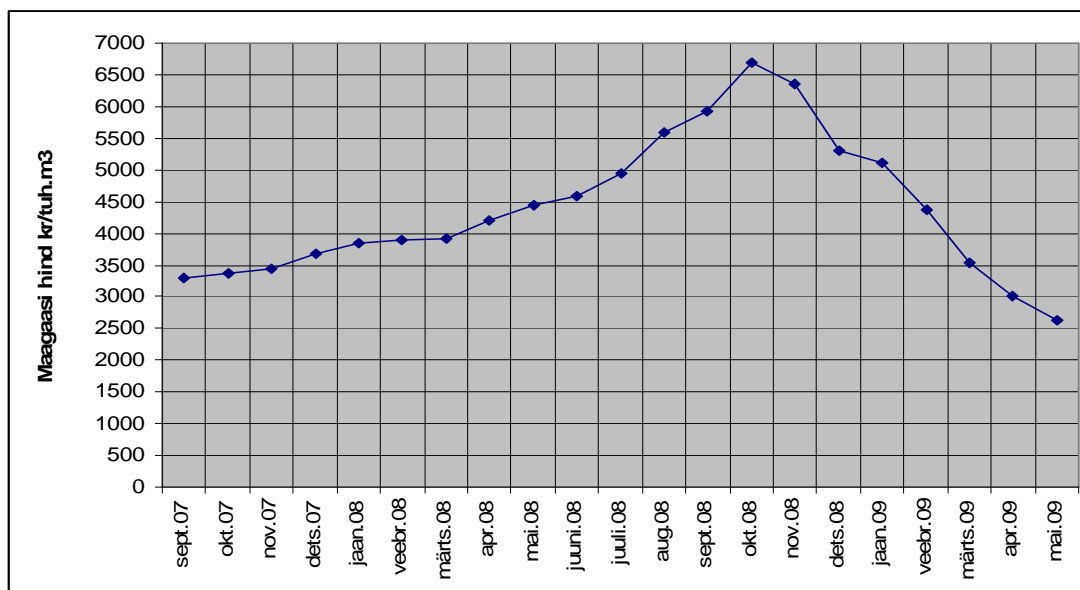
Seega on pärast turu avanemist tarbijad tarnijat vahetanud. KA on nii võrguteenuse kui ka müügi tüüptingimuste kooskõlastamisel järginud nõuet, et gaasi ettevõtjad arvestaksid sellega, et müüja vahetus toimuks lihtsalt vähemalt ühe kuu jooksul ega tooks tarbijale kaasa üleliigseid kohustusi .

2008.a viis KA läbi ASi Eesti Gaas (edaspidi Eesti Gaas) majandustegevuse analüüsi. Analüüsi teostamisel oli kaks eesmärki: esiteks, kodutarbijatele müüdava hinnataotluse menetlemine ning teiseks, kontrolli teostamine vabatarbijatele müüdavate gaasi hindade osas. Analüüsi käigus leidis amet, et ettevõttel on võimalusi kulude kokkuhoiuks. Selle tulemusena kujunesid kooskõlastatud gaasi hinnad taotletud hindadest mõnevõrra soodsamaks. Samas tuleb märkida, et KA poolt 2008. aasta juunis kooskõlastatud kodutarbijatele müüdava gaasi hinnas moodustas Venemaalt ostetava gaasi osakaal 88% ning Eesti Gaasi poolt lisatavad müügikulud ja kasum vaid 12%. Seega on KA-l väga piiratud võimalused lõpptarbijate hindade mõjutamisel.

Andmed maagaasi hinna muutusest on kujutatud joonisel 4.1.7 ja keskmine gaasi hind lõpptarbijale 2008 aastal on toodud alljärgnevas tabelis 4.2.4. Nii tööstus- kui ka

kodutarbijatele toimus 2008. aastal järsk hinnatõus, mille põhjustas gaasi sisseostu hinna tõus. Alates 01.01.2008.a. lisandus gaasi hinnale aktsiisimaks 157 kr/tuh m³.

AS Eesti Gaas impordib gaasi Venemaalt analoogsetel tingimustel ja hinnaga, mis teised EL liikmesriigid. Gaasi impordihind kujuneb arvestuskuule eelneva kuue kuu raske ja kerge kütteõlide keskmiste hindade USD/tonn ja USD/EUR vahetuskursi järgi hinnavalemi alusel. Seoses sellega on gaasi hind hilistumises võrreldes nafta hinnaga. Näiteks 2008. a. juulis kerkis nafta hind 140 USD/barrel kuid gaasi impordihind saavutas oma tipu 2008. a. oktoobris, siis kui nafta hind oli juba langustrendis (vt. joonis 4.1.7).

Joonis 4.1.7. Gaasiettevõtte sisseostetava maagaasi hinna muutus. Allikas Konkurentsiamet

Tabel 4.2.4. Gaasi lõpptarbija hinnad 2008. aastal

	Ühik	I4	I1	D3
Võrguteenus	EEK/1000 m ³	217,70	217,70	772,70
	€/MWh	1,51	1,51	5,37
Võrguteenuses sisalduvad maksud		0	0	0
Maagaasi hind ilma võrguteenuseta	EEK/1000 m ³	4625,00	4790,00	4165,00
	€/MWh	32,12	33,27	28,93
Maagaasi aktsiis (alates 2008.a.)	EEK/1000 m ³	157,00	157,00	157,00
	€/MWh	1,09	1,09	1,09
Käibemaks 18%	EEK/1000 m ³	899,95	929,65	917,05
	€/MWh	6,25	6,46	6,37
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	EEK/1000 m ³	5899,65	6094,35	6011,75
	€/MWh	40,98	42,33	41,75

Märkused:

Vastavalt Eurostat'i definitsioonile:

-suure tööstustarbija (I4) aastane tarbimine on 116 300 MWh ehk 12 600 tuh m³

-komertstarbija (I1) aastane tarbimine on 116,3 MWh ehk 12,6 tuh m³

-kodutarbija aastane tarbimine on 23 260 kWh ehk 2,53 tuh m³

Võrguteenuse andmed on vastavalt AS EG Võrguteenus hinnakirjale.

Suure tööstustarbija I4 gaasi keskmine hind vastavalt KA andmetele.

Kuna võrguteenuste hindade ühik on tuh m³, siis on sulgudes toodud ka hinnad ühikutes EEK/tuh m³); gaasi kütteväärtus on 9,2 MWh/tuh m³.

1 € = 15,65 EEK

4.2.3 Müügikohustus ja hinnaregulatsioon

Üldised andmed gaasi jaeturu hinnaregulatsiooni kohta on toodud alljärgnevas tabelis 4.2.5.

Tabel 4.2.5. Lõpptarbijate gaasi hinna regulatsioon

	Suurtarbijad	Keskmise suurusega ja väikesed äritarbijad	Kodutarbijad
Reguleeritud hind (Jah/Ei)	Ei	Ei	Jah
Protsentuaalne osakaal tarbijatest, kes ostavad gaasi reguleeritud hinnaga	0	0	100
Võimalus minna tagasi turuhinnalt reguleeritud hinnale (Jah/Ei)	Ei	Ei	Jah
Gaasi müüjad, kellel lasub kohustus müüa reguleeritud hinnaga	0	0	Kõikidel võrguettevõtjatel kodutarbijatele

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt võrgu tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib. Samas sätestab seadus ka üldise müügikohustuse printsiibi sõnastuses, kus gaasiettevõtja peab tagama tarbija gaasiga varustamise vastavuses seaduse, tegevusloa tingimuste ja sõlmitud lepinguga. KA on sätestanud AS-le Eesti Gaas väljastatud tegevusloas tingimuse, mis kohustab ettevõtjat müüma kõigile võrguettevõtjatele, tarbijatele ning müüjatele gaasi vastavalt võrgu tehnilistele võimalustele. AS-i Eesti Gaas kui gaasiturul turgu valitsevat seisundit omava ettevõtja tegevus on reguleeritud konkurentsiseadusega, mis sätestab, et muuhulgas ei ole turgu valitseva seisundiga ettevõtjal lubatud põhjendamatult keelduda kauba müümisest (konkurentsiseaduse alusel toimuv regulatsioon on täpsemalt kirjeldatud punktis 4.3.).

Seega tulenevalt maagaasi- ja konkurentsiseadusest ning ettevõtjale väljastatud tegevusloa tingimustest lasub AS-l Eesti Gaas kui turgu valitseva seisundiga ettevõtjal müügikohustus kõikide turuosaliste suhtes.

Maagaasiseaduse alusel on sätestatud kodutarbijatele müüdava gaasi hinna regulatsioon, mis vastavalt maagaasiseadusele jätkub ka pärast turu täielikku avanemist (1. juuli 2007). Kodutarbijatele müüdava gaasi hinna kooskõlastamise printsiibid on analoogsed gaasivõrkude hinnaregulatsiooniga, kus hinda lülitatakse põhjendatud kulud, kapitalikulu (põhivara kulum) ning põhjendatud tulukus. KA töötab välja ja avalikustab kodutarbijatele müüdava gaasi piirhindade arvutamise ühtse meetodika ning lähtub sellest nimetatud piirhindade kooskõlastamisel. Vastav meetodika on avalikustatud KA veebileheküljel. Põhjendatud kulude hindamisel lähtub KA eelkõige kulude kokkuhoiu printsiibist ning kontrollib, et ei toimuks tegevusalade ristsubsideerimist. Hindu ei indekseerita ning hinnad kooskõlastatakse ettevõtjate taotluste alusel.

Erinevalt elektrienergia müügihinnast ei kooskõlastatud gaasi puhul kaalutud keskmist hinda, vaid kui ettevõtja müüb gaasi erinevatele tarbijagruppidele erineva

hinnaga, kooskõlastas KA kõik erinevad piirhinnad. AS Eesti Gaas moodustas erinevad gaasi piirhinnad sõltuvalt aastasest tarbimise mahust. Enamus väiksemaid võrguettevõtjaid on kehtestanud ühe piirhinna kõikidele kodutarbijatele, olenemata tarbimise mahust.

2009.a. juulist jõustusid uued muudatused Maagaasiseaduses, mis on liberaalsemad võrreldes eelnevaga. Kodutarbija hinnaregulatsiooni viidi sisse järgnevad muudatused:

- Kodutarbijatele müüdav gaasi hind tuleb kooskõlastada vaid turguvalitseval ettevõttel ehk Eesti Gaasil. Väikestel gaasimüüjatel (kes ei ole ka turguvalitsevas seisundis) ei tule enam kodutarbijatele müüdavaid gaasi hindu kooskõlastada.
- KA kooskõlastab müügitingimuste, mille ettevõtte liidab gaasi impordihinnale.
- Ettevõtte kujundab ise gaasi müügitingimused vastavalt impordihinnale.
- Iga kalendriaasta alguses teeb ettevõtte tasaarvelduse.
- Gaasi hinna muutusest tuleb kodutarbijat teavitada 1 kuu ette (enne 3 kuud).

KA on seisukohal et uus regulatsioon tagab paremini hindade vastavuse impordihinnale ning seetõttu ka paremini hindade kulupõhisuse ja tarbijate huvide kaitse. Seaduse muudatus aitab kaasa konkurentsi arengule. Väikestel gaasimüüjatel on paremad võimalused turul konkureerimiseks, sest puudub konkurentsi takistav tegur piirhindade kooskõlastamise näol.

4.3. Konkurentsialane järelevalve.

Analoogselt elektrituruga reguleerib ka gaasiturgu lisaks maagaasiseadusele konkurentsiseadus. Konkurentsiseadus sätestab turgu valitseva seisundiga, eri- või ainuõigust omava ning olulist vahendit omava ettevõtja definitsiooni. Turgu valitsevat seisundit omab ettevõtja või mitu samal kaubaturul tegutsevat ettevõtjat, kelle positsioon võimaldab tal/neil sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest. Turgu valitseva seisundi omamist eeldatakse, kui ettevõtjale või mitmele samal kaubaturul tegutsevatele ettevõtjale kuulub kaubaturul vähemalt 40 protsenti käibest.

Nii gaasi hulgi- kui ka jaemüügi osas on AS Eesti Gaas vaieldamatult turgu valitsevas seisundis, kuna tegemist on sisuliselt ainsa gaasi importija ning edasimüüjaga (AS Nitrofert on senini importinud gaasi vaid omatarbeks ning ei ole tegelenud gaasi edasimüüjaga). Kuna alates 1. juulist 2007 on gaasiturgu avatud kõikidele tarbijatele, siis saab ka kogu jaeturgu käsitleda ühe turuna ning siin on AS Eesti Gaas turuosa 91%. Turgu valitseva seisundiga ettevõtjana peab AS Eesti Gaas täitma konkurentsiseaduses sätestatud nõudeid, mille kohaselt on keelatud ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul, sealhulgas:

- 1) otsene või kaudne ebaõiglaste ostu- või müügitingimuste või muude ebaõiglaste äritingimuste kehtestamine;
- 2) tootmise, teenindamise, kaubaturu, tehnilise arengu või investeerimise piiramine;
- 3) võrdväärsete kokkulepete sõlmimisel erinevate tingimuste pakkumine või rakendamine erinevatele äripartneritele, pannes mõne neist sellega ebasoodsasse konkurentsiolukorda;

- 4) kokkuleppe sõlmimise eelduseks tingimuse seadmine, et teine pool võtab endale kokkuleppe objektiga mitteseotud lisakohustusi;
- 5) ettevõtja sundimine endaga või teise ettevõtjaga koondumiseks, konkurentsi kahjustava kokkuleppe sõlmimiseks, kooskõlastatud tegevuseks või otsuse vastuvõtmiseks;
- 6) põhjendamatu keeldumine kauba müümisest või ostmisest.

Konkurentsiseadus sätestab ka kohustused eri- või ainuõigust või olulist vahendit omavale ettevõtjale. Olulist vahendit omavad kõik gaasivõrguettevõtjad. Vastavalt Konkurentsiseadusele on olulist vahendit omav ettevõtja kohustatud:

- 1) lubama teisele ettevõtjale mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile kaupadega varustamise või nende müügi eesmärgil;
- 2) hoidma raamatupidamises selget vahet erinevate põhi- ja lisategevusalade vahel (näiteks tootmine, edastamine, turustamine ja ettevõtja muud tegevusalad), tagades sellega majandusarvestuste läbipaistvuse;
- 3) pidama eraldi arvestust iga toote või teenusega seotud tulude ja kulude kohta, lähtudes järjepidevalt kohaldatavatest ja objektiivselt põhjendatud arvestuspõhimõtetest, mis tuleb selgelt määratleda ettevõtja sise-eeskirjades. Tulude ja kulude arvestus peab võimaldama hinnata, kas ettevõtja toote või teenuse hind on mõistlikus vahekorras toote või teenuse väärtusega.

Eri- või ainuõigust või olulist vahendit omav ettevõtja võib keelduda lubamast teistele ettevõtjatele juurdepääsu võrgustikule, infrastruktuurile või muule olulisele vahendile, kui keeldumiseks on objektiivsed alused, sealhulgas:

- 1) on ohustatud antud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga ühendatud seadmete ohutus ja turvalisus ning võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi tööefektiivsus ja turvalisus;
- 2) on ohustatud võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi terviklikkuse hoidmine või vastastikusel seoses toimimine;
- 3) seadmed, mida soovitakse ühendada võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendiga, ei vasta kehtivatele tehnilistele standarditele või reeglitele;
- 4) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puuduvad tehnilised ja finantsilised võimalused ning vahendid, et vajalikul määral efektiivselt ja turvaliselt teenindada vastava võrgustiku, infrastruktuuri või muu olulise vahendi kaudu või abil
- 5) juurdepääsu taotleval ettevõtjal puudub seadusega ettenähtud luba vastavaks tegevuseks;
- 6) juurdepääsu tagajärjel ei ole tagatud seadusega ettenähtud andmete kaitse.

Alates 1. jaanuarist 2008 on KA-I ühinenud asutusena kohustus teostada järelevalvet gaasituru toimimise üle nii maagaasi- kui ka konkurentsiseaduse alusel. Maagaasiseaduse alusel on üksikasjalikult reguleeritud võrguettevõtjate tegevus – nende õigused ja kohustused. Kuigi ka konkurentsiseadus sätestab võrkudele kui olulist vahendit omavatele ettevõtjatele kohustused, on võrkude regulatsioonil otstarbekas rakendada antud sektori eriseadust ehk maagaasiseadust.

Seevastu maagaasi müügi regulatsioonil osutub otstarbekaks regulatsioon konkurentsiseaduse alusel. 2008.a. tuvastas KA, et AS Eesti Gaas rikub konkurentsiseadust müües sarnastele tarbijatele gaasi ebavõrde hinnaga ja algatas menetluse konkurentsiseaduse alusel. 2008.a lõpuks olukord paranes, kui AS Eesti Gaas korrigeeris müügilepinguid. 2009.a jätkab KA turu monitooringut, mille alusel võtab vastu otsuse menetluse lõpetamise osas.

Kokkuvõttes tuleb tõdeda, et vaatamata headele seadusandlikele eeldusele, toimiv gaasiturk Eestis puudub. Ka ei ole reaalne toimiva gaasituru tekkimine tulevikus, kuna kõigi kolme Balti riigi gaasivarustus toimub Venemaalt.

Kuna ainus gaasi importija on AS Eesti Gaas, siis on eeldused konkurentsi tekkimiseks hulgiturul praktiliselt olematud. Konkurents võib areneda jaeturul, kus erinevad gaasi müüjad ostavad AS-lt Eesti Gaas gaasi ning selle edasimüügil konkureerivad turul gaasi müümisel. AS-il Eesti Gaasi võimalik konkureerida müües gaasi teiste võrguettevõtete tarbijatele. Konkreetseks näiteks jaeturu aktiveerumise osas on see, et 2008. aastal vahetati gaasi müüjat ligikaudu 1 100 juhul.

4.4. Turuosaliste kohustused ja tarbijakaitse

4.4.1 Turuosaliste üldised kohustused

Turuosaliste kohustused on sätestatud maagaasiseaduses. Lisaks seadusega sätestatud kohustustele väljastab KA tegevusloa koos selles sätestatud tingimustega. Tegevusluba on nõutav alljärgnevatel tegevusaladel:

- 1) gaasi import (väljapool EL-i);
- 2) gaasi müük;
- 3) gaasi ülekandeteenuse osutamine;
- 4) gaasi jaotamisteenuse osutamine.

Kõige põhjalikumalt on maagaasiseadusega reguleeritud võrguettevõtjate tegevus, peamised seaduses sätestatud kohustused on kirjeldatud alljärgnevalt:

- 1) võrguettevõtja on kohustatud tagama võrguühendust omavate isikute varustamise gaasiga maagaasiseaduse, tegevusloa tingimuste ja sõlmitud lepingu kohaselt;
- 2) võrguettevõtja on kohustatud tagama kolmanda osapoole juurdepääsu võrgule, mis maagaasiseaduse tähenduses on turuosalise õigus liituda võrguga või kasutada võrguteenust;
- 3) võrguettevõtja vastutab tema omandis või valduses oleva võrgu toimimise ja korrasoleku eest;
- 4) võrguettevõtja on kohustatud arendama võrku selliselt, et oleks tagatud tema võrgupiirkonnas olevate tarbijapaigaldiste võrku ühendamine;

- 5) võrguettevõtja peab korraldama võrgust tarbitava gaasi koguste mõõtmise ja pidama sellekohast arvestust, kui ei ole kokku lepitud teisiti;
- 6) võrguettevõtja on kohustatud andma kõigile teistele võrguettevõtjatele vajalikku informatsiooni, et tagada gaasi jaotamine ja müük viisil, mis on kooskõlas omavahel ühendatud võrkude kindla ja tõhusa kasutamisega;
- 7) võrguettevõtja ei või avaldada seoses oma ülesannete täitmisega saadud teavet kolmandatele isikutele, välja arvatud juhul, kui teabe avaldamine on ette nähtud seadusega või kui teave tuleb edastada käesolevast seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks;
- 8) võrguettevõtja võib oma tegevuse lõpetada ainult juhul, kui ta on andnud oma kohustused üle teisele võrguettevõtjale;
- 9) võrguettevõtja peab vähemalt 12 kuud enne oma tegevuse lõpetamist kirjalikult informeerima KA -t lõpetamisajast ja -kavast ning esitama piisava ülevaate asjaoludest, mis tagavad talle sätestatud nõuete täitmise;
- 10) võrguettevõtja on kohustatud järgima võrguteenust osutades turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet.

Sisuliselt tagab eelpoolnimetatud regulatsioon võrguteenuse osutamise kõikidele turuosalistele ning kolmanda osapoole vaba juurdepääsu võrgule. Võimalused võrguteenuse osutamisest keeldumiseks on äärmiselt piiratud.

Gaasi müügievõtjale on sätestatud seadusega alljärgnevad kohustused:

- 1) gaasiettevõtja peab tagama tarbija gaasiga varustamise vastavuses maagaasiseaduse, tegevusloa tingimuste ja sõlmitud lepinguga;
- 2) gaasiettevõtja, kes tegeleb nii võrguteenuse osutamise kui ka gaasi müügiga, peab tagama raamatupidamise eristamise.

4.4.2 KA õigused ja kohustused

Järelevalveasutuse seisukohast lähtuvalt võib Eesti seadusandliku baasi pidada heaks, kuna annab KA-le piisavalt võimalusi tururegulatsiooni teostamiseks.

KA-l on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamishind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamishind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti tehtud ettekirjutust. Ametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohase gaasivarustuse.

Samas lasub KA-I kohustus teostada üldist järelevalvet maagaasiseaduse täitmise üle ning rikkumise korral koostada ettekirjutus. Ka võib turuosaline (tarbija või gaasiettevõtja) esitada kaebuse teise turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mille KA peab oma otsusega lahendama. Nii ettekirjutus kui ka otsus on haldusaktid, mille peale võib esitada kaebuse halduskohtule, kellel on õigus KA-I otsus või ettekirjutus kehtetuks tunnistada.

Maagaasiseaduses on sätestatud, et teatud liiki seaduse rikkumise korral on KA-I õigus algatada väärteomenetlus. Väärteguna on klassifitseeritud alljärgnevad seaduse rikkumised:

- 1) seaduses nõutud andmete muutumisest KA-le teatamata jätmine;
- 2) tegevusloa tingimuste täitmata jätmine;
- 3) gaasi müük või võrguteenuse osutamine kooskõlastamata piirhinna või piirhinda ületava hinnaga;
- 4) võrku ühendamise kohustuse rikkumine ja põhjendamatu liitumistasu võtmine;
- 5) ülekandevõrgule kolmanda osapoole juurdepääsu tingimuste täitmata jätmine.

Punktis 1 toodud rikkumise korral on ettenähtud rahatrahv maksimaalselt 30 000 krooni, ülejäänud rikkumiste korra maksimaalset 50 000 krooni. Ameti praktikas on väärteo algatamine küllaltki haruldane. 2007. aasta alguse seisuga oli algatatud kaks väärteomenetlust gaasi ja võrguteenuse müügil piirhinda ületava hinnaga.

Kui turgu valitseva seisundiga või olulist vahendit omav ettevõtja kuritarvitab vastavalt konkurentsiseadusele oma seisundit, siis võib teha nimetatud seaduse alusel ettekirjutuse või algatada väärteomenetlus (maksimaalne trahv 500 000 krooni). Korduval rikkumisel on õigus algatada kriminaalmenetlus.

4.4.3 Tarbijatele esitatav informatsioon

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal alljärgneva informatsiooni:

- 1) võrguteenuse hinnad;
- 2) gaasi piirhinnad;
- 3) liitumistasu arvestamise meetoodika;
- 4) lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist, lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka regulaator kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud hinnad oma veebileheküljel. Kui võrguettevõtja müüb nii võrguteenust kui ka gaasi, on ta kohustatud tarbijale esitataval arvel eristama võrguteenuse ning gaasi müügi.

4.4.4 Tarbijatega sõlmitavad lepingud, gaasivarustuse piiramine ja katkestamine ning kohtuväline menetlus

2007. aasta märtsis jõustunud maagaasiseaduse muudatus on pööranud rohkem tähelepanu tarbijate kaitsele. Lisaks kodutarbijatele müüdava gaasi tüüptingimustele tuleb nüüd kooskõlastada ka võrguteenuse tüüptingimused. Vastavalt seadusele tuleb kodutarbija gaasi müügilepingu tüüptingimustes sätestada muu hulgas:

- 1) müüja nimi ja aadress;
- 2) osutatav teenus;
- 3) pakutava teenuse kvaliteedi taseme piirmäärad;
- 4) kliendi teavitamine kohaldatavatest tariifidest ja hindadest;
- 5) lepingu kestus, lepingu uuendamise ja lõpetamise tingimused;
- 6) müüja tasuta vahetuse kohustus;
- 7) teenuse eest tasumise võimalused;
- 8) võimalikud kompensatsioonid ja tagasimakse kord;
- 9) kaebuste lahendamine.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

Nagu juba eelpoolmainitud, kuuluvad kooskõlastamisele ka võrguteenuse osutamise lepingu tüüptingimused, sealjuures peab KA järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule.

Vabatarbijatele müüdava gaasi müügilepingu tüüptingimused ei kuulu KA-ga kooskõlastamisele, kuid vastavalt maagaasi- ja konkurentsiseadusele peab turgu valitseva seisundiga gaasi müüja (AS Eesti Gaas) tagama kõikide turuosaliste võrdse kohtlemise.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi varguse hetkest viivitamata. Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- 1) tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- 2) on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- 3) on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Uue, tarbijakaitselise aspektina sätestatakse seaduse muudatusega, et kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 60 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamiskulud tingimusel, et leping ei ole lõpetatud.

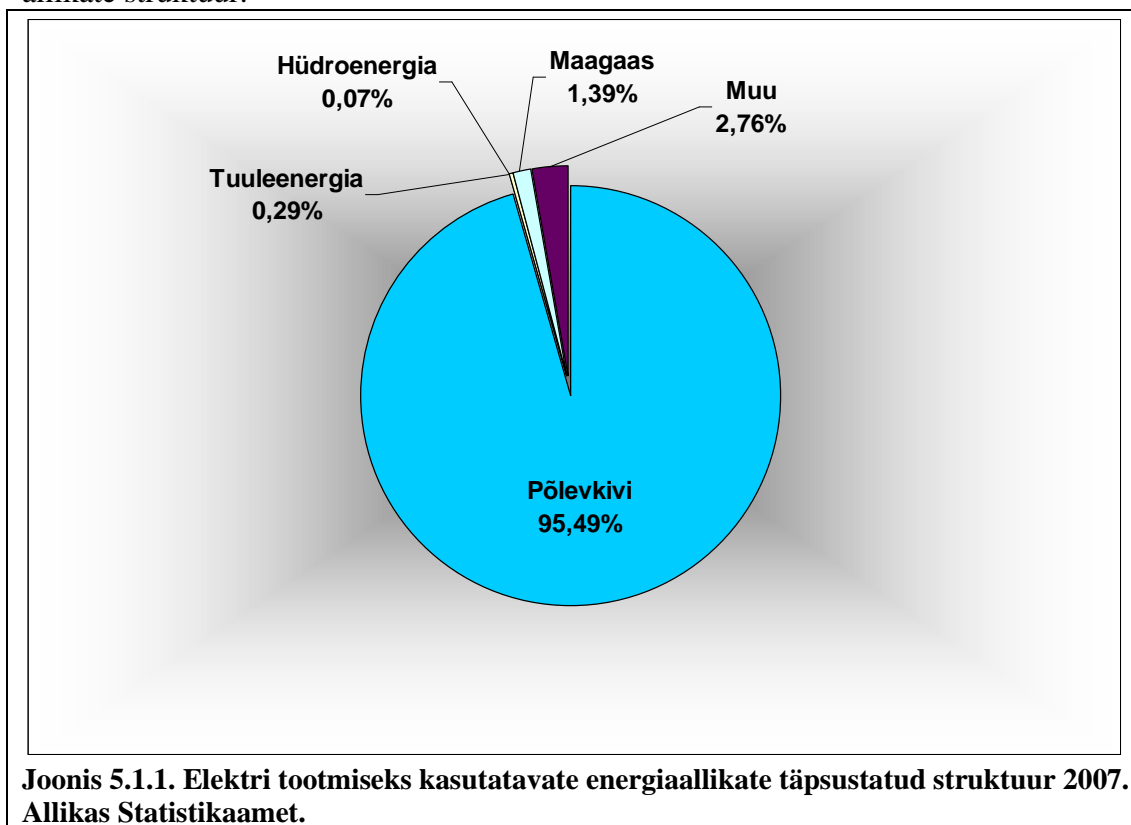
Kõikidel turuosalistel, nii ettevõtjal kui ka tarbijatel, on õigus pöörduda KA kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse KA-le, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui KA taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet võib pikendada kaebuse lahendamise kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada KA otsus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest halduskohtus.

Kokkuvõtteks on KA arvamusel, et müügikohustuse osas on tarbijad küllaltki hästi kaitstud. Võrguettevõtjatel on gaasi müügikohustus kõikidele võrguga liitunud tarbijatele ning turguvalitseval gaasi müüjal kõikide tarbijate ees.

5. Tarnekindlus

5.1. Elekter

Elektrienergia toodangu osas on tähtsaim kütus põlevkivi. 2007. aastal toodeti elektrienergiast 95,5% põlevkivist, 1,4% maagaasist ning ülejäänud 3,1% muudest energiaallikatest². Seega on Eesti elektrienergia tootmisel sõltumatu kütuse impordist ning kogu elektrivarustuse saab katta kodumaiste kütuste ja energiaallikatega. Joonisel 5.1.1. on toodud elektrienergia tootmiseks kasutatavate kütuste ja energiaallikate struktuur.

Ülesseatud võimsuse osas omavad samuti kõige suuremat osakaalu põlevkivil töötavad elektrijaamad. Alljärgnevas tabelis 5.1.1. on toodud andmed ülesseatud võimsuste kohta.

Tabel. 5.1.1. Installeeritud netovõimsused 2008. aastal (ei sisalda omatarvet) Allikas OÜ Elering

	Võimsus MW	Kütus	Omanik
Narva Elektriijaamad	2 000	põlevkivi	Eesti Energia
Iru Elektriijaam	176	maagaas	Eesti Energia
Ahtme koostootmise jaam	24	põlevkivi	Eesti Energia
VKG Põhja ja Lõuna elektrijaamad	44	põlevkivi	Erakapital
Taastuvad energiaallikad kokku	70	tuul, vesi, biogaas	Erakapital
Koostootmine muud	48	põlevkivi, turvas, maagaas	Erakapital
Kokku	2 362		

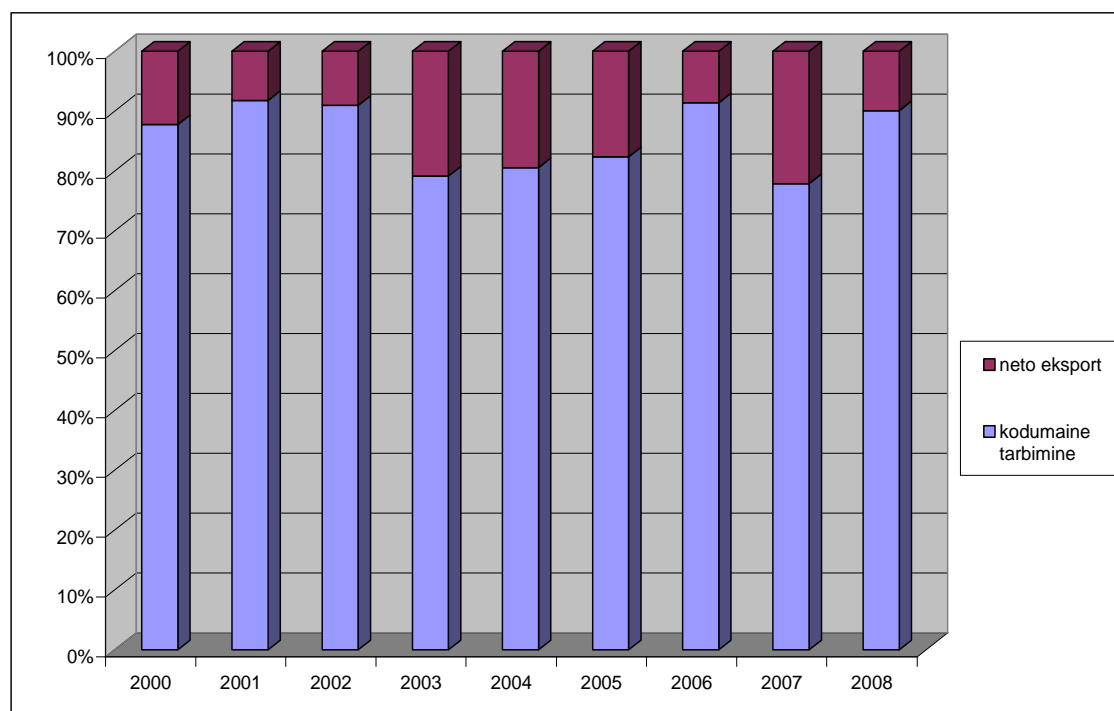
² Statistikaamet ei ole veel avalikustanud 2008 a. andmeid.

Käesolevas varustuskindluse analüüsis on KA analüüsinud tarbimisvõimsuse katmist aastani 2016. Tarbimisvõimsuse katmise hindamisel tuleb arvestada kahte olulist fakti: esiteks on Eesti elektrienergia netoeksportija ning teiseks ületavad ülesseatud võimsused tänast tippkoormust.

Tabelis 5.1.2. on toodud elektrienergia bilanss 2000 kuni 2008. Joonisel 5.1.2. on toodud graafiliselt netoeksporti ja kodumaise tarbimise osakaal elektrienergia toodangust. Seega on netoeksporti osakaal alates 2000 aastast olnud 10-25% kogutoodangust. Suurima osakaalu saavutas eksport 2007. aastal.

Tabel 5.1.2. Eesti elektrienergia bilanss GWh. Allikas Statistikaamet 2008

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
toodang	7 591	7 590	7 634	9 101	9 232	9 114	8 728	10 954	9 498
lõpptarbimine	5 422	5 607	5 686	6 013	6 326	6 403	6 901	7 180	7 427
kaod elektrivõrkudes	1 240	1 361	1 258	1 192	1 112	1 103	1 077	1 354	1 130
neto eksport	929	622	690	1 896	1 794	1 608	750	2 420	941

Joonis 5.1.2. Kodumaise tarbimise ja ekspordi osakaal elektri tootmisel GWh. Allikas Statistikaamet 2008

Vabade võimsuste olemasolu ning süsteemi tippkoormused on toodud alljärgnevas tabelis 5.1.3.

Tabel 5.1.3. Vabad elektrilised võimsused ning tippkoormused. Allikas OÜ Elering,

Kalendriaasta	Elektri sisemine tarbimine (sh. elektriakaod) GWh*	Süsteemi tippkoormus MW*	Installeeritud võimsus MW**
2007	8231	1537	2052
2008	8036	1525	1960
2009 prognoos	7904	1505	1665
2010 prognoos	8045	1524	1718
2011 prognoos	8188	1544	1992
2012 prognoos	8333	1564	2024
2013 prognoos	8481	1585	2134
2014 prognoos	8632	1605	1971
2015 prognoos	8785	1626	1971
2016 prognoos	8925	1645	1970

Korrigeeritud prognoos vastavalt Elering OÜ (põhivõrk) esitatud andmetele juuli 2009

Arvestatud ei ole seaduses kehtestatud 10% tootmisvaru nõuet

Põhivõrgu eelnev prognoos nägi 2016.a. halvima prognoosina ette defitsiiti 1 100MW, mis praeguste langevate tarbimismahtude korral oli ülehinnatud, mistõttu põhivõrk koostas uue korrigeeritud prognoosi. Võttes aluseks põhivõrgu poolt korrigeeritud tippkoormuse prognoosi ja installeeritud võimsusi, võib eeldada, et aastani 2016 võimsuse puudujääki ei teki.

Aastast 2016 peab Eesti Energia AS kontserni kuuluv AS Narva Elektriijaamad täitma suurte põletusseadmete direktiiviga sätestatud nõudeid SO₂ ja NO_x emissiooni osas. Probleemiks on asjaolu, et AS-i Narva Elektriijaamad vanad plokid ei vasta eelpoolnimetatud direktiivi nõuetele. Samas ei tähenda emissiooni piirang plokkide kohest sulgemist kuna koos tehnoloogia arenguga on võimalik ka plokkide renoveerimine ning nende vastavusse viimine EL direktiivi nõuetega.

Eriti oluline on suurima turuosalise Eesti Energia AS plaanid nii AS-i Narva Elektriijaamad, kui ka Iru ja Ahtme elektriijaama osas. Vastavalt esitatud andmetele prognoositakse elektriijaamades tabelis 5.1.4 esitatud tootmisvõimsusi. Tabelis 5.1.5 on esitatud Eesti Energia AS võimalikud investeerimisprojektid tootmisvõimsustesse.

Tabel 5.1.4. Eesti Energia AS tootmisvõimsused

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Narva Elektriijaamad	2 000	2 000	2 000	2 000	1 538	1 538	1 538	1 538	1 052
sh. vanad plokid*	1 614	1 614	1 614	1 614	1 152	1 152	1 152	1 152	666
sh. uued plokid	386	386	386	386	386	386	386	386	386
Iru Elektriijaam*	156	156	156	156	156	156	156	156	156
Ahtme Elektriijaam	24,4	24,4	24,4	0	0	0	0	0	0
K-Järve Elektriijaam	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Muud:	3,5	43,6	43,6	43,6	43,6	43,6	43,6	43,6	43,6
* sealhulgas konserveeritud võimsused									
Narva Elektriijaamad vanad plokid	364	364	364	364	62	62	62	62	62
Iru Elektriijaam, plokk nr.1	62	62	62	62	62	62	62	62	62
KOKKU	2 184	2 224	2 224	2 200	1 738	1 738	1 738	1 738	1 252

Tabel 5.1.5. Eesti Energia võimalikud investeeringud tootmisvõimsustesse

Aasta	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Narva Elektriijaamad, uus põlevkiviplokk						272	272
Põhivõrgu avariireservi gaasiturbiinjaam			120	120	120	120	120
Ahtme bio CHP plokk		22,5	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5
Iru jäätmepõletusplokk		17	17	17	17	17	17
Narva tuulepark	50	50	50	50	50	50	50
Aulepa II tuulepark		8	8	8	8	8	8
Põltsamaa HEJ	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Ekseko biogaasi CHP					1,7	1,7	1,7
Paldiski tuulepark			25	25	25	25	25
Kokku	50,2	97,7	242,7	242,7	244,4	516,4	516,4

Kokkuvõtteks ei ole Eestil täna probleeme elektrienergia varustuskindluse osas, vaid vastupidiselt, installeeritud võimsused ületavad Eesti kodumaise tarbimise tipu ning võimalik on elektrienergia eksport. Samas on vajalik teha otsuseid juba täna, sest juhul kui ei installeerita uusi võimsusi ega renoveerita ka AS-i Narva Elektriijaamad vanu plokkke, võib alates 2016 a. Eestil tekkida elektriliste võimsuste osas puudujääk.

5.1.1 Põhivõrgu koostatud varustuskindluse analüüs

Vastavalt 2007. aasta 1. maist jõustunud elektrituruseaduse muudatustele on süsteemihaldur (OÜ Elering) kohustatud koostama aruande, milles käsitletakse elektrienergia pakkumise ja nõudluse prognoosi järgmise viie aasta kohta, olemasolevaid tarnevõimalusi; kavandatavaid ja ehitusjärgus tootmisseedmeid; võrkude kvaliteeti ja võrkude hooldamise taset; prognoositava maksimaalse nõudluse (tippnõudluse) rahuldamise meetmeid ja võimsuse puudujäägi korral rakendatavaid abinõusid; võrgu talitluskindlust; eeldatavat elektrienergia varustuskindluse olukorda ajavahemikuks 5–15 aastat põhivõrguettevõtja ja talle teadaolevaid naaberriikide asjaomaseid investeerimiskavasid järgmiseks viieks kalendriaastaks piiriüleste võrkudevaheliste ühenduste rajamise kohta. Nimetatud aruanne esitatakse Euroopa Komisjonile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning KA-le. Seega on OÜ Elering koostatava aruande üheks osaks anda ka hinnang vajalike investeeringute kohta tootmisvõimsustesse. Võttes aluseks OÜ Elering koostatud analüüsi, võib KA kohustada põhivõrku korraldama konkursi uute tootmisvõimsuste installeerimiseks.

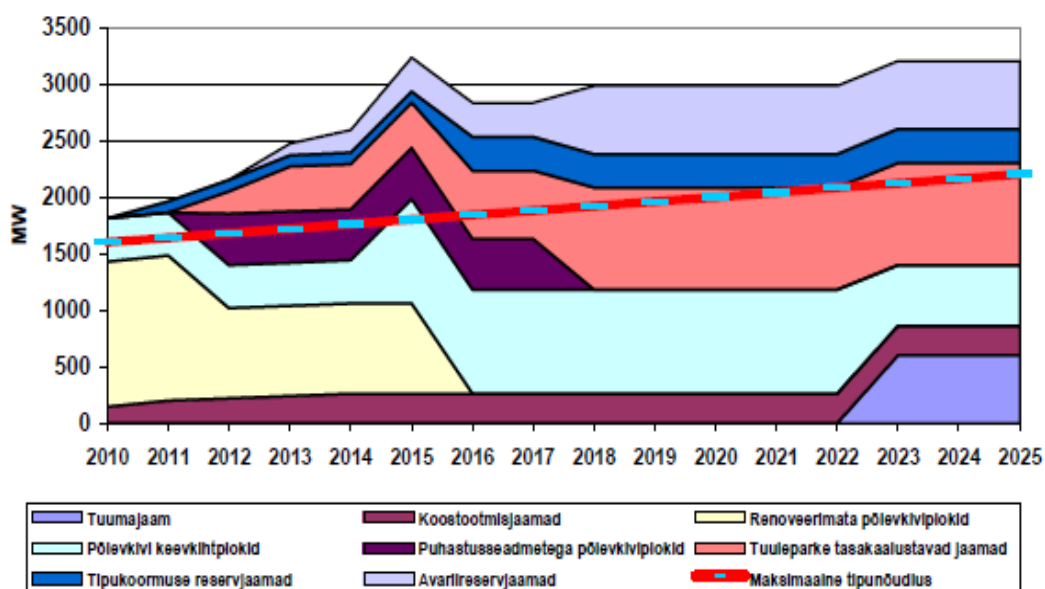
OÜ Elering on oma varustuskindluse aruandes käsitletud põhjalikult kõiki eelnimetatud teemasid. OÜ Elering märgib aruandes, et juba 2009.a. võib tekkida tootmisvõimsuse puudujääk 140 MW kui konserveeritakse AS-i Narva Elektriijaamad kaks plokki. Antud plokid käivitatakse uuesti 2010.a. sügisel. Arvestades vähenevat tarbimist on tootmisvõimsuse puudujääk 2009.a. KA hinnangul ebatõenäoline. 2011 kuni 2016 on nõuetele vastav tootmisvaru tagatud, juhul kui on võimalik kasutada kõiki tootmisseedmeid ja ehitatakse uusi (Põhivõrgu gaasiturbiinjaam GT 300MW). Ka põhivõrgu hinnangul on Eesti elektrimajanduse seisukohast kriitilise tähtsusega aasta 2016, mil tuleb kogu elektritootmine harmoniseerida EL nõuetega. Seega peab aastaks 2016 rajama täiendavaid tootmisvõimsusi või renoveerima EL normatiividele mitte vastavad tootmisseedmed. OÜ Elering andmetel on tootmisvaru peale 2016 aastat tagatud kui Vão ja Anne Soojuse koostootmisjaamadele ning planeerimisjärgus oleva Pärnu koostootmisjaamale lisanduvad uued tootmisvõimsused (põhivõrku gaasiturbiinjaam ja täiendavad 2 plokki Narvas võimsusega 300-400MW). Samuti

tõdeb OÜ Elering, et kui vajalikke investeeringuid ei tehta ulatub 2016.a. puudujääk 1100 MW ning tulenevalt riikidevaheliste võrkude läbilaskevõimsusest ei ole võimalik ka nii suuremahuline import.

KA poolt saadetud järelepärimise alusel korrigeeris OÜ Elering (põhivõrk) oma aruandes toodud tarbimise ja tippkoormuse prognoose (nagu kajastatud käesoleva aruande tabelis 5.1.3.) seoses muutuva majandusolukorraga Eestis ja mujal maailmas. Uue tarbimisprognoosi ja pessimistlike tootmisvõimsuste prognoosi võrdlusel võib hinnata, et 2016.a. võib puudujääk ulatuda maksimaalselt 623 MW.

5.1.2 Elektrimajanduse arengukava

Majandus- ja Kommunikatsiooni Ministeerium (edaspidi MKM) andis välja eelnõu Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018, milles käsitleb muuhulgas ka erinevaid varustuskindluse stsenaariumeid. Kõige tõenäolisemaks ja Eestile kasulikumaks peetakse alljärgnevalt joonisel 5.1.3 toodud stsenaariumi.

Joonis 5.1.3. Eesti elektritootmise netovõimsuste areng 2010-2025. Allikas MKM Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018 eelnõu.

Seega tuleks MKM hinnangul 2014. aastaks suurendada koostootmisjaamade võimsust 300 MW-ni (netovõimsusega tipuajal 260 MW), 2015. aasta lõpuks rajada 2x300 MW (netovõimsus 270 MW) põlevkivi keevkihtplokkid, aastaks 2012 aga paigaldada neljale olemasolevale 200 MW vanale põlevkiviplokkile väevli- ja lämmastikuheitmete püüdmise seadmed (netovõimsus 4x150 MW), aastaks 2013 suurendada maismaatuulikute võimsust 400 MW-ni. Kõikide nende võimsuste suurendamistega seotud investeerimisotsused tuleks teha enne 2010. aasta lõppu.

Järgmist tuuleparkide võimsuse suurendamist peab MKM otstarbekaks teostada merel. Tuulikute võimsuse ulatuses tuleks rajada tootmisvõimsused, mis tasakaalustaksid tuulikute toodangu ebastabiilsust ning kataksid tarbimise tippkoormust. Pärast põlevkiviõlil töötavate gaasturbiinide kasutusse võtmist eeldatavalt aastast 2018 võib kaaluda AS Narva Elektri jaamad puhastusseadmetega plokkide osalist sulgemist. Avariireservjaamade võimsuse suurenemise vajadus 2016.

aastal on tingitud Estlink 2 merekaabli (eeldatava võimsusega 600 MW) valmimisest. Nende jaamade võimsus on kasutatav ka tuumajaama võimsuse reservi tagamiseks. MKM näeb ette, et gaasturbiinjaamad peavad olema suutelised kasutama vähemalt kahte kütust, eelistatult kodumaiseid ressursse.

Tabelis 5.1.6 on esitatud MKM elektritootmise netovõimsuste arengu prognoos tabeli kujul. Sellest võib järeldada, et 2016.a. süsteemi tippkoormuse 1645 MW korral on piisavalt tootmisvõimsust ja defitsiiti ei teki.

Tabel 5.1.6. Eesti elektritootmise netovõimsuste areng. Allikas MKM Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018 eelnõu.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Koostootmisjaamad	150	200	220	240	260	260	260
Põlevkivijaamad	1660	1660	1630	1630	1630	2170	1520
- renoveerimata	1280	1280	640	640	640	640	
- keevkiht	380	380	380	380	380	920	920
- puhastusseadmetega			600	600	600	600	600
Maismaatuulepargid*	150	200	200	400	400	400	400
Meretuulepargid*							200
Tuuleparke tasakaalustavad jaamad			200	400	400	400	600
- sh põlevkiviõhul gaasturbiinid							200
Tipukoormuse reservijaamad**		100	100	100	100	100	300
Avariireservijaamad**				100	200	300	300
Tuumajaam							
Kokku garanteeritud tootmisvõimsused	1810	1960	2150	2470	2590	3230	2980
Arvestades n-1 kriteeriumi	1620	1800	1990	2310	2430	3070	2710
Arvestades n-2 kriteeriumi	1430	1580	1830	2150	2270	2910	2440

* - Võimsusi ei arvestata garanteeritud tootmisvõimsuste hulka

** - kuni 100 MW ühikvõimsused

5.1.3 Estlink 1, Estlink 2 ja teised ühendused

Uutest infrastruktuuri projektidest on kõige olulisem Estlink, mille raames ehitati 350 MW võimsusega alalisvoolu ühendus Eesti ja Soome vahele. Estlink 1 merekaabel käivitus 2006. aasta detsembris.

Teistest infrastruktuuri projektidest plaanib OÜ Elering (põhivõrk) lisaks 2006. aastal käivitatud 350 MW Soome merekaablile veel täiendava 650 MW võimsusega merekaabli (Estlink 2) rajamist aastaks 2013. 2011.a plaanitakse valmis ehitada Tartu-Viljandi ja 2014.a Viljandi-Sindi 2x 330+110 liinid parandamiseks Pärnu ja Viljandi varustuskindlust.

5.1.4 Investeeringud Narva Elektriijaamadesse ja Aulepa tuuleparki

Eesti Energia AS 2009/10. majandusaasta esimese kvartali olulisemateks sündmusteks oli otsus ehitada uuel, efektiivsemal tehnoloogial töötav põlevkiviõlitehas ning korraldada hange kuni kahe uue elektritootva põlevkiviploki

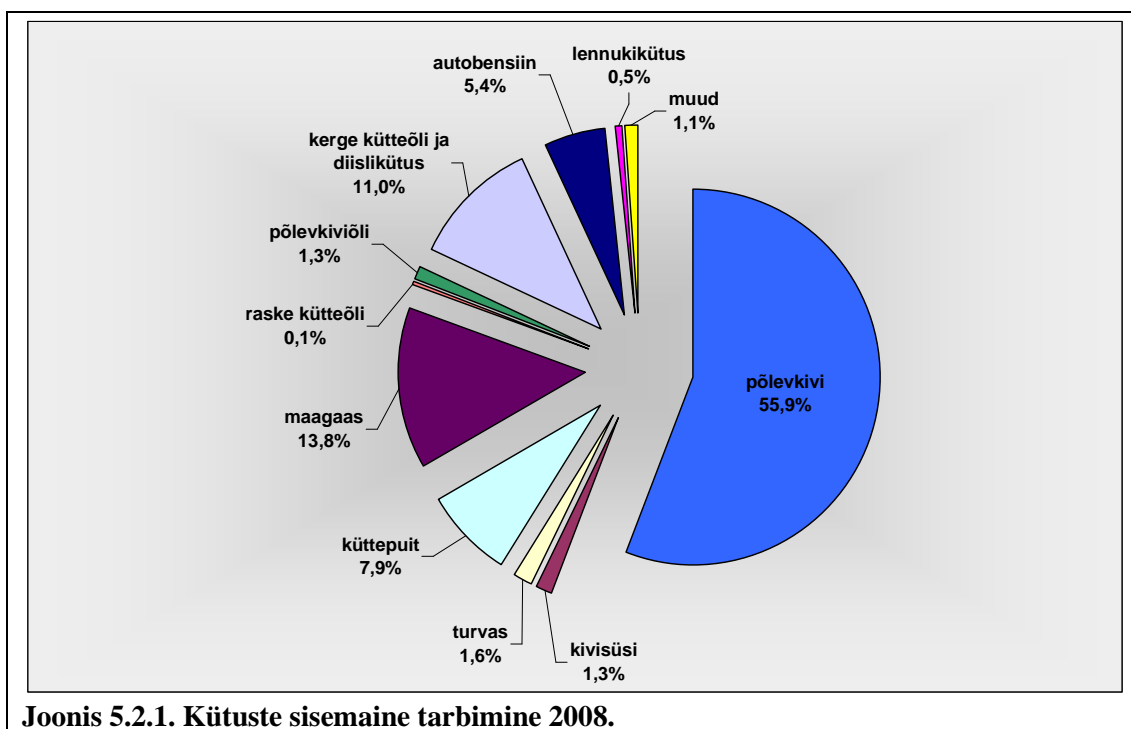
rajamiseks. Tegemist on väga olulise otsusega, mis tihedalt seotud EL CO₂ poliitikaga alates 2013.a. Kui käimasoleval jaotusperioodil 2008 kuni 2012 on Eesti Energia AS kontsernil piisavalt kvoote kodumaiseks toodanguks, siis 2013. aastast algava jaotuskava suhtes valitseb teadmatus. Kuna põlevkivist elektri tootmine on kõrge CO₂ emissiooniga (1 MWh elektrienergia tootmisel eraldub ca 1 tonn CO₂-te), siis on tulevane CO₂ poliitika oluline ka investeerimisotsuste teostamisel. Kui Eesti Energia AS peaks järgmisel jaotusperioodil ostma kogu vajamineva CO₂ turuhinnaga, siis võib toodetava elektrienergia hind muutuda konkurentsivõimetuks. Seetõttu on just varustuskindluse osas vajalik leida sobilik lahendus, mis tagaks põlevkivienergeetika konkurentsivõime ning selle kaudu ka varustuskindluse. Samas on KA seisukohal, et investeerimisotsus uute põlevkivil töötavate plokkide ehitamiseks on varustuskindluse seisukohalt ülioluline.

Juunis 2009.a. avas Eesti Energia AS Baltimaade võimsaima, Aulepa tuulepargi. Tegemist on Eesti Energia AS esimese suurema investeeringuga taastuenergia arendamisse. Projekti kogumaksumuseks oli ligi 900 miljonit krooni, mis kaeti kontserni omavahendite arvelt. Aulepa tuulepargi võimsus on 39 megavatti (MW), tuulepargi aastane toodang on ca 100 GWh ehk 1,3 protsenti elektri lõpptarbimisest Eestis.

Kokkuvõte: Hetkel ei ole Eestis elektri varustuskindluse osas probleeme. Samas võib ilma uutesse võimsustesse investeerimata või olemasolevate võimsuste renoveerimiseta tekkida aastal 2016.a. puudujääk. MKM on välja töötanud põhjaliku arengukava aastani 2018.a. tagamaks Eesti elektrimajanduse jätkusuutlikkus. KA on seisukohal, et Eesti peaks võtma suuna, kus vajalikud elektrivõimsused tuleb tagada kodumaale installeeritud seadmetega. Eesti Energia AS on vastu võtnud otsuse jätkata investeeringutega AS Narva Elektri jaamad uutesse põlevkiviplokkidesse, mis on oluline samm Eesti varustuskindluse tagamisel.

5.2. Gaas

Maagaasi osatähtsus Eesti primaarenergia varustatuses on 13,8% (joonis 5.2.1), sealjuures on elektrienergia tootmisel gaasi osatähtsus vaid 2,9% ning kuna Eesti on elektrienergia eksportija, siis on võimalik katta kogu elektrivarustus ilma maagaasita.

Joonis 5.2.1. Kütuste sisemine tarbimine 2008.

Varustuskindluse seisukohalt on gaas väga oluline soojuse tootmisel kaugküttesüsteemides, kus gaasi osakaal ulatub 48,4%. Suurematest linnadest baseerub kaugküte 100% maagaasil Rakveres, Jõgeval, Raplas, Põlvas, jm.. Gaasi osakaal on ka oluline Tallinna, Tartu, Viljandi, Sillamäe jt linnade soojusega varustamisel. 2006. aastal ühendati gaasivõrguga Pärnu ning Rapla, seejuures jääb näiteks Pärnu linna soojusvarustuses oluline osakaal ka tahkekütusele (turbale ning puidule), samas kui näiteks Rapla linna soojusvarustus baseerub 100% maagaasil. Seega on tarnekindluse aspektist lähtudes maagaasil kõige tähtsam osa just kaugküttesüsteemide energiavarustusel. Samas on Eesti eripäraks, et üle 39% gaasist tarbitakse tööstuslikul otstarbel. Seejuures moodustab ainuüksi ühe suurtarbija – AS Nitrofert – tarbimine ~22% kogu Eesti gaasitarbimisest.

Võrreldes Lääne-Euroopaga on lokaalne gaasiküte Eestis suhteliselt vähe levinud. Gaasivõrkude arendus toimus küll aktiivselt väiksemate gaasivõrkude poolt eelkõige kinnisvaraarenduspiirkondades. 2008. aastal moodustas kodutarbijatele müüdava gaasi kogus siiski vaid 5,3% kogu gaasitarbimisest.

Seega, kuna elektritootmisel on gaasi osakaal äärmiselt väike ning Eestil on piisavalt vabasid võimsuseid elektritarbimise katmiseks, ei oma gaas varustuskindluse seisukohalt elektritootmisel olulist tähtsust. Samas on aga gaasi varustuskindlus ülioluline soojusvarustuse seisukohalt lähtudes. Kui enamuses kaugküttesüsteemides

on võimalik gaasi kõrval kasutada ka alternatiivseid kütuseid, siis lokaalse gaasikütte korral sellised võimalused puuduvad ning gaasivarustuse võimalike häirete korral jääksid tarbijad lihtsalt külma.

Tabelis 5.2.1. on toodud üldised andmed gaasivarustuse kohta ning tabelis 5.2.2. ja Joonisel 5.2.2 andmed gaasi kasutamise kohta erinevates valdkondades.

Tabel 5.2.1. Üldised andmed gaasivarustuse kohta

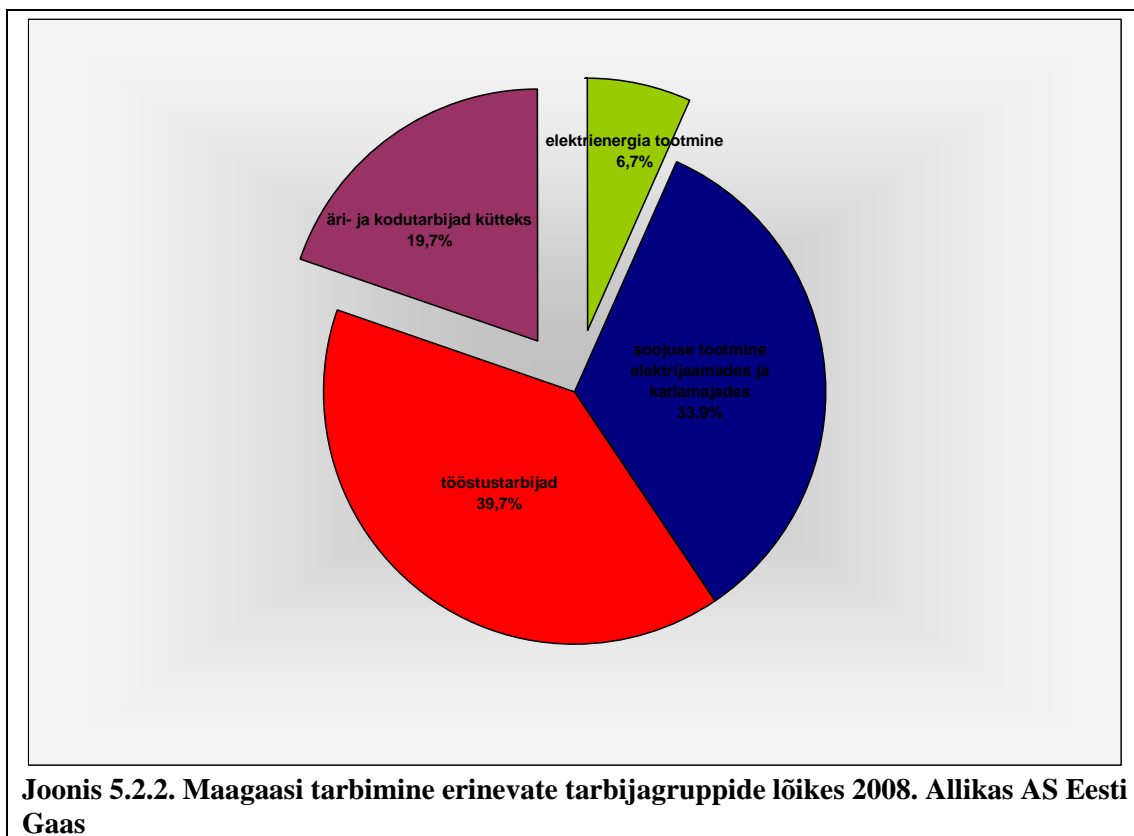
	Import Eesti Gaas milj. m ³	Import Nitrofert milj.m ³	Kogu tarbimine milj. m ³	Tippkoormus		Süsteemi max läbilaskevõime	
				1000 m ³ /ööpäevas	MW	1000 m ³ /ööpäevas	MW
2001	789	76	865	5 400	2 099	7 000	2 721
2002	675	48	724	5 000	1 944	7 100	2 760
2003	732	106	838	5 500	2 138	7 800	3 032
2004	749	213	962	5 100	1 982	8 300	3 226
2005	774	216	991	5 200	2 021	10 400	4 043
2006	794	215	1 008	6 700	2 604	10 500	4 081
2007	796	208	1 004	6 400	2 488	10 700	4 159
2008	748	215	963	5 200	2 021	10 900	4 237
2009 progn	650	25	675	4 300	1 671	11 000	4 276
2010 progn	650	50	700	4 300	1 671	11 000	4 276
2011 progn	675	100	775	4 300	1 671	11 000	4 276
2012 progn	700	100	800	4 500	1 749	11 000	4 276
2013 progn	725	150	875	4 500	1 749	11 000	4 276
2014 progn	725	150	875	4 500	1 749	11 000	4 276
2015 progn	750	200	950	5 000	1 944	11 000	4 276
2016 progn	750	200	950	5 000	1 944	11 000	4 276

Märkus: AS EG Võrguteenus prognoos juuli 2009.a.

Tabelis 5.2.1. on eraldi esitatud AS Nitrofert poolt Eestisse imporditud ja tarbitud maagaasi kogused, mis näiteks 2008.a. moodustasid 22% Eesti kogutarbimisest. Seoses keeruliste majanduslike oludega on AS-is Nitrofert tootmine 2009.a. peatatud ja informatsioon edasise tootmistegevuse jätkamise kohta KA-l puudub. Tabelis 5.2.1. esitatud AS Nitrofert impordikoguste prognoos on AS Nitrofert ja AS EG Võrguteenus poolt koostatud hinnang.

Tabel 5.2.2. Gaasi kasutamine erinevates valdkondades 2007. ja 2008. aastal.

	2007		2008	
	gaasi tarbimine tuh. m ³	osakaal	gaasi tarbimine tuh. m ³	osakaal
elektrienergia tootmine	57 656	5,7%	64 545	6,7%
soojuse tootmine elektrijaamades ja katlamajades	362 370	36,1%	326 982	33,9%
tööstustarbijad	385 757	38,4%	383 517	39,7%
äri- ja kodutarbijad kütteks	197 639	19,7%	190 316	19,7%
kokku	1 003 422	100,0%	965 360	100,0%

Seoses majandusliku olukorraga Eestis tõi 2008.a. ja eriti 2009.a. algus endaga kaasa ulatuslikud muudatused gaasitarbimises. Gaasi sisseostuhinna järsk tõus tõi kaasa ülikõrged hinnad. Gaasi tarbimine langes võrreldes 2007.a. 1003 milj.m³-lt 2008.a. 963 milj.m³-le, mis tähendab 4% langust. AS Nitrofert kui üks suurimaid gaasi tarbijaid peatas määramata ajaks tootmise (see vähendab tarbimist 200 milj.m³). Käivitused puidul ja turbal töötavad Tallinna Vao ja Tartu Anne Soojuskoostootmisjaamad, mis vähendas samuti gaasi tarbimist.

Gaasi tarnekindluse osas sõltub Eesti täielikult Venemaa gaasitarnetest. Eestil on kaks ülekandeühendust Venemaaga: üks Narvas (ida suunas) ja teine Värskas (kagu suunas) ning ühendus Lätiga Karksis. Normaaloletuses on avatud vaid ühendus Lätiga ning ühendus Venemaaga Värskas kaudu. Narva ühenduse läbilaskevõime on piiratud Venemaa poolse läbilaskevõime piirangu tõttu ning see avatakse vaid eriolukorras. Nagu juba gaasiturust ülevaate andnud peatükis kirjeldatud ei ole Eesti puhul probleeme ülekandevõimsuse ammendumisega, vaid probleemid võivad ilmneda Venemaa poolsete gaasitarnete osas tippkoormuse katmiseks.

Uutest ühendustest on Eesti-Soome gaasiühenduse ehitamine täna eeluuringu staadiumis ning alustatud on gaasitrassi valikut ning keskkonna mõjude hindamist. AS-i Eesti Gaas hinnangul ei alustata gaasiühenduse ehitust siiski enne 2013 aastat.

Gaasi impordivad Eestisse AS Eesti Gaas ning keemiatööstusettevõtja AS Nitrofert, seejuures ei tegele AS Nitrofert gaasi müügiga ning impordib seda vaid omatarbeks. Talveperioodil novembrist aprillini kasutab AS Eesti Gaas gaasitarbimise katmiseks peamiselt vaid Lätis paiknevat Inčukalnsi gaasihoidlat ning AS Nitrofert impordib gaasi otse Venemaalt. Seejuures toimub talveperioodil nii Eesti, Läti kui ka osaliselt

Venemaa ning Leedu gaasiga varustamine peamiselt eelpoolnimetatud Inčukalnsi gaasihoidlast, mille aktiivmaht on 2 300 milj m³.

Kuni 2008 a. kevadeni rentis AS Eesti Gaas Inčukalnsi gaasihoidlat mahus 500 – 600 milj. m³. Gaasihoidla täitmine toimub läbi Eesti territooriumi kulgeva gaasitrassi Venemaalt. Kuna gaasimahuti täitmine toimub perioodil aprill kuni oktoober, siis on mahuti täitmine AS Eesti Gaasi poolt jälgitav ning juhul kui mahuti täitmist ei toimuks viitaks see võimalikule riskile gaasivarustuse osas. Tulenevalt sellest oleks võimalik rakendada aegsasti meetmeid olukorra lahendamiseks ning valmistuda gaasivarustuse häireteks. Nimetatud gaasi kogus 500 - 600 milj. m³ on piisav Eestile strateegiliselt vajaliku gaasivarustuse tagamiseks. Seejuures oli oluline ka asjaolu, et mahutis säilitatav gaas oli AS Eesti Gaas omand ning hoiustamine toimus EL liikmesriigi territooriumil.

Vastavalt AS Eesti Gaas ja AS Läti Gaas vahelisele lepingule on võimalik saada gaasi Eesti vajaduste katmiseks Läti mahutist 5 000 tuh m³ ööpäevas. Analüüsid gaasitarbimise tippkoormusi aastatel 2001 kuni 2007 on Läti gaasimahutist saadavast võimsusest piisanud Eesti tippkoormuse katteks. AS-i Nitrofert tarbimise maksimum on ca 700 tuh m³ ööpäevas, mis tuleb maha lahutada kogu Eesti tarbimise tipust, kuna ettevõtja ostab gaasi otse Venemaalt ning ei kasuta Inčukalnsi gaasihoidlat.

2008 aasta kevadest olukord gaasiga varustamisel teatud määral muutunud. Eesti Gaas loobus gaasi hoiustamisest Läti gaasimahutis ning ostab gaasi otse Gazpromilt. Seejuures hoiustab vajaliku gaasikoguse Läti gaasimahutis Gazprom ning mahutis hoiustatav gaas on Gazpromi omand kuni kauba üleandmiseni Eesti-Läti piiril. Seega ei ole muutunud gaasivarustuse tehniline lahendus, sest Eesti gaasivarustus talveperioodil toimub endiselt Läti gaasihoidlast. Samas on oluline erinevus asjaolus, et kui varem kuulus mahutis hoiustatud gaas AS-le Eesti Gaas, siis nüüd on selle omanikuks Gazprom. Eesti Gaas põhjendas nimetatud tarneskeemi muudatust finantsmajanduslikest aspektidest lähtudes, nimelt kujunevat skeemi kus gaasi hoiustab Gazprom ettevõttele soodsamaks, kuna ei pea enam hoidma suuri gaasivarusid. KA on seisukohal, et ülalnimetatud skeemi puhul võib olla siiski tegemist varustuskindluse halvenemisega. Nagu juba eelnevalt nimetatud kuulub mahutis hoiustatud gaas Gazpromile ning seega on ka viimase otsustada kuhu müüa gaas võimaliku puudujäägi korral.

Gaasivarustuses ilmnisid häired 2006. aasta 19. kuni 22. jaanuarini, mil oli tegemist erakordselt külmade ilmadega nii Venemaal kui ka Eestis. KA algatas asjaolude väljaselgitamiseks järelevalvemenetluse, mille töösse kaasati ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi töötajad. Järelevalvemenetluse tulemusena selgus, et vajalik on oluliselt täiendada gaasivarustuskindluse alast seadusandlust.

Lähtudes EL direktiivist 2004/67, mis käsitleb maagaasitarnete kindluse tagamise meetmeid ning võttes arvesse ka järelevalvemenetluse analüüsi järeldusi, töötas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium välja maagaasiseaduse muudatused, mis kiideti heaks Riigikogu poolt 2007. aasta märtsis. Tarnekindluse parandamiseks sätestab maagaasiseadus alljärgnevad meetmed.

Ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini ei tohi kodutarbija gaasiga varustamist katkestada ega piirata. Samas ajavahemikus ei tohi gaasiga varustamist katkestada ega

piirata eluruumide kütteks soojust tootval ettevõtjal, kellel ei ole võimalik kasutada kütusena muud kütust kui gaas. Gaasivarustuse võib katkestada juhul kui ohus on inimese elu, tervis, vara või keskkond, samuti poolte kokkuleppel. Soojusettevõtja, kelle tootmise prognoositav maht aastas ületab 500 000 MWh võrgupiirkonna kohta, on kohustatud alates 1. juulist 2008 tagama soojuse tootmiseks reservkütuse kasutamise võimaluse, mis kindlustaks soojusvarustuse kolme ööpäeva jooksul.

Kui ilmneb varustuskindlust ohustav tegur, oht inimeste elule ja tervisele või võrgu säilimisele, teavitab süsteemihaldur sellest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning KA-t ja teeb ettepaneku varustuskindlust tagavate meetmete rakendamiseks. Ministeerium koostöös KA-ga analüüsib süsteemihaldurilt saadud ettepanekut ja teeb vajaduse korral Vabariigi Valitsusele ettepaneku alljärgnevate meetmete rakendamiseks varustuskindluse tagamisel.

- 1) piirata gaasiga varustatust isikutel, kes kasutavad gaasi muul otstarbel kui soojuse tootmine;
- 2) lubada piirata soojust tootvate ettevõtjate gaasiga varustamist;
- 3) lubada alandada elamute kütteks väljastatava vee temperatuuri;
- 4) kohustada soojust tootvaid ettevõtjaid kasutama kütusena reservkütust.

Kuna Eestis on maagaasi tarne osas kõige olulisem tagada gaasivarustus soojusettevõtjatele ning kodutarbijatele, siis nähakse tarnehäirete lahendamiseks eelkõige ette gaasitarbimise piiramist Tallinna ja Narva soojuse tootjatele. Sisuliselt sätestab seaduse muudatus nõude, et Tallinna ja Narva kaugküttesüsteemi soojusega varustavad tootjad on kohustatud tagama reservkütuse kasutamise võimalused ning gaasivarustuse häirete korral minema üle reservkütusele. Eesti Energia AS Iru Elektriyaam puhul on võimalik ka koostootmise režiimilt üleminekut soojuse tootmise režiimile, eesmärgiga vähendada gaasi tarbimist. Eesti puhul on see võimalik, kuna gaasi osakaal elektrienergia tootmisel on äärmiselt tagasihoidlik ning vajaliku elektrilise võimsuse saab tagada põlevkivil töötavate AS Narva Elektriyaamad kateldegaga. Samuti tuleb arvestada, et gaasil töötavad elektriyaamad moodustavad alla 10% kogu installeeritud võimsusest.

Vastavalt jõustunud seadusemuudatusele on süsteemihaldur (AS EG Võrguteenus) kohustatud koostama gaasisüsteemi toimimist ohustavate hädaolukordade kirjelduse ja hädaolukorra lahendamise kava, mis esitatakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile. Eelpoolnimetatud kava rakendamine toimub olukorras, kus bilansihalduri tegevus ei võimaldada enam tagada gaasi bilanssi ning on vajalik teatud grupil tarbijatel tarbimise piiramine.

Kokkuvõttes ei ole Eesti puhul probleemiks ülekandevõimsuse puudujääk. Võttes aluseks AS-i Eesti Gaas poolt esitatud tarbimise ning ülekandevõimsuse prognoose ei teki kuni aastani 2016 ning suure tõenäosusega ka kaugemas tulevikus ülekandevõimsuse puudujääki. Probleeme võib aga tekkida gaasivarustuse tarnekindlusega, mis seaks eelkõige ohtu soojusvarustuse, mis on gaasivarustusest suures sõltuvuses. Kuna Venemaa Euroopa osas on tegemist gaasitarbimise üldise kasvuga, siis on talvisel perioodil Eesti tippkoormuse tagamine peamiselt võimalik vaid Läti gaasihoidlast. Viimaste aastate tarbimise tipp on olnud vahemikus 5 000 kuni 6 700 tuh. m³/ööpäevas (tippkoormus oli 2006 a. erakordselt külma talve tingimustes). Võttes aluseks nii tarbimise kui ka tarbimise tippkoormuse languse ning

ka asjaolu, et AS Nitrofert tagab oma koormuse 700 tuh. m³/ööpäevas ise, võib Eesti koormuse katmine toimuda 100% ulatuses Läti gaasimahutist.

Seoses Tartu ja Vao (Tallinna soojusvarustus) koostootmisjaamade käivitumisega on ka oluliselt vähenenud Eesti suurimate linnade soojusvarustuse sõltuvus gaasivarustuse tarnekindlusest, millest Tallinna soojusvarustuses kujuneb gaasi osakaaluks 76% ja Tartus (kahe piirkonna peale kokku) vaid 17%, millest AS Fortum Tartu katlamajades on gaasi osakaal vaid 6%.

Tehnilisele tarnekindluse tõusule aitab kindlasti kaasa ka plaanitav Eesti-Soome gaasitrassi ehitus, mis suurendab ka oluliselt Eesti tarnekindlust. Kirjeldatud projekt ei ole veel siiski lõplikku kinnitust saanud, vaid hetkel teostatakse keskkonnamõju hinnanguid ja kaalutakse erinevaid võimalikke lahendusi.

KA on AS-ga Eesti Gaas samal seisukohal, et võimalikud uued gaasiühendused võimaldaksid tehnilise tarnekindluse suurendamist. Samas jääb aga tarnekindluse puhul ikkagi kehtima fakt, et nii Balti riigid kui ka Soome sõltuvad siiski 100%-lt tarne Venemaalt, viimase riski maandaks vedelgaasi terminaali ehitus, mis oleks ühine Balti riikidele ja Soomele.

Kokkuvõttes on KA seisukohal, et gaasivarustuse riskid on seotud tarnega ühest allikast – Venemaalt. Samas tuleb võtta arvesse asjaolu, et võimalikus kriisi olukorras võib vähendada oluliselt gaasitarbimist (elektri tootmise lõpetamine, Tallinna, Narva, jt) soojusvarustuse üleminek reservkütusele). Seoses gaasitarbimise vähenemisega on võimalik kogu Eesti gaasitarve katta Läti gaasimahutist ning seoses sellega vähendada tarneriske.